

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yiğit ÜNSAY

TÜRKİYE'DE KÜLTÜR BOZUMU ve DİJİTAL AKTİVİZMİN

YENİ MECRASI: CAPSLER

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2014

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yiğit ÜNSAY

TÜRKİYE'DE KÜLTÜR BOZUMU ve DİJİTAL AKTİVİZMİN

YENİ MECRASI: CAPSLER

Danışman

Prof.Dr. M. Bilal ARIK

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2014

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yiğit ÜNSAY'ın bu çalışması jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. M. Bilal ARIK (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA (İmza)

Üye : Doç. Dr. Nurdan AKINER (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye'de Kültür Bozumu ve Dijital Aktivizmin Yeni Mecrası: Capsler

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 23.06.2014

Mezuniyet Tarihi : 10.07.2014

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÜLTÜR BOZUMU

1.1 Kültür Bozumunun Kavramsal Arka Planı	6
1.1.1 Kültür Bozumu Kavramının Postmodern Düşündeki Temelleri	7
1.1.1.1 Michel Foucault ve Kültür Bozumu	7
1.1.1.2 Jacques Derrida ve Kültür Bozumu	9
1.1.1.3 Jean François Lyotard ve Kültür Bozumu	10
1.1.1.4 Jean Baudrillard ve Kültür Bozumu	10
1.1.1.4 Gilles Deleuze, Felix Guattari ve Kültür Bozumu	11
1.1.2 Kültür Bozumunun Temel Teorisi: Detournement	13
1.2 Çağdaş Dünyada Bir Anti-Kapitalist Aktivizm Alanı Olarak Kültür Bozumu	17
1.2.1 Kültür Bozumunun Çağdaş Kökenleri	17
1.2.2 Çağdaş Kültür Bozumu Pratiklerine Örnekler	23

İKİNCİ BÖLÜM DİJİTAL AKTİVİZM

2.1 Dijital Aktivizmin Zemini: Küreselleşme, Web 2.0 Evrimi, Sosyal Medya ve Ağ Toplumu	26
2.1.1 Küreselleşme ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Eş Güdümünde Yeni Toplumsal Katılım	26
2.1.2 Web 2.0 Evrimi ve Kullanıcı Odaklı Siber Dünya	28
2.1.3 Yeni İletişimi Yeni Toplum: Ağ Toplumu	29
2.1.4 Dijital Aktivizmin Ev Sahibi Sosyal Medya	31

2.2 Dijital Aktivizmin Kavramsal Arka Planı	36
2.3 Dijital Aktivizmin Kısa Tarihi.....	44
2.3.1 1969 - 1994: ARPANET - Kapalı Bir Araştırma Ağı	45
2.3.2 1995 - 2000: Ticari ve Merkezi İnternet Dönemi.....	46
2.3.3 2001'den Günümüze: Sosyal Medya ve Kullanıcı Odaklı İnternet	47
2.4 Türkiye’de Dijital Aktivizmin Özgün Paylaşım Mecrası: Capsler	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR BOZUMU ve DİJİTAL AKTİVİZM PERSPEKTİFİNDEN ÖRNEK CAPSLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

3.1 Araştırma	53
3.1.1 Araştırmanın Amacı	53
3.1.2 Araştırma Soruları	53
3.1.3 Araştırmanın Kapsamı.....	53
3.1.4 Araştırmanın Yöntemi	54
3.2 Analiz	55
3.2.1 Yes We Ban	55
3.2.2 Tramvay TOMA	56
3.2.3 Anonymous Teyze	57
3.2.4 Veto	58
3.2.5 Zam	59
3.2.6 Havasız İnsan Aracı	60
3.2.7 Makam Bankı	61
3.2.8 Kararsız Seçmenler	62
3.2.9 Oyunuzu Sakince Bana Verin	63
3.2.10 Yarışma	64
3.2.11 Simit	65
3.2.12 Gözyaşları.....	66
3.2.13 Emekli	67
3.2.14 Tabi Ki De	68
3.2.15 Ayakkabı Kutusu	69
3.2.16 Çılgın Proje	70
3.2.17 Pıst Pısst	71
3.2.18 Bizim Salon	72

3.2.19 Meslek	73
3.2.20 Gerçekte Olan	74
3.2.21 Perşembe - Cuma	75
3.2.22 Kedi.....	76
3.2.23 Genelde Anarşi	77
3.2.24 Trafo	78
3.2.25 Basın Özgürlüğünün Yuvası	79
3.2.26 Olimpiyat	80
3.2.27 Destan	81
3.2.28 Twitter	82
3.2.29 İlk Hedef Akdeniz	83
SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	88
ÖZGEÇMİŞ	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Bir Detournement Örneği Olarak Papa X. Innocentius.....	15
Şekil 1.2 Bubble Project Starbucks Örneği	24
Şekil 1.3 BLF Think Different Kampanyası Bozumu Charles Manson Örneği.....	24
Şekil 3.1 Yes We Ban.....	54
Şekil 3.2 Tramvay TOMA.....	55
Şekil 3.3 Anonymous Teyze.....	56
Şekil 3.4 Veto	57
Şekil 3.5 Zam.....	58
Şekil 3.6 Havasız İnsan Aracı.....	59
Şekil 3.7 Makam Bankı	60
Şekil 3.8 Kararsız Seçmenler.....	61
Şekil 3.9 Oyunuzu Sakince Bana Verin	62
Şekil 3.10 Yarışma	63
Şekil 3.11 Simit	64
Şekil 3.12 Gözyaşları.....	65
Şekil 3.13 Emekli	66
Şekil 3.14 Tabi Ki De	67
Şekil 3.15 Ayakkabı Kutusu.....	68
Şekil 3.16 Çılgın Proje	69
Şekil 3.17 Pıst Pıssst.....	70
Şekil 3.18 Bizim Salon	71
Şekil 3.19 Meslek	72
Şekil 3.20 Gerçekte Olan.....	73
Şekil 3.21 Perşembe - Cuma.....	74
Şekil 3.22 Kedi	75
Şekil 3.23 Genelde Anarşi	77
Şekil 3.24 Trafo	78
Şekil 3.25 Basın Özgürlüğünün Yuvası	79
Şekil 3.26 Olimpiyat.....	80
Şekil 3.27 Destan.....	81
Şekil 3.28 Twitter	82

Şekil 3.29 İlk Hedef Akdeniz	83
------------------------------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
akt.	Aktaran
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BLF	Bilboard Liberation Front
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOMA	Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ÖZET

Dünyada ve Türkiye’de yeni teknolojik paradigmanın paralelinde ortaya çıkan kullanıcı odaklı sosyalleşmiş iletişim çerçevesinde, sosyal medya ve türdeşi mecralar ağ toplumunun agorası olarak kullanılmaktadır. Bireysel, grupsal ve kitlesel ölçeklerde giderek artan bir yoğunlukla kullanılan sosyal medya, toplumsal hareketlerin ve bu hareketlere bağlı olarak pratiğe dökülen dijital aktivizmin siber dünyada ev sahipliğini yapmaktadır. Ağ toplumunun kamusal alanı işlevi gören sosyal medya yeni nesil internet kullanıcısının dijital aktivizme içkin eylemlerine sahne olmakta ve devingen, akışkan, rizomatik bir yapı içerisinde dijital aktivizmin özgün uygulamalarının üretilmesine imkân sağlamaktadır.

Türkiye’de sosyalleşmiş iletişimin en güncel ve en popüler mecralarından biri caps olarak adlandırılan paylaşımlardır. Capsler metinsel ve görsel öğelerin farklı kombinasyonları halinde oluşturulan, ağ toplumunun ortak anlam çerçevesini ve kültürel kodlarını kullanarak belli bir mesaj, çağrı, tespit ya da savunuculuğunun ifadesi olarak siber dünyaya salınan paylaşımlardır. Türkiye’ye özgü bir dijital ifade alanı olan capslerin önemli bir kısmı siyasi gündemle alakalıdır. Siyasi capslerin üretiminde kullanılan yaygın yöntem ise kültür bozumdur. Kültür bozumuna uğratılan anlam ya da durumlar, bağlamlarından koparılmakta ve üzerlerine yeni anlamlar yüklenmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de siber dünyanın en güncel ve dikkat çekici fenomenlerinden biri olan capslerin bir dijital aktivizm ve sistem karşıtı muhalefet alanı olup olmadıklarını sorgulamaktır. Bu amaçla, sosyal medyada paylaşılan siyasi capsler arasından rastlantısal olarak seçilen ‘örnekler göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur. Yapılan çözümlenmeler sonucunda, kültür bozumu yoluyla oluşturulan capslerin güçlü birer eleştiri aracı ve dijital aktivizm eylemi özelliği taşıyabildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ağ toplumu, sosyal medya, dijital aktivizm, kültür bozumu, caps.

SUMMARY

THE NEW MEDIUM OF CULTURE JAMMING AND DIGITAL ACTIVISM IN TURKEY: CAPSES

Worldwide and in Turkey, by the user-oriented communication socializing -emerging under the wings of new technological paradigm, social media and its congenics are used as an agora of society. Social media has been using ever – increasingly by users in individual, group and massive scales and has become a host of social movements and relevant digital activism practices. Social media which serves as a public space for network society, is the platform of new generation of internet users' actions for digital activism. Also with its dynamic, fluid and rhizomatic structure, it allows to produce peculiar acts of digital activism.

Capses are the latest and most popular medium of socialized communication in Turkey. Capses are formed into different combinations of textual and visual elements and uses network society's common meaning frame and cultural codes. They are sharings which released into the cyber world to give a certain message, make an appeal or detection and expression of an advocacy. Capses are digital expression areas specific to Turkey and important part of them are about political agenda of the country. Common method that used in production of political capses is culture jamming. Jammed meanings or situations detach from their context and gain new meanings. The purpose of this paper is to analyse if capses – which are the the most current and remarkable phenomenon of the internet- are really a field of digital activism and anti – system opposition . For this purpose capses were chosen randomly among the most shared political ones and analyzed with semiotic analysis. As a result of the analysis it was seen that 'caps'es can be a strong criticism means and digital activism action.

Keywords: Network society, social media, digital activism, culture jamming, capses.

ÖNSÖZ

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ağ toplumunun ortaya çıkışı, dünyada ve Türkiye’de siber uzam üzerinden toplumsal hareketlerin, muhalefetin, aktivizmin ve sosyalleşmiş iletişimin yeni formlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yatay genişleyen, merkezsiz ya da merkezli, eş zamanlı ya da eşzamansız bir şekilde kendini sürekli türetebilen ve alışıldık zaman / mekân algısının dışında gelişen bu çağdaş agora, günümüzde geri dönülmez bir şekilde bireylerin, grupların ve kitlelerin kendi kimliklerini oluşturdukları, tanımladıkları, toplumsalın dönüşümüne katkı koydukları en etkili alanlardan biri haline gelmiştir.

Alan yeni düşünme ve eylem biçimleri, yeni iletişimsel süreçler üreten yapısıyla araçsallığını toplumlara dayatmakta, aynı zamanda da ağ toplumunun kendisini biçimlendirmesine izin vermektedir. Her ne kadar temelleri kapitalizm tarafından atılmış ve hala evrimi ağırlıklı şirketler tarafından yönetiliyor olsa da ağ toplumunun iletişim için çokça kullandığı sosyal ağlar/sosyal medya başkaldırının ve başkaldırı siyasetinin de mobilize olabildiği mecralar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoğunlukla demokratik, özgürlükçü talepler üzerinden siber dünyada harekete geçen dijital aktivizm, farkındalık, savunuculuk ve eylemlilik gibi pek çok farklı aşamalarda ağ toplumu için ciddi bir katalizör görevi görmektedir. Ölçülebilir ve takip edilebilir olan sosyal medya bu bağlamda kürede neler döndüğünün anlaşılması adına ciddi bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Dünyanın en büyük ikinci sosyal medya kullanıcısı Türkiye, hem yerel hem de küresel sorunsalların bu yaklaşımla açıklanması için ideal bir profil sunmaktadır. Çalışmada analiz edilmeye çalışılan capsler gibi özgün paylaşımlar, iletiler ya da iletişim mecraları hibrid ağ toplumunun daha doğru anlaşılması adına enfes fırsatlar sunmaktadır. Bu çalışmanın çabası bu sürece ufak da olsa bir katkı koyabilmek yönündedir.

Çalışma süresince bana hep destek olan, kendi sözlerimi söyleyebilmem için beni cesaretlendiren, yönlendirmeleriyle ufkumu açan, her konuda örnek aldığım danışmanım, hocam Sayın Prof. Dr. M. Bilal Arık’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Kültür bozumu ile tanışmama neden olan Sayın Doç. Dr. Nurdan Akıner’e, çalışma süresince desteğini, yardımını benden hiç esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Emel Arık’a, yerel değil evrensel anlamda akademisyen olabilmemiz için bizlere çok şey katan Sayın Doç. Dr. Emine Uçar İlbuğa’ya ve sürecin her anında yanımda olan Araş. Gör. Pelin Ügümü’ye çok teşekkürler.

Okumayı, yazmayı ve anlamayı bana sevdiren biricik anneme ne kadar teşekkür etsem azdır...

Yiğit ÜNSAY

Antalya, 2014

GİRİŞ

Kullanıcı odaklı internet, mobil aygıtların teknolojik gelişimi ve bu aygıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması zaman, uzam, mekan bağlamında bireyin dünya algısını, kültürel, siyasi, sosyal, ekonomik bağlamlarda da toplumsal önceki dönemlerden farklılaştırmış, dönüştürmüş ve dönüştürmektedir. Yeni toplumsal paradigma, teknolojinin belirleyici olduğu bir koşullar sarmalının içinden çıkan ve her geçen gün yeni gelişmelere ayak uydurarak değişip yoluna devam eden bir ağ toplumu yaratmıştır. Ağ toplumu kavramsallaştırmasını ilk kez ortaya koyan Castells'e göre siber dünyanın kamusal alanı çok yönden çok yöne doğru yayılan, eşzamanlı olabilen ya da olmayan küresel ölçekte bir etkileşim sürecidir (Erkayhan, 2013, s.16). Ağ toplumunun gerçekleştiği ağlar yatay bir iletişim sürecine uygun şekillenir. Ağ toplumu bireyler veya gruplar tarafından oluşturulan içeriklerin paylaşılması, yine bireyler ve gruplar tarafından siber dünya aracılığıyla edinilmesi yahut yeniden paylaşılması sürecinin sürekli işlediği bir yapısalılık üzerinden örgütlenir.

Ağ toplumunun sosyalleşmiş iletişimsel süreci aynı zamanda toplumsal anlamın üretildiği bir alandır. Etkileşimli internet, ağ toplumu ve siber dünya koşul, toplumsal olgusallık ve mecra kategorilerinde birleşip çağımız insanının agorasını kurmaktadır. Haberdar etme ve olma, fikir savunuculuğu, gündelik hayatın dönüşümü, siyasi iletişim, siyasi iletişim, sivil toplum ve aktivizm gibi pek çok farklı boyutta siyasi tavır, tutum ve davranışın da çok katmanlı ağ toplumu yapısalılığı içinde kendisine yer bulduğunu, yeni teknolojik paradigmanın ve yeni toplumsallığın koşullarının gereklerine uyduğunu söylemek mümkündür. Castells'in (2005, s. 16) de belirttiği gibi 'yeni agora' pek çok çeşitteki mesajların elektronik hipermetinlerle dolandığı, ele alınıp yeniden üretildiği, iletişim alanına bağlı olarak dönüşmüş bir siyasi sürece ev sahipliği yapmaktadır.

Siber dünyanın güncelinde ağ toplumunun sosyalleşmiş iletişiminin en yoğun gerçekleştiği alanlardan biri, sosyal ağların mümkün kıldığı sosyal medyadır. İnternet kullanıcılarının dijital zaman, mekan ve uzama bağlı olarak görsel, işitsel ve yazınsal paylaşımında bulunmalarını mümkün kılan internet sitelerinin genel adı olan sosyal medya Karagöz'ün (2013, s. 140) de bahsettiği gibi sosyal hareketlerin, aktivizmin ve protestoların gerçekleştiği, organize olduğu, temsil edildiği ve seslerini duyurdukları bir iletişim ortamının yaygın sağlayıcısı konumundadır. Hem bireysel hem de grupsal, kimi zaman da kitlesel iletişime olanak sağlayan sosyal medyanın ağ toplumları için siyasi fikir ve tutum edinme

süreçlerinde etkin bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Gerbuaudo (2014, s.5) sosyal medyanın bu süreçlerin yaygınlaşmasında ve analog yaşamlarda karşılık bulmasında kolektifleştirici bir yapıda olduğunu söylemektedir. Özetle sosyal medya ağ toplumlarının bireylerinin ve gruplarının toplumsal sürecin önemli bir parçası olan siyasallaşma, harekete geçme, protesto etme ve aktivizm gibi olguların kimi zaman ev sahibi kimi zaman da tutuşturucusu olmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya ağ toplumunun siber dünyada yaşadığı siyasi ve sosyal süreçlerin gözlemlenebileceği ve analizlere dair nüve elde edilebileceği bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal medyanın ağ toplumlarının siyasal aktivizminin siber dünyadaki ev sahipliğini üstlenmesinden hareketle dijital aktivizm kavramı irdelenmeye değer bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital aktivizmin bugüne kadar oluşan siber dünya içtihadına göre teknolojik paradigmanın belirleyiciliği parantezinde sosyal ağlar üzerinden gerçekleştirilen ifade özgürlüğü, insan hakları, çevre sorunları gibi siyasi ve sosyal meselelere dair hem birey hem de gruplar için kamuoyu yaratma, toplumsalın dönüşümünde etkinleşme, bu meselelere dair haberleşme gibi amaçlarla gerçekleştirilen dijital aktivist eylemlerin tümü şeklinde tanımlanması mümkündür. Dijital aktivizmin mecra koşullarına bağlı olarak tek bir tarifinin yapılamayacağı bu alanla ilgili yapılabilecek tek kesin tarif olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital aktivizm içinde geliştiği siber dünyanın devingen yapısından bağımsız gerçekleşmemekte, kendisine sürekli yeni yollar keşfetmektedir. Boler (2008, s.363) dijital aktivizmin ve dolayısıyla dijital aktivistlerin sürekli yeni fikir, proje ve organize olma çareleri bulmak zorunda olduklarını söyler. Dijital aktivist ağ toplumunun analog dünyayı değiştirmeye çalışan emekçisidir.

Ağ toplumunun önemli bir kısmı bugün çoğunlukla kar amacı güden şirketlerin sahip olduğu Twitter, Facebook, Instagram ve Youtube gibi internet siteleri üzerinden gerçekleşmektedir. Dünyayı değiştirmek isteyen dijital aktivistlerin bu noktada yapısal süreçler itibarıyla kapitalizmin son moda icatları olarak nitelendirebileceğimiz bu internet sitelerinin izin verdiği ölçüde eylemselleşebildikleri düşünülebilir. Dijital aktivistlerin küresel çapta etkileşimleri ve sosyalleşmiş iletişim sürecinde ortaya koydukları ise çoğunlukla kapitalizm, neo-liberal uygulamalar ve otoriterleşen yönetimler karşıtı bir nitelik göstermektedir. Dijital aktivizme hatta ağ toplumlarına dair özgün bir gerçeklik çıkarımı bu noktada yapılabilmektedir. Kapitalizm gelişmek ve yaygınlaşmak için iletişim teknolojilerinin önünü açmak zorundadır. İletişim teknolojilerinin önünün açılması da dijital aktivizmin önünün açılması anlamına gelmektedir. Ağ toplumunu mümkün kılan siber dünya atmosferik bir etkiselleşme sürecine sahiptir. Kimi zaman karşıtı iki olgunun kendi gelişimleri adına

yaptıkları karşıtlarının gelişimine de kaynaklık edebilir. Dijital aktivizm de kapitalizmle böyle bir ilişki içindedir.

Bugün dijital aktivizmin gelişen iletişim teknolojileri sayesinde sürekli yaygınlaşan ve belirginleşen kapitalizme karşı etkinliğini artırdığı alanlardan, eylem biçimlerinden biri de kültür bozumudur. Kültür bozumu kapitalizmin en belirgin olarak söylemlerini toplumsala aktardığı reklam, ilan ve kültür endüstrisi bakış açısıyla sanatsal metalar olarak nitelendirilebileceğimiz ürünler üzerinden gerçekleştirilen bir muhalif aktivizm etkinliğidir. Kültür bozumu analog dünyada gerçekleştirilebildiği gibi siber dünyada da gerçekleştirilebilmektedir. Köklerini 1960'lı yıllarda Fransa'da avangart bir hareket olarak ortaya çıkan durumsalcı enternasyonalin detournement kavramında bulan kültür bozumu kapitalizmin belirleyiciliğinde oluşmuş tüm iletişimsel ve sanatsal metaların çeşitli yollarla anlam örgülerinin bozulması ve tersine çevrilerek sisteme muhalif bir mesajı toplumla paylaşır hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. Opalsky'ye (2013, s.2) göre postmodern bir siyasi müdahale yöntemi olan kültür bozumu dijital aktivizmin kullanmayı seçtiği ve dayatılmış kültürel kodların kitlelere yaydığı ortak popüler referans çerçevelerinin katalizör görevi gördüğü bir süreçtir.

Türkiye dünyada sosyal medyanın en çok kullanıldığı ülkelerden biridir. Dünyada Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra ikinci sırada yer almaktadır. We Are Social Singapore tarafından hazırlanan Sosyal Medya, İnternet ve Mobil Kullanımı İstatistikleri 2014 Raporu'na göre Türkiye'de 35 milyonun üzerinde internet kullanıcısı bulunmaktadır. Türkiye'de internet kullanımının tüm nüfusa oranı ise yüzde 45 düzeyindedir. Türkiye'nin ağ toplumu günde ortalama 2 saat 32 dakikasını internette harcamaktadır (semsector.com, 2014). Sosyal medyanın bu denli yoğun kullanıldığı Türkiye'de dijital aktivizmin de kendini bu yaygınlığa paralel bir şekilde yaygınlaştırdığı görülmektedir. 28 Mayıs – 15 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleşen Gezi Parkı işgali ve protestoları süresince Türkiye'deki sosyal medya kullanımına dair istatistikler bu tespiti destekler niteliktedir. Gezi Parkı protestocularının haberleşme, propaganda ve fikir savunuculuğu için özellikle Twitter adlı sosyal ağ sitesini dijital aktivist bağlamda yoğun olarak kullandıkları gözlemlenmiştir. Eylemlerin henüz başladığı 29 Mayıs 2013 tarihinde Twitter'daki aktif kullanıcı sayısı 1 milyon 819 bin 403 iken bu sayı 10 Haziran 2013 tarihinde 9 milyon 548 bin 503'e çıkmıştır. Yine aynı iki tarih arasında Türkiye'den protesto ve direniş sürecine dair toplam 143 milyon 795 bin 432 tweet atılmış, düşünceler paylaşılmış ve gündem yaratılmaya çalışılmıştır (insanhaber.com, 2013).

Sosyal medyanın yoğun kullanıldığı ve paralelinde dijital aktivizmin de geliştiği Türkiye yakın dönemde kendine has dijital aktivizm mecraları da yaratmaya başlamıştır. Bu mecralardan biri de kullanım amaçları ve yapısallığıyla küresel çapta özgün bir niteliğe sahip olan capslerdir. Metinsel ve görsel öğelerden oluşan melez bir ileti çeşidi olarak capsler ağırlıklı olarak kültür bozucu bir amaç, kültür bozumunun niteliklerine edimle üretilmekte ve sosyal medya üzerinden sıklıkla paylaşılmaktadır. Türkiye’de dijital aktivistlerin son birkaç yıldır hızla artan bir yaygınlıkla paylaştığı görülen capsler, ülkenin özellikle ekonomik ve siyasi gündemine dair tespit edici, muhalif ve eleştirel bir bakış açısıyla üretildikleri de gözlemlenmektedir.

Ağ toplumu, siber dünya ve sosyal medya gibi olgular bugün toplumsalın dönüşümünü takip ve tespit etmek adına çok güçlü ipuçları içermektedir. Teknolojik gelişimin ve beraberinde getirdiği yeni değerler sisteminin çatısı altında olgunlaşan agorayı anlamak, günü ve geleceği anlamak adına önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişimin ve sosyal, kültürel, siyasi süreçlerin birbirlerini belirlediği, iç içe geçtiği bu ‘yeni’ boyutta küresel çapta toplumların, grupların ve bireylerin katılımcı var oluşları, dijital aktivizmleri tüm bu kavramlarla ilgilenen çalışma alanları için değerli çıkarımlar elde edilebilecek bir süreci işaret etmektedir. Dünyanın en büyük ağ toplumlarından birini oluşturan Türkiye’deki dijital aktivist hareketler bu hareketlerin hem ülkesel hem de küresel çapta özgün dışavurumları da söz konusu sürecin önemli merhalelerinden birini kapsamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki dijital aktivistler tarafından son yıllarda sıklıkla kullanılan, kullanım ve üretim nitelikleri bakımından özgün, kültür bozumu ve detournement kavramlarından köklerini bulan caps adlı yeni mecra bu araştırmaya temel olmuştur. Çalışma söz konusu alan yani capsler ile ilgili gerçekleştirilecek ilk akademik çalışma olması nedeniyle de konuya dair öngörü oluşturulmasına yapacağı katkı açısından önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında ilk bölümde capsler üretilirken yaşanan düşünsel süreçte ve bu sürecin pratiğe dönüşmesinde başat olan kavramsal zemin incelenecektir. Capslerin dijital ya da analog dünyada ortaya çıkmış kronolojik öncülleri ile kavramsal bağları mercek altına alınacaktır. Bu bölümde kültür bozumu kavramı, kav kavramın arka planı, kavramın postmodern düşündeki temelleri, teorik kökleri, çağdaş dünyada antikapitalist bir aktivizm alanı haline gelişi ve kültür bozumu pratiğine dair güncel örnekler irdelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise capslerin dijital aktivist bir eylemsellik içerdiğinden hareketle dijital aktivizm kavramı ele alınacaktır. İkinci bölümde dijital aktivizmi mümkün kılan sosyal ve teknolojik gelişmeler, dijital aktivizmin kavramsal arka planı, dijital

aktivizmin tarihsel gelişimi ve siber dünyanın en yeni dijital aktivizm mecralarından biri olan capsler tartışılacaktır.

Üçüncü bölümde ise kültür bozumu ve dijital aktivizmin bir araya geldiği yeni bir mecra olarak varsayılan capsler örnekler üzerinden göstergebilimsel analiz yöntemi ile çözümlenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR BOZUMU

1.1 Kültür Bozumunun Kavramsal Arka Planı

Kültür bozumu bugünkü genel tarifıyla kapitalizmin tüketim ilişkilerini ve yaşam tarzını simgeleyen sanat ve iletişim ürünlerinin dilsel, görsel veya işitsel boyutta bozuma uğratılarak sistemin kendisini eleştirmeyi veya sistemin gizlediği, insana karşı olan yönlerini yaratıcı yöntemlerle açığa çıkarmayı hedefleyen kültürel bir eylemsellik taktiği olarak tanımlanabilir. Günümüzde çoklukla kapitalizm ve küreselleşme karşıtlarının toplumda farkındalık yaratmak amacıyla başvurduğu yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkan kültür bozumunun kavramsal temelleri, 20'inci yüzyılın ikinci yarısının başlarında atılmıştır. Kültürel ve politik açıdan kültür bozumunun yetkin bir aktivizm formu olarak değerlendirilmesi özellikle postmodernist düşünürlerin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaptıkları teşhislerde kendisini göstermiştir. Bu dönemde her ne kadar kültür bozumu günümüzde anlaşıldığı haliyle kavramsallaştırılmamış olsa dahi düşünsel bazda kavramın köklerini bulmak mümkündür. Kültür bozucuların düşünceleriyle örtüşen söylemleri geliştiren postmodernist düşünürler, kavramın adını bugünkü haliyle koymamış olsalar da geliştirdikleri teorilerle fikir babalığını yapmışlardır.

İki büyük dünya savaşı ve ardından gelen soğuk savaş döneminde özellikle Batı uygarlığı dünyanın vahşice çöküşüne tanıklık etmiş, Marksist ve post- Marksistler de dahil olmak üzere düzene eleştirel bakan düşünürler büyük bir negatif, olumsuz dünya tespiti etrafında birleşmişlerdir. İşte bu noktada kültür bozumu kapitalizme karşı isyan etmenin yeni bir ampirik yolu olarak ifade edilmeye başlamıştır. Opalsky (2013, s.2) kültür bozumunun kavramsal köklerinin postmodernizm ölçeğinde anlaşılabilir bir yapıda olduğu söylemektedir. Postmodern düşünürler ve devrimsel hayallerin büyük anlatılarından derin bir şekilde uzaklaşmış diğerleri, kültür bozumu kavramına çalışmalarlarıyla katkıda bulunmuşlardır. Kültür bozumu hayal kırıklığı içindeki radikallere yaratıcı bir mücadelenin, toplumsal katılımın ve ayırımın yeni tezahürlerini yakalama şansı konusunda yeni fırsatlar tanımıştır. Bu nedenle kültür bozumu kesinlikle postmodern politikanın sorunsalıdır.

Güncel algıyla konumlandığı çerçeveden bağımsız bir şekilde kültür bozumu kavramının arka planına bakıldığında 1980'ler ve 1990'larda ortaya çıktığına dair olan genel görüşün aksine köklerinin 1950'li yıllara kadar ulaştığı görülmektedir. Bu bağlamda kültür bozumunun kavramsal olarak doğru bir analizini ortaya koymak için Michel Foucault, Jacques Derrida, Jean François Lyotard, Jean Baudrillard, Gilles Deleuze, Felix Guattari ve bugün kültür bozucuların kendilerinin düşünsel ataları olarak niteledikleri detournement yönteminin mucidi Guy Debord'un çalışmalarını incelemek önem arz etmektedir. Tüm bu düşünürlerin büyük anlatıların çöktüğü bir döneme için parçalı fikirleri kültür bozumu kavramının temel değerlerinin ortaya konması için birer yol gösterici konumundadır.

1.1.1 Kültür Bozumu Kavramının Postmodern Düşündeki Temelleri

1.1.1.1 Michel Foucault ve Kültür Bozumu

Michel Foucault Hapishane'nin Doğuşu adlı çalışmasında hapishanelere odaklanarak 18'inci yüzyıldan bu yana batı toplumlarının yapısını, kendi deyimiyle iktidarın bio-politik şeklini inceler ve bu yolla geleneksel olmayan isyan formlarını keşfe çıkar. Hapishaneleri, okulları ve diğer disipline edici yapıları inceleyen Foucault, (2006, s.156) panoptikon illüstrasyonu ile iktidarın kendini artık silahlarla, polisle, zindanlarla ve şiddetle cezalandırmanın tezahürleriyle değil zihnin iktidar için hayat yüzeyi olması; fikirlerin denetimi yoluyla bedenlerin tabi kılınması yoluyla gerçekleştirdiğini ifade eder. Sosyal kontrol bedene hükmeden beyin üzerinden gerçekleşmektedir.

Foucault (1980; akt. Opalsky, 2013, s.4) bio – iktidarın yapısını “*Silahlara, fiziksel şiddete, maddi kısıtlamalara artık gerek yok. Tek bir bakış. Denetleyen, her bireyin ağırlığını hissettiği, kendi gözetleyicisinin farkına varacağı kadar benimsediği ve her bireyin bu gözetimi kendi üzerinde de uyguladığı bir bakış. Gücün sürekli kendini kendini gerçekleştirdiği ve bunu en düşük maliyetle yaptığı mükemmel bir formül*” sözleriyle ortaya koyar.

Foucault'nun fiziksel dünya (hapishaneler vb.) ile görsel dünya (denetim ve bakış) arasındaki geçişe dair tespitleri iktidar açısından görsel, görmeye ait sürecin siyasi, ekonomik olarak fiziksel müdahalelerden daha az maliyetli ve daha doğrudan sonuca götüren bir olgu olduğunu gözler önüne sermektedir. Görsel aygıtların bakış sürecine dair gerçekleştirdikleri veya dispoitif denetim, değerlendirme, yargılama ve gösterilme korkusunun getirdiği, bireyin gözlendiğini düşünmesinin sonucunda yaratılan korkuyla beynimize giren ve bedenlerimizi regüle eden bir durumdur. Buradan hareketle Foucault'nun görsel/görmeye dayalı alanların

giderek daha da fazla siyasetin ve toplumsal dönüşümün bir parçası haline geldiğini söylediği de görülmektedir.

Foucault'ya göre batı, endüstriyel ekonomiden hizmet ekonomisine dönüşümü adına tüketici arzularını kontrol edecek yeni bir disiplin yaratma ihtiyacındadır. Bu didiplin kısıtlamalarla ve bireylerin susturulmasıyla değil devamlılık arz eden bir kontrol ile ve iletişimle gerçekleştirilecektir. Bunun için de insanların bilgi ve enformasyondan ayrı tutulması değil tam aksine bunlara yoğun bir şekilde ulaşması ve bu sürecin sonunda teknolojilere ve kurumların hibridleşmeye maruz kalmaları gerekmektedir. Bu bağlamda disiplinden kontrol sistemine geçişte siyasi karşı çıkış ve protestolarda belli bir geçiş süreci yaşamaktadır. Kontrolün disiplinin yerine geçen değil aksine onu geliştiren bir süreç olduğunu vurgulayan Foucault, bizleri siyasi eylemleri düşüncenin pekiştiricisi, analizleri de siyasi aktivizmin sisteme müdahalelerinin formlarını ve alanlarını çoğaltıcı bir yöntem olarak düşünmeye teşvik eder. Kültür bozumu da çağdaş medyaya ve tüketicilere müdahalenin aygıtlarını çoğaltır (Harold, 2004, s. 209). Foucault'un perspektifinden kültür bozumu kavramına baktığımızda müdahale alanı açısından benzer bir çıkarım yapmak mümkündür. Görsel alana dair kültür bozucular da Foucault ile tamamıyla aynı şeyi söylemekte ve bu doğrultuda hareket etmektedirler. Kültür bozucular düşünce biçimimizi şekillendiren görsel dünyaya müdahale etmeye çalışmaktadırlar. Çünkü kültür bozucular her şeyin topluma bir mesaj gönderdiğini ve görsel alanların doğal olmayan alanlar olduklarını fark etmişlerdir.

Foucault (1980; akt. Opalsky, 2013 s.5) gerçeğin asıl güç olduğunu ve siyaset alanında bilgiye sahip olmanın çok önemli olduğunu söylemektedir: *“Her toplum kendi gerçeklik rejimine sahiptir. Gerçeğin genel siyaseti budur. Gerçeğin genel siyaseti; söylem biçimlerini içine alan ve kurguyu gerçek yapan bir gerçek siyaseti. İktidarın sahipleri bize neyi gerçek olarak kabul edeceğimizi söylerler.”*

Opalsky'ye (2013, s.5) göre bu noktada Foucault'nun düşüncelerinin edimsel karşılıklarını kültür bozumunda bulmak mümkündür. Kültür bozucular kamusal alana var olan rejimin gerçekliğine müdahale edecek ikincil mesajlar göndermeye çalışmaktadırlar. Kabul edilen gerçekle aslanan gerçeğin ayırt edilebilmesi adına ana akıma alternatif yaratma çabası içine girmektedirler. Gerçek ve iyi kültür bozucuların gücü Foucault'ya benzer bir şekilde algıladıklarını söyleyebilmek mümkündür. Kültür bozucular yeni bir sistem ortaya koymaya güçleri yetmediğinde, gerçeği kimin söyleyeceğini belirleyecek statüde olunmadığında yine de konuşabileceklerini ve sisteme muhalif bir mücadele alanı yaratabileceklerini anlamış durumdadırlar.

1.1.1.2 Jacques Derrida ve Kültür Bozumu

Postmodern düşünün bir diğer önemli ismi olan Jacques Derrida 1960'lı yıllarda yapı-söküm teorisini ortaya koymuştur. Derrida için yapı-söküm batı felsefesi geleneği içinde bir tür kültür bozumu uygulama yöntemidir. Derrida yapı-sökümde felsefi metinleri ele almış ve genel olarak algılanan anlamlarından farklı anlamlar üzerinden okumuş ve bu şekilde bir metnin asla tek bir anlamı olamayacağını savunmuştur. Çünkü her okuyan metnin anlamıyla farklı bir ilişki kurmaktadır. Her metnin en az bir kere haklılığı vardır. Opalsky (2013, s.6) Derrida'nın okumak dönüşümseldir sözüyle yapı-söküm yöntemi aracılığıyla felsefi, hukuki ve kutsal metinler hakkındaki başat anlam çıkarma yollarını stabil olmayan bir hale sokmaya, son kertede ise onları yıkmaya niyetlendiğini vurgulamakta olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda müdahale, metinlerdeki kodlanmış anlamların değiştirilmesi olarak algılanmalıdır. Derrida her şeyin eleştirilmesi ve her şeye karşı çıkılması gerektiğini söylemektedir. O'na göre her türlü genel söyleme şüpheyle yaklaşılmalı ve karşı çıkılmalıdır. *"Bozmak, geçersiz kılmak Derrida yazısının en önemli özelliğidir. Çünkü bozmak çözümlenektir, görüşleri göçebe bir yazı etkinliği ile dolaştırmaktır. Sanki bir yıldızın ışığını kesmek, tutulmasına yol açmaktır bu etkinlik. Ya da silmek, yolunu kapatmak"* (Derrida, 2006; akt. Uçan, 2009, s.2303)

Derrida'nın metinler üzerinden kurduğu yapı-söküm anlayışı bugün kültür bozucuların hem metinler hem de görsel öğeler yardımıyla gerçekleştirmeye çalıştıklarının özünü açıklamaktadır. Kültür bozucular da geç kapitalist dönemin göstergelerinin bütünlüğünü, yapısını ve mesajlarını bozarak yeni anlamlar üretmek ya da göstergelerin içerdiği gizli anlamları ortaya çıkarmak niyetiyle hareket etmektedirler. Kültür bozucular anlamları elde ettikleri, dönüştürdükleri veya kaçırdıkları kaynak materyaller üzerinden gerçekleştirirler ve bunu genelde bir araya girme, müdahale etme yoluyla yaparlar. Derrida metinler ve onların kolayca kabul edilmiş anlamları üzerine hücum etmiş, bunları yıkıma uğratmaya çalışmıştır. Çalışmaları otorite karşıtıdır çünkü yıkımı gerçekleştirirken etrafındaki sembolleri, metinleri ve imajları okuyan, anlamlandıran herkesin bir tür gücü paylaştığı vurgusunu ortaya çıkarmayı hedeflemiş ve yapı-sökümü sürekli otoriter anlamların karşısına koymuştur. Her zaman yıkıcı ve her zaman otorite karşıtı olmuştur. Derrida (1982; akt. Opalsky, 2013, s.8) *"Yayınladığım ilk metinden beri otoritenin anlamının tam karşıtı bir yapı-sökümcü eleştiri sistemi koymaya çalışmaktayım"* der. Yapı-sökümü bu anlamda kültür bozumu ile siyasi eylemsellik ve işlevsellik bazında kesiştirmek mümkündür.

1.1.1.3 Jean François Lyotard ve Kültür Bozumu

Jean François Lyotard postmodernizmin parçalanmışlık ve çokluluk ağı olduğunu söyler. Lyotard'ın Postmodern Durum adlı çalışması kültür bozucular açısından bir manifesto olarak değerlendirilebilir. Postmodern bir sanatçı veya yazar, yazdığı yazılar ya da ürettiği işler öncül kurallarla belirlenmemiş ve kararlaştırılmış yargılara göre değerlendirilmemiş bir filozof konumundadır. Lyotard'a göre artık eski yöntemlerle yeni bir şeyler söylemek imknsızdır. Dşnrlr ve sanatçılar yeni yollar keşfetmek zorundadır. Lyotard yeni iletişim koşullarıyla birlikte artık kimsenin güçsüz olmadığını, hepimizin mesajı gönderen, alan, ima edilen özne, siber dünyada bir fikrin ilk sahibi olabileceğimizi söyler (Opalsky, 2013, s.8). Güncel bakışla siber dünyanın söz söyleme ve bunun üzerinde otorite yanlısı veya karşıtı güç alanı inşa etme bağlamında herkese asimetrik de olsa fırsat tanıdığını belirtmektedir. Kültür bozucular da siber dünyanın, reklamların, televizyon yayınlarının, meta haline gelmiş sanatın içine sızıp otorite kurma adına yaptıklarını açık etmeye uğraşmaktadırlar. Aynı zamanda kullandığı dil kapitalizm içinde o ya da bu şekilde var olan her birey, fikir ya da toplumun farkına varma sürecinde bu açık etmeyi yeniden özünde gerçekleştirmesini hedeflemektedirler. Bunu da bireyler, fikirler ya da toplumlar arasında kolayca paylaşılacak şekilde yapmaktadırlar. zgrlkle özdeşleştirilen bir cep telefonu markasının fabrikalarında çalışan işçilerin modern kölelik şartlarında yaşamaya çalıştığını anlatan bir kültür bozumu pratiği örneğin, açığa çıkardığı gerçeği açığa çıkarmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda bozumu anlayan her bireysel ya da toplumsal zihni süreçte o bozumun yeniden yapılmasını sağlamakta ve böylece Lyotard'ın da söylediği gibi mesajı gönderenin gücünde bir muhalefetin var olabilmesine yol açmaktadır. Lyotard'ın yeni şeyler söylemenin zorunlu olduğunu vurguladığı ve kimsenin güçsüz kalmadığı yeni iletişim ortamını tariflediği çalışmalarının bir tezahürü olarak kültür bozumunu değerlendirmek mümkündür.

1.1.1.4 Jean Baudrillard ve Kültür Bozumu

Jean Baudrillard'a göre politika bir enfeksiyondur; ekonomik, siyasi ve ideolojik sistemler boyunca yayılan bir hastalıktır ve bu sistemlerin tezatlarını, çatışmalarını ve kararsız yapılarını iyileştirir. Opalsky (2013, s.8-9) Baudrillard kültür bozumuna dair bir değerlendirme yapmış olsaydı kavramı iyimser olmayan ve gereğinden fazla politik olarak nitelendirirdi demektedir. O'na göre Baudrillard kültür bozumu için olası bir geriye dönüş semptomu değerlendirmesi yapmayı tercih ederdi. Bu semptomu da aksiyonlar totalitesinin dışında olanakların olduğunu gösteren bir semptom olarak nitelerdi. Çünkü Baudrillard var olan sistemlerin yıkımını mümkün olan tek siyasi seçenek olarak görmekte, sosyal ve politik değişimi tamamen yok saymamaktadır.

Baudrillard'a göre artık bir şeyleri sadece yıkım değiştirebilecektir ve batıdaki yüksek teknolojik kapitalist toplumlar kendi var oluşlarının devamı konusunda sınırları zorlamaktadırlar. *"Diğer kültürler, diğer metafizikler bu gelişmeler bağlamında şüphesiz tehdit altında değiller çünkü dünyayı kontrol etmek için ona sahip olma ve onu analiz etme adına bir hırsları, beklentileri ya da fantezileri yok. Oysa biz tüm aksiyonları kontrol etmeye çalıştıkça açıkça görülüyor ki sistemimiz yıkıma doğru gitmekte"* (Baudrillard, 2000, s.52).

Baudrillard batı medeniyetinin özellikle kültür ve metafizik üzerinden kendisinin ve üzerinde geliştiği kapitalizmin bekasını garantiye almak için yarattığı toplumsal tüm önermelerin yıkımla sonuçlanacağını öngörmektedir. Aslında düşünür bu gidişattan dönüş olmayacağını, medeniyeti kurtaracak tek şeyin medeniyetin yıkımı olacağını söylemektedir. Bu bakışla özde kültür bozucuların kapitalizmin tüketim kültürünü, yönlendirilmiş bilgiyi ve yaşam tarzlarını topluma enjekte etmek adına ortaya koyduğu kültürel, sanatsal ve yaratıcı nesnelere bozuma ve/veya yıkıma uğratmaları Foucault'un adeta çağrısını yaptığı yıkımla türdeş olarak değerlendirilebilir. Hem Foucault hem de kültür bozucular sisteme içkin kültürel kodlar üzerinden yıkımla kurtuluşu, labirentten çıkışı işaret etmektedirler.

Baudrillard (2000, s.92) *"Düşünce kesinlikle her şeyi temizlemek isteyen ölümü ve negativiteyi yok etmek isteyen bir dünyada yıkıcı bir rol oynamalıdır, kendisi yıkımın ve provokasyonun bir ögesi olmalıdır"* demektedir. Batıdaki toplumlara içinde yaşadıkları dünyanın ölümsüzlüğünü, devamlılığını ve kapitalizmin temizliğini gösterirken sistem, diğer ya da karşıt dünyaları kirli, gelişmemiş olarak göstermektedir. Baudrillard bu durumun gerçek var oluşun diğer boyutlarının farkına varmada bir zehirlenme, sterilize edilmiş ve paketlenmiş ideolojilerle çevrelenmiş dünyadan bir çıkış şansı olarak değerlendirmektedir. Baudrillard provokasyonun, bu zehirlenmenin önemini vurgularken radikallerin kapitalizmin alanlarını ve kültürlerini etkilemesi vurgusu yapmaktadır. Kültür bozumu da her zaman bu bağlamda bir zehirleme süreci olarak değerlendirilebilir. Çünkü kültür bozucular Foucault'un salık verdiği gibi sunulan temiz, paketlenmiş dünyaya ait ürünleri bozarak, çürüterek gerçeğin zehrini topluma göstermeye çalışmaktadırlar.

1.1.1.5 Gilles Deleuze, Felix Guattari ve Kültür Bozumu

Gilles Deleuze (2009, s.262) *"Tüm mantığın altında çılgınlık ve akıntıya kapılma yatar"* demektedir. O'na göre mantığın altında yatan insan psikolojisinin çok katmanlı bir kargaşasıdır. Deleuze felsefeyi gerçeği ya da evrensel değerleri ortaya koyma çabası olarak görmek yerine anlama çabalarının, bir kargaşadan kullanışlı konseptler çıkarmanın acılı çabası olarak görür (Opalsky, 2013, s.11). Deleuze'e göre felsefe önceden var olan dünyaya

ait her türlü bilimsel tanımlamadan daha fazla sanatsal, yaratıcı üretime yakındır. Deleuze'un bu bakışından hareketle kültür bozumunun da oturmuş, yerleşmiş kapitalist dünya mantığından, onun sosyal, toplumsal ilişkiler sürecinden yine bu ilişkileri temsil eden ve rasyonaliteye yani akla, yani çılgınlığa ters düşen temaları çıldırtmaya / bozmaya çalışarak bir kullanışlı konsept yaratmaya çalıştığını söylemek mümkündür.

Deleuze ile beraber çalışmalar yapmış Felix Guattari ise Deleuze ile birlikte insan öznelliğini analiz etmek adına bizi biz yapan, değiştiren ve bir diğerimizle bağlantılandıran bir model geliştirmiştir: Şizoanaliz. Şizoanaliz Freud'un geliştirdiği psikanalize daha siyasi, deneysel ve bağdaştırıcı bir yaklaşım getirmeyi hedeflemektedir. Deleuze ve Guattari'nin Anti-Oedipus adlı çalışmalarında ortaya koydukları şizoanaliz üç ana önermeye dayanmaktadır: 1- Bireyin psikolojik durumu sosyal bağlamda daha iyi analiz edilir ve anlaşılır. 2- Şizofreni geleneksel olarak düşünme sürecinden, gerçeğe bağlantıdan ve duygusal karşılıklardan kopmaktır. Ancak şizoanaliz çağcıl kapitalist toplumların analiz edilmesinde ve onun yarattığı sorunları anlamada sosyal bağlamda iş görmektedir. 3- Toplumun genel psikolojik durumu arzu, aşk, seksüel haz gibi insan güdülerini yok edemez, bunları sadece baskılayabilir. Dolayısıyla bu güdüler bazı durumlarda çatlaklardan yol bulup yüzeye çıkabilirler. Tüm siyasi analizler bu kırılma ve patlama anlarından değerlendirme yapmak üzere çalışmalıdır (Concise Medical Dictionary, 2010; akt. Opalsky, 2013, s.12).

Deleuze ve Guattari kapitalizmin homojenleştirici eğilimlerine karşı siyaset ve yaratıcı direniş için bu kırılma ve patlama anlarına dair yeni ufuklar açmak adına çalışmalar yapmışlardır. Siyasi süreçleri incelerken rizom (köksap) adını verdikleri bir konsept ortaya koymuşlardır. Rizom Deleuze ve Guattari'nin ortaya koyduğu rizom hiyerarşik olmayan ve yatay bir modeldir. Zourabichvili (2011, s.107) rizom kavramını yeraltında kök ya da sap gibi büyüyen, yatay gelişen ve tahmin edilemeyen çeşitli noktalardan atımlar gönderen bir oluşum olarak tanımlar. Rizom yüzeydeki toplumsal, kültürel ve siyasi dünyanın içine onu kırarak giren, yeraltının ayrık bölümlerinde otonomsal olarak gelişen mikro-politik isyan aksiyomudur. Tüm düşünceye hükmeden köken ya da ilk ilke yoktur; çatalanma, öngörülemez karşılaşma, kümenin eşsiz bir açıdan yeniden değerlendirilmesi yoluyla olmayan bir anlamsal ilerleyiş yoktur. Bu rizomu basit bir ağ iletişiminden ayırt eder. İletişmek artık aynı anlama sahip değildir; bir çokluğun güzergâhında ayrıcalıklı bir sıra ya da giriş ilkesi de yoktur. Rizom birimlerden değil boyutlardan oluşur.

Kültür bozumu kavramının postmodern düşündeki izlerini arayan çalışmasında Opalsky (2013, s.12) Deleuze ve Guattari'nin rizom kavramını siyasi organizasyonlar ve aksiyonlar adına otonomsal süreçlerin tarifini yapmak adına ortaya koyduklarını

söylemektedir. Kültür bozumu mikro-politik bir rizomatik eylemselliğin mükemmel bir örneğidir. Aslında kültür bozumu rizomatik bir formda gerçekleşmek zorundadır.

Kültür bozumunun postmodern düşündeki bağları kapsamlı ve etraflı değildir. Sadece belirli parçalar halinde bazı olgu ve konseptlerle örtüşmektedir. Yine de günümüzün kendisini yeni gösteren bir siyasi eylem, aktivizm biçimi olarak kültür bozumunu anlamak adına postmodern düşün önemli nüveler içermektedir. Konvansiyonel siyasi formlara ve büyük anlatılara inancın yittiği dünyada postmodernizm yeni aktivizm formları üzerine eğilmiştir. Yukarıda da görüldüğü gibi yıkım, yaratıcılık ve otonomi kültür bozumu ile postmodern düşünürlerin ortaklaştığı kavramlar olarak görülmektedir.

1.1.2 Kültür Bozumunun Temel Teorisi: Detournement

Kültür bozumunun teori ve pratikte yeni devrimsel süreçlerden biri olarak ortaya koyan düşünürlerden biri ve belki de en önemlisi Guy Debord'dur. Opalsky'ye göre (2013, s.2) Guy Debord çalışmalarında ortaya koyduğu detournement yöntemiyle kültür bozumunun en sağlam temellerini atmıştır. Kültür bozumunun Debord'un çalışmalarındaki tezahürü Türkçe'ye yıkımcılık, yoldan sapma veya ters döndürme olarak çevrilebilecek 'detournement' kavramıyla gerçekleşmiştir. Detournement siyasi intihal, biçim bozma, gasp ve bir olguyu kendine karşı gelecek şekilde yeniden kurgulama olarak da tanımlanmaktadır. Kendilerini durumsalcı enternasyonal olarak adlandıran ve içlerinde Guy Debord'un da bulunduğu, kaynağını avangart sanattan alan Paris merkezli bir grup olan durumsalcı enternasyonal, radikal politik teorileri ve 1968'de Fransa'daki işçi ve öğrenci ayaklanmaları üzerindeki etkinlikleriyle tanınmaktadırlar. Durumsalcı enternasyonal kapitalizmin topluma dayattığı rutinlerden ve rollerden çıkılması ve daha farklı koşulların mümkün olduğu durumlar yaratmayı hedeflemişlerdir (Erdoğan, 2008, s.39). Kültür bozucular da kendilerini 1960'lı yılların avangart Marksistleri olan bu grubun halefleri olarak görmektedirler.

Kültür bozucular sunulan estetik öğeleri 'ödünç alıp' bunları tersine çevirip genel geçer değerlere radikal mesajlar gönderecek şekilde yeniden sunan durumsalcıların detournement adını verdikleri tekniklerini kullanmaktadırlar. Bunu yaparken kültür bozucular bazen herhangi bir aktivist grupla iletişim halinde olabilmektedirler. Bazen de süreci bireysel olarak sürdürmektedirler (Waltz, 2005; akt. Bakır ve Çelik, 2013: 51).

Debord'a göre detournement günün baskı koşullarının yıkılması adına o koşulların içinden doğan bir kavramdır ve devrimsel bir projenin parçasıdır. Debord 1963'te yayınladığı 'Durumsalcılık ve Siyaset ve Sanatta Yeni Eylem Formları' adlı çalışmasında detournement ve dolayısıyla kültür bozumu hakkında yazmaktadır. Bu çalışmada Debord farklı grupları bir

araya getirmek ve projelerinin temel ilkelerini bağdaştırmak, paylaştıkları var olan dünyayı eleştirmeye adanmışlıklarını temas ettirmek çabasıdır. Debord enternasyonal durumsalcılığı inşa etmek adına çalışmış ve çağının radikal ortamı içinde avangart aktivistleri bir araya getirmeye çabalamıştır.

Erdoğan'a göre (2008, s.31) Detournement'in iki ana kuralından ilki saptırılmaya uğramış her öğenin önemsizleşmesi, kimi zaman esas anlamını kaybetmesidir. İkincisi ise anlamını kaybetmiş ya da önemsizleşmiş öğelerin yeni bir anlam etrafında yeniden örgütlenmesidir. Detournement'in gücü çifte anlamın, eski ve yeni anlamların bir arada var olmalarından gelir.

Debord çalışmalarında dikkat çekici görüntüleri, mekânları, ortamları ve olayları 'saptırarak' anlamlarını altüst eden veya yıkan, böylece onları ıslah etmeyi hedefleyen farklı eylemleri doğru birer detournement örneği olarak niteler. Örneğin Caracas'ta bir grup öğrencinin silahlı bir şekilde bir Fransız sanat sergisine saldırmalarını, tabloları çalmalarını ve tabloları sadece bazı siyasi mahkûmların serbest bırakılması şartıyla geri vereceklerini açıklamalarını bu şekilde nitelemektedir. Bunun dışında korsan bir radyo yayınıyla dünyaya nükleer savaşın gerçek tehlikelerini 'resmi' açıklamalarla anlatan grupları, Spies for Peace adlı İngiliz aktivist grubun hükümet üyeleri için özel olarak üretilmiş bir sığınığın yerini açıklamasını hedefi vuran detournement eylemleri olarak adlandırır. Debord'un ideal detournement örneği olarak nitelediği bu eylemlerin birer kültürel bozum eylemi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Çünkü tüm bu eylemler 'dikkati çekmeyi ve kültürel bağlamda eleştiri yapmaya zorlamayı' hedeflemektedir. Debord'a göre bu eylemler eleştirel sanattır. Debord'a göre eleştirel sanat var olan kültürel dışavurum formlarının içinde var edilebilir. O'na göre durumsalcı enternasyonalin amacı bu sanatsal yapıların hepsini tamamen yok etmek olsa bile durulmamalıdır. Bu eleştirel sanat durumsalcıların teorilerinde yıkım olarak niteledikleri şeyin kendisidir. Böyle bir sanat sadece içeriğiyle eleştirel olmamalı, kendi kendini de eleştiren bir formda olmalıdır (Opalsky, 2013, s.15).

Durumsalcı enternasyonalciler tarihe mal olmuş sanat ürünlerini detournement'e uğratmışlardır. Detournement uygulamalarının en ünlü örneklerinden biri Diego Velazquez'e ait ünlü Papa X. Innocentius tablosunun ressam Franscis Bacon tarafından saptırılmış halidir. Orijinal tablodaki kiliseyi ve papalığı temsil eden masum, muktedir ve kutsal hava detournement uygulamasından sonra tamamen kötücül, çaresiz ve lanetli bir anlatıma teslim edilmiştir. Burada din, ruhban sınıfı ve dini ön kabullerin ardındaki gerçek bir anlamda çarpıcı bir yöntemle açığa çıkarılmaya ve zihnin orijinal tabloda sunulan gerçeklikten başka bir duruma geçiş yapmasına çalışılmıştır.

Şekil 1.1 Bir Detournement Örneği Olarak Papa X. Innocentius

Kültür bozumu da günümüzde büyük yoğunlukla sanatsal / yaratıcı işler üzerinden kendisini devam ettirmektedir. Bu bağlamda da Debord'un detournement anlayışıyla kültür bozumcuların bakış açısı örtüşmektedir. Debord'un kültür bozumunun temel teorisi detournement adına ortaya koyduğu eleştirdiği gösteri toplumu olarak nitelediği toplumsallaşma sürecine dairdir. Debord'a göre (1996, s.14) gösteri ve imaj, modern toplumların tüm yaşamını kapsar. Ona göre gösteri artık bir toplumsal ilişkiler bütünüdür. Gösteri, toplumun bir parçası olarak, özellikle, bütün bakış ve bilinçleri bir araya getiren sektördür.

Gösteri toplumu iktidar veya sistemin kendisi tarafından üretilen ve gerçek olarak kabul edilmesi beklenen toplumsal tüm süreçlerin idealini yaşamak üzere sunar ve yine aynı zamanda kendisini bunun içinden üretir. Yani gösteri ve imajların nesnelleşerek bir dünya oluşturması ve bu nesnel dünyanın yeniden gösteri ve imajlara dönüşmesi üzerine kurulan bir döngü söz konusudur. Debord (1996, s.15) gösterinin modern toplumların üretimsel süreçleri içerisinde bizzat bulunmadığı anlarda meşgul olunan ve üretimsel süreçlerin sürekli doğrulandığı bir durum olduğunu söylemektedir.

Debord gösteri ve gerçek ilişkisini analiz ederek insan için hakikat adına bir yol aramaktadır. Ona göre aslında yaşananı eğip büken gösteri somut bir şekilde üretilir ve gerçekliği de istila eder. Gerçekliğin gösteriyi benimsemesi sonucunda da hem gerçeklik hem de gösteri nesnel bir hal alır. Gerçeklik gösteri içinde belirir ve gösteri gerçekleşir. Debord

(1996, s.15) '*gerçek anlamda altüst edilmiş dünyada doğru, bir yanlışlık anıdır*' demektir. Debord gösteri toplumunda tüm temsiliyetlerin gözlere inmiş ve gerçekliği kendi gerçekliğine dönüştürerek modern üretim toplumlarının var oluşunu garanti altına alan bir perde işlevi gördüğü değerlendirilmesini yapmaktadır. Perde arkasını görmek ve diğerlerinin görmesini sağlamak için ise onu bütünleştiren öğeler üzerinden saptırmak, detournement ile perdeyi dalgalandırmak gerekmektedir.

Endüstri sonrası kapitalizm döneminde kültürel dünyanın görüntüsel teknoloji, imaj ve kitle iletişim araçları tarafından üretilmesi toplumsal tüm ilişkilerin de yine bu süreçten geçmesi sonucunda insan ilişkileri ve insanlar arası etkileşimin de birer medya metası haline gelmesine yol açmıştır. Bu yolla insanlar arası etkileşim ve toplumsal dönüşüm gerçek etkinliğini kaybetmiş ve özgür, demokratik bir toplum gerçekleştirme kabiliyeti kaybedilmiştir. Gösteri toplumu bireyin kitle içinde kaybolmasına, metalaştırılan kültürün özgürlüğü sonlandırmasına ve seri üretimin getirdiği aynılıkla tekilliğin yitimine neden olmaktadır

Artık hiçbir etkin kültürel belirleyiciliğe sahip olamayan birey seri üretilen ve bu yolla doygunluğun elde edildiği imaj bombardımanı altındadır. Büyüktuncay (2009, s.36) imajları ve gösteriyi kapitalist tahakkümün kendisini estetik yollarla kurmasının yordamları olarak niteler. Sisteme karşı üretilmiş tüm devrimci aksiyonlar bu yolla içselleştirilmiş ve geçersiz kılınmıştır. Meta ve kültür üretimi aynı serilikle üst üste bindirilerek toplum egemen kapitalist düzene dahil edilir.

Debord (1996, s.15) gösteriyi kapitalizmle ilişkisi açısından sayıları giderek artan imaj-nesneleri doğrudan doğruya biçimlendiren ileri bir iktisadi sektör olarak güncel toplumun esas üretimi olarak niteler. Detournement tekniği ile gösteriye ait olanı bir anlığına bile tersine çevirip alt üst etmek bu yolla gösterinin asıl gerçeği istilasını kırma reçetesi olarak sunulmaktadır.

Debord'un oluşturduğu bu çerçeveden kültür bozumu incelendiğinde kavramın tek bir sabit formu olmadığı görülmektedir. Kültür bozumu sadece reklam panolarının, medya şakalarının yıkıma uğratılması veya buna benzer eylemlerden oluşmamaktadır. Ancak bu eylemlerin tümü birer kültür bozumu örneğidir. Plato'nun 'iyinin ne olduğu sadece tek bir iyi şey ile, iyilik örneğiyle açıklanamaz' dediği gibi kültür bozumu da sadece tek bir iyi kültür bozumu örneğiyle tanımlanamaz.

Kültür bozumu ideolojik ve kültürel darlığı eğip bükerek genişletmeyi, bu yolla insanların başat anlatıcıyla entegre olmuş rasyonalite dışındaki diğer rasyonaliteleri fark

etmesini sağlamaya çalışır. Detournement da Debord'un ekstremist inovasyon olarak adlandırdığı, sivil itaatsizlik ve doğrudan eylem adına bir taktik olarak ortaya koyduğu özel ve imkân sağlayan benzer bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Debord'a göre detournement oportünist bir yapıdadır. Söylediğini söylemek adına şekil değiştirebilir. Kültür bozumu da detournement ile benzer mantıksal süreçleri taşıyan bir olgu olarak farklı yapılarda kendisini var edebilmektedir. Bu bağlamda sokaklardaki grafiti eylemleri de banka işgalleri de kültür bozumu ve detournement olarak nitelendirilebilir.

Kültür bozumunu bugün medyanın başını çektiği dikkat çekme çabalarının sonucu çevrime giren içeriklerin sistem muhalifliği amacıyla alt üst edilip benzer bir dikkat çekme koduyla saptırılması olarak değerlendirmek mümkündür. Guy Debord (2002; akt. Opaşky, 2013, s.19) da durumsalcılığın ve detournement'in amacını buna paralel olarak şu sözleriyle özetler: *"Bizi ilgilendiren belirli eylem edimlerini kültür ve ahlaksal alanlarda daha kolay fark edilebilecek yeni formlarını da keşfederek küresel devrimsel değişimin bir parçası olarak var etmektedir."*

Debord'un bu sözlerinden hareketle kültür bozumunun yeni aktivizmin araçlarından biri olarak kültürel alanlarda işlev kazanan bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Detournement'da da olduğu gibi kamusal alanın içinde topluma dayatılan kültürel ve değersel normları hedef alarak eleştirel bir araya girme gerçekleştirerek peşinen kabul edilmiş doğruları sorgulatmaya çalışma hem detournement hem de kültür bozumu açısından ortak ve ana tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür bozumu anti - tüketimci sosyal hareketlerin ana akım kültürel yapıları bozma, yıkmaya veya kendine döndürme amaçlı eylemler olarak değerlendirilmektedir. Kültür bozumu rizomatik ve yıkıcı yapısıyla, beklenmedik alanlarda araya giren ve kapitalizmin görsel alanlarını zehirlemeyi hedefleyen bir postmodern muhalefet yöntemi olarak değerlendirilebilir. Gücü yeniden düşünmekte, kuralları yıkmakta ve kaybetmiş büyük, eski devrimci anlatıları kayıpları hakkında bilgilendirmektedir. Postmodern teoriye paralel olarak kültür bozumu radikalizmden vazgeçmemekte, aksine gerilla yaratıcılığa ve otonomsallığa kucak açmaktadır.

1.2 Çağdaş Dünyada Bir Anti -Kapitalist Aktivizm Alanı Olarak Kültür Bozumu

1.2.1 Kültür Bozumunun Çağdaş Kökenleri

Kültür bozumu kavramı bugün bilinen adıyla ilk kez 1984'de San Franciscolu bir müzik grubu olan Negativland tarafından üretilmiştir. Negativland kültür bozumunu tek yönlü medya barajının şirketler tarafından kontrol edilen temalarını alıp, kendilerini şirketleri anlatan bir biçimde yeniden organize edip kültürel düşünüşe geri tükürmek olarak tarif

etmektedirler (Fırat ve Kuryel, 2010, s.81). Kültür bozumu köklerini punk, hippie kültürlerinden, durumsalcılıktan, sürrealizmden, dadaizmden ve anarşizmden alan, başlıca amacı yaygın kültürel yapıya meydan okumak olan, yıllardır süregelen diğer sosyal eylemci kişi ve grupların, düşünce ve eylemlerinin bir potada eridiği bir tür doğrudan eylem biçimini ifade etmektedir (Andersen 2004; akt. Bakır ve Çelik, 2013: 50).

Beatty (2010, s.102) kültür bozumunun grafiti, medya muziplikleri, aktivizm ve sanatla derin bir ortak tarihe sahip olduğunu ifade eder. Alman sanatçı John Heartfield'in 1930'larda dergilerden elde ettiği imajları yeniden bir araya getirerek Nazi propagandasını yapısal anlamda çözmeye çalıştığı işlerinden bu yana, 1960'larda durumsalcıların şiirsel imajların yeniden anlamlandırılmasına yönelik çabaları, yippielerin Vietnam Savaşı sırasında medyayı da kullanarak Pentagon'daki kötü ruhlar için şeytan çıkarma ayini düzenlemek üzere bir araya gelmek gibi absürt davranışlarıyla gerçek meseleler hakkında dikkat çekmeye çalışmaları, 1980'ler ve 1990'larda AIDS aktivistlerinin kullandığı 'Sessizlik=Ölüm' logosu gibi her dönemde kendini farklı pratiklerde göstermiştir. Reklam panolarının ve kampanyalarının bozuma uğratılmasından punk ve kendin yap kültürlerinin yayılması sonucu ortaya çıkan zinler ve deneysel müziğe kadar çeşitlenmiştir.

Kültür bozumu kapitalizm karşıtı kültürel bir eylem biçimi veya sosyal hareket durumu olarak da betimlenebilir. 1990'lı yıllardan itibaren soğuk savaş döneminin çöküşünün hızlanması ve neo-liberal politikaların küresel çapta egemenliğinin artmasının ardından tırmanışa geçen bir olgu olmakla beraber bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimiyle de gücünü giderek artırmıştır. Ancak düşünsel temelleri toplumsal muhalefetin ve sosyal hareketlerin farklı alanlarına ve tarihsel kesitlerine dayanmaktadır.

Adbusters adlı kültür bozucu derginin kurucusu ve akımın çağdaş fikir babalarından Kalle Lasn (2004, s. 109-111) kültür bozucular için şunları söylemektedir: *"Bu akımın mensupları öylesine samimi ve inatçıydılar ki, egemen düzene karşı çıkışları da o denli hakikiydi bu anarşist ruhu günün medya kültürüne karşı yönlendiren ilk grup, durumsalcılar olmuştur. Medyanın insan aklını nasıl yavaş yavaş dumura uğrattığını ilk anlayanlar onlar olmuştur. Onlar bir bakıma ilk postmodern devrimcilerdir."*

Kültür bozumu çağcıl anlamda kültürel aktivizmin ve propagandanın bir formu olarak kendini göstermektedir. Kültürel alanda etkisini artıran kültür bozumu bir önceki yüzyılın dogmatizm ile boğuşan gerçekliğine karşın direnme ve karşı çıkma adına yeni bir kültürel olanak sağlamaktadır. Kültür bozumu bir strateji değildir kendi başına bir sosyal mücadeledir

ve alternatif bir politik programı sosyal değişim adına yeniden ortaya koyar (Irzık, 2010, s.136 -137).

Carducci'ye (2006, s.118) göre kültür bozumu kökenlerini dışavurumcu tavrın tarihinde bulmaktadır. 18'inci yüzyılda Rousseau'nun, Alman ve İngiliz romantiklerinin süzgecinden geçmekte ve yolculuğuna Amerikan aşkıncılığından, Avrupa avangartlarından ve savaş sonrası batı medeniyetinden geçerek devam etmektedir. Dışavurumcu geleneğin öznel otoriteye ilişkin prensipleri kültür bozumunun içine sızar. Kültür bozumu olgusundaki dışavurumcu etkileri analiz etmek için onu kültür, medya ve sosyal hareketler bağlamında irdelemek gerekir. Kültür alanında kültür bozumu özgünlük yolunda dışavurumcu bir tavır takınır, doğal olanın nosyonları aracılığıyla nesnelere ilişkisi tarihsel olarak doğaldır ancak modernizmin geç dönemlerinde öznelere ilişkilendirir. Medya alanında ise kültür bozumu şeffaflığa ulaşmaya çalışırken iletişim aygıtları üzerindeki gücün asimetrik etkilerini ve diğer saptırmalarını yatıştırmaya çalışır. Kargaşa yaratarak iletişimin gizli anlamına netlik kazandırmayı hedefler. Sosyal hareketler bağlamında ise kültür bozumu toplum sözleşmesi ile ilintili olan demokratik özerkliği özgür iradenin yaşam siyasetine müdahale ederek evrilen küresel kapitalist sistem ile yüzleşir.

Kültür bozumu resmi ideolojinin yüzeyinde şirketlerin ve devletlerin mesajlarını tersine çevirerek delikler açmaya odaklanır. Aktivistleri kamuoyunu sabote etmeye ve iletişimdeki alımlamayı durdurmaya çalışır. Kültür bozumu iktidarı yıkmaya ve kültürel protestoya dair aktivist bir iletişimsel süreçtir. Genel anlamda kültür bozumu sanatsal - yaratıcı üretimleri ve onların yeniden inşaya katkılarını çalarak radikal bir siyasi ajandaya dahil eder ve modern kapitalist sunumlar için birer engel yaratır.

Kültür bozucular reklam panolarını değiştirmek, televizyon reklamlarını parodileştirmek ve internet sitelerini alaya almak gibi eylemlere ağılıkla odaklanmaktadır. Örneğin bir kültür bozumu örneği olan adbusting (reklam bozma) tekniğinde ticari bir reklam yeniden düzenlenerek veya sahte bir reklam yaratılarak orijinal mesajın duyurusunu yaptığı mesajı eleştirme veya reklamı veren şirketi alaya alma yöntemi kullanılır.

Kültür bozumu aynı zamanda aktivist iletişim stratejileri içinde ana akım medyaya girebilme ve kimi zaman ondan alternatif bir medya yaratabilme özelliklerine sahiptir. Blisset & Brunzels'in 'Peki ya gerilla iletişim?' (Blisset ve Brunzels, 1998) adlı makalelerinde belirttikleri gibi kültür bozumu iletişimin ana akım kanallarına bozucu müdahalelerde bulunan ve burjuva toplumunun eleştiriye açık yapısı nedeniyle yeniden inşa edici katılımın çukurlarına düşmekten ve bu yolla etkisizleşmekten beyhude yere kaçmaya çalışan bir olgu

olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Gerilla iletişimin amacı kapitalist Batı toplumlarının rasyonel söylemler ve mantıksal idare etrafında inşa edilmiş sembollerine karşı çıkan kısa süreli, parıldayan kafa karışıklığı ve bozulmalar yaratmaktır.

Kültür bozucular, insanları, yeni iletişim olanaklarına sahip teknelci medya sistemi tarafından çevrelemiş, gizli gerçekler içeren kapitalizmin tüketim kültürü bağlamında yarattığı kodların karanlık taraflarıyla yüzleştirdiklerini iddia etmektedirler. Kültür bozumu örneklerinin her birinin başat amacı, bizi bir şey satın almaya ya da biri olmaya ikna etmek olan kültürel kodların anlamını tersine çevirmeye ve ihlal etmeye yönelik girişimler olarak ele alınmaktadır (Jordan, 2003; akt. Bakır ve Çelik, 2013, s. 51).

Lasn, (2004, s.119) kültür bozumunun hem pratikleri hem söylemi açısından kendisini karşıtı olarak nitelediği kapitalizmin, var olduğu ilk andan itibaren süren muhalif bir kültürel mücadele alanının tarihindan ve birikiminden beslenen bir olgu olduğu değerlendirmesini yapmaktadır. Geçmiş kavramsallaştırılmasından çok daha öncelere dayanan bir toplumsal refleksin çağcıl koşullar altında yeniden tezahürü olarak değerlendirilebilecek kültür bozumu alıcının ayarını yapabilmek için görüntü akışını bir süreliğine kesmenin yerine kullanılan bir metafordur. Akışı durdurmak için şaşırtıcı şeyler yapmak esastır.

Kültür bozucular ticari imajlarla, ikonların ideolojik amaçlarını ortaya çıkarmak, siyasi bir eleştiri yapmak için onları yeniden işe koymak veya yerlerini alternatif imajlarla değiştirmek çabasıdaki aktivistlerdir. Kültür bozucular kültürün kitle iletişim araçları ve reklamlarla kimliklerin şekillendiği, kamuoyunun üretildiği ve rızanın teminat altına alındığı bir alan olarak siyasiliğinin farkındadırlar ve Umberto Eco'nun göstergebilimsel gerilla savaşı olarak adlandırdığı olguyu hayata geçirirler (Beatty, 2010, s.199).

Umberto Eco'nun ortaya koyduğu göstergebilimsel bir gerilla savaşı kavramı kültür bozumu olgusu ile örtüşmektedir. Eco (1986; akt. Woodside, 2001) mesajı alanın kalıntısız, tortusuz bir özgürlüğü olduğunu söylemektedir. Bu özgürlük de mesajı farklı bir bakış açısıyla okumaktır. Eco, mesajı kontrol etme ve onu çoklu anlamlar çıkarma konusunda dinleyiciyi cesaretlendirmeyi önermektedir. O'na göre bir medya bir diğer medyaya bir dizi fikir iletmek için kullanılabilir. Teknolojik iletişim evreni pasif ileti algısı konusunda kritik bir boyutu ortaya koyacak iletişimsel gerilla grupları tarafından devriye gezilecek bir alan olabilir.

Kültür bozucular Debord'un ayrıntısıyla çerçevesini çizdiği gösteriyle çevrili yaşamı ve onun yarattığı gerçekten bağlam olarak kopmuş dünyayı yeniden birey ve topluma sunmayı, o dünyaya dair bulabildikleri her fırsatta yaratıcılıklarını kullanarak çağrılar yapmayı hedeflemektedirler. Kapitalizmin mesajlarını, bolluk, eğlence ve zenginlik gibi

kavramları ve bu kavramlara dair gösterilerin sunulduğu kitle iletişim araçları üzerinden bozguna uğratmaya çabalamaktadırlar.

"Her şeyin devleştiği çağımızda - şirket mega birleşmeleri, milyar dolar gişe yapan filmler, büyük seçim menüleri- az görünen yaşamları telafi etmek amacıyla daha çoğun peşine takılıyoruz. Acıktığın anda yemek yersen, Budist rahibin dediği gibi açlığın ne işe yaradığını asla anlayamazsın" diyen Lasn (2004, s.144) Kültür Bozumu adlı kitabında kültür bozucuların sisteme karşı verdikleri mücadelede sürekli yeni stratejiler geliştirdiklerinden bahsetmektedir. Sosyal sorunlara dikkat çekmek ve muhalefet adına kültür bozucular birbirinden farklı alanlarda eylemlerde bulunabilirler. Kültür bozucu, kırıp geçebileceği ve gerçeklere dikkat çekebileceği bir çatlak, bir kırılma noktası bulduğunda o çatlağı genişletebileceği bir yöntemle eyleme geçer. Bir kırılma noktasına baskı yapıldığında, anlatılar tekrarlanmaya, kafalar değişmeye ve zaman içinde bütün kültür hareketine geçmeye başlar.

Kültür bozumu bu kırılma noktalarından faydalanmak için çeşitli mecraları kullanabilir. Ancak kültür bozucuların hedefi belirli bir kültürel öğeyi bozmaktan çok o tekil örneğin sisteme içkin temsil gücünü de kullanarak bütün benzer örnekler için bir zincirleme bozum süreci başlatmaktır. Kültür bozucuların hedefi eylemleriyle birey ve toplumda tüme giden bir farkındalık süreci yaratarak değişim yaratmaktır. Kültür bozucular için bir moda reklam panosunun üzerine kurukafa resimleri yapılabilir. Bu bir kültür bozumudur ancak moda alanında tüm dünyada tanınan bir büyük markanın imajını bozabilecek bir eylem asıl faydayı yaratacaktır. Çünkü bu hedefe ulaşırsa bütün bir endüstri bundan etkilenecektir (Lasn, 2004, s.145). Kültür bozucuların neden olduğu küçük bir etki tüm dünyaya taşların yerinden oynadığını gösterebilecektir.

Kültür bozucuların en fazla eylem yaptıkları mecra reklamdır. Çünkü kapitalizmin en belirgin şekilde kendisini gösterdiği gösteri alanı reklamlardır. "Şirketler reklam yapar, kültür bozucular ise karşı - reklam" diyen Lasn'a (2004, s.146) göre iyi tasarlanmış bir karşı - reklam hedef seçilen reklamın görüntü ve duygusunu taklit ederek o reklamın bozuma uğramış halini izleyiciye sunar. Reklamın vadinin yalan olduğunu ve gerçekte izleyiciyi neyin beklediğini anlatır. Reklam diliyle yaratılmış suni, fanstastik, başarı ve doyum içeren dünyanın gerçek karanlık yüzünü ortaya koyar. Aynı zamanda büyük bütçelerle hazırlanmış reklamların güçlü dilleri ve yayılma olanakları da bu yolla aşırıdır. Bu da şirket ile mücadelede benzer bir gücün kullanılabilir hale getirilmesini sağlar.

Kültür bozucuların sıkça eylem yaptıkları bir başka alan da televizyon reklamlarıdır. Kültür bozumu için var olan en etkili alanlardan biri televizyondur. Televizyon ticari süreçte o kadar belirgin bir dile kitleleri alıştırmıştır ki onunla ters düşen çok kısa süreli bir televizyon karşı-reklamı dahi çok büyük ilgi çeker. Gösteri dünyası içinde uyuya kalmış kitleleri uyandırır ve görüşlerini sorgulamalarını sağlar. Çağın en etkili kitle iletişim araçlarından biri olarak televizyon üzerinden kültür bozucu bir kampanyayı gerçekleştirmek hem kimi zaman hükümetlerin dahi dikkatini çekebilecek kadar etkili hem de meydan okumanın meşru yoludur. Bu bağlamda televizyon karşı- reklamları finansman süreçleri diğer mecralara nazaran daha çetrefilli olsa da kültür bozucular için en kayda değer alanlardan biridir.

Kültür bozucuların kendilerini gösterdikleri bir diğer yaygın mecra da siber dünyadır. Siber dünyada gerçekleştirilen kültür bozumuna sanal bozum denmektedir. İnternetin tarihin en güçlü ve hızlı anlatı çoğaltım alanı olma özelliğinden faydalanan kültür bozucular sanal imza kampanyaları, sanal protestolar, sanal oturma eylemleri ve bozucu siteler üzerinden eylemler yapmaktadırlar. Sanal imza kampanyaları özellikle internette aynı düşüncedeki milyonlarca insandan belli bir konu hakkında imza ve dilekçe toplayarak bunları hükümet veya şirketlere baskı yapmak için kullanmak üzere kültür bozucuların organize ettiği kampanyalardır. Sanal protestolar ise genellikle sosyal medya üzerinden ya da kişisel web sitelerine protesto edilecek şirket ya da kurumların sitelerine yönlendiren linklerin paylaşımı ve gerekli bilgilendirmeyle yapılır. Kültür bozucular bu yolla ulaşabildikleri kadar çok protestocuyu hedefledikleri şirket ya da kurumu yönlendirmiş olmaktadır. Bazı sanal bozum eylemcileri de, düşman sitelerden birine aynı anda girip bütün metin, resim, animasyon ve multi - medya unsurlarına tıklayarak siteyi aşırı talepten çalışamaz hale getirme yöntemini kullanmaktadırlar. Buna da sanal oturma eylemi denmektedir. Bunların dışında sanal bozucuların sıkça gerçekleştirdikleri bir eylem biçimi de belli bir şirketi, markayı ya da kurumu hedef alarak yıpratmaya çalışan internet siteleri kurmaktır (Lasn, 2004, s.147).

Kültür bozucuların tüm bu eylemler dışında da mücadelelerini sürdürdükleri bir stratejileri vardır. Buna 'endüstriyel cendere stratejisi' adını vermektedirler. Lasn (2004, s.150) bu stratejinin temelde uzun soluklu, birçok farklı cepheye yayılmış ve endüstriye zorla insani ve toplumsal fayda adına hareket etmeleri için yön vermek gibi motivasyonlarla ortaya konduğunu dile getirmektedir. Bu stratejinin ilk aşamasında kitle iletişim araçları aracılığıyla en tepeden bir bozum gerçekleştirilmektedir. Bozum genelde muhalif televizyon reklamları, dergilerde alaycı, aşağılayıcı ilanlar ve açık hava reklamlarının civarına yerleştirilen karşı - reklamlar olarak uygulanmaktadır. İkinci aşamada bu kez en aşağıdan bir bozum gerçekleştirilmektedir. Sivil toplumla iletişime geçilmekte ve medyanın dikkatini çekecek

eylemler yapılmaktadır. Son aşama ise yaratılan bu cendreyi en az iki yıl boyunca devam ettirmektir. Kültür bozucular endüstriyel cendere stratejisini dikkatle uygulanması gereken ve başarıya ulaştıracak bir strateji olarak önermektedirler. Endüstrilerin toplum ve birey yararına değişmesine neden olacağını düşündükleri bu stratejinin şirketlerin tahakkümüne insanların karşı çıkabilecekleri ve kültürlerini geri isteyebilecekleri bir ortamın yaratıcısı olacağını iddia etmektedirler.

Özetle kültür bozucular kültürün ve iktidarın, imaj ile gerçekliğin ayrılamaz bir şekilde sarmaşıklaştığı bir dünyada, kültürel izlenimleri kırmaya çalışmakta, bu süreç adına çeşitli stratejiler kurgulamakta ve politik aktivizmi kafa karışıklığı içine iterek gösteri toplumunu yeniden gerçekle tanıştırmayı amaçlamaktadırlar.

1.2.2 Çağdaş Kültür Bozumu Pratiklerine Örnekler

Kültür bozumu en somut şekilde pazarlama, reklamcılık ve şirket stratejilerinin yükselişe geçtiği küreselleşme yıllarında kendini göstermiştir. Klein'a göre (1999, s.5) marka ve reklamcılık köklerini 19'uncu yüzyıla kadar ilerletseler de günümüzde geçirdikleri dönüşüm onları tür ve derece anlamında değiştirmiştir. Artık bir isim, bir logo ve bir dizi kültürel yapı kendisi için bir şifahi ticari mal haline gelmiştir. Şirketler kendi adlarını, ürünlerini ya da fabrikalarını değil, daha değerli mallar haline getirebilmek için yeni teknikler geliştirmişlerdir. Bunlar stadyumlara marka adı vermekten viral pazarlamaya kadar çeşitlilik gösteren tekniklerdir. 1950 ve 1960'lı yıllarda paradigmatik tüketici banliyölerdeki ev kadınlarıken 1990'lardan sonra MTV, Nike, Hilfiger, Microsoft gibi markaların etkisi altındaki küresel ergenler ve onların yetişkin taklitçileri haline gelmiştir. İnternetin yaygınlaşmasıyla beraber reklamcılar ana akımın ve ticarileşmenin artmasıyla daha fazla kişiye ulaşma şansı bulmuştur. İnternet aynı zamanda sanatçıların ve aktivistlerin de birbirleriyle iletişime geçmek için yeni platformlar ve yollar bulduklarını söylemek mümkündür. Bu aynı zamanda kültür bozumu için de yeni ve daha geniş bir alana sahip olmayı sağlamıştır (Beatty, 2010, s. 103 - 104).

Dünyada kültür bozumu eylemlerinin en çok ses getirenlerinden birkaçını çalışmanın bu bölümünde zikretmek kavramın ve olgusallığının daha iyi anlaşılması adına faydalı olacaktır. Bunlardan bir tanesi Bubble Project - Balon Projesi olarak bilinen eylemdir. 2002 yılında siyah kartondan yapılmış binlerce konuşma balonu şeklindeki etiket New York şehrinde binlerce reklam panosu, poster ve işaret levhalarına yapıştırılmış, yoldan geçenlere boşlukları doldurmak için açık bir davet sloganıyla şirketsel monologların toplumsal diyaloglara dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Hart, 2007; akt. Brisman, 2010, s. 207).

Şekil 1.2 Bubble Project Starbucks Örneği

Bunun yanında Billboard Liberation Front (BLF) adlı bir diğer kültür bozucu grubun da reklamlardaki metinlerin sadece bir ya da birkaç harfini değiştirerek benzer bir amaca ulaşmak adına çaba göstermektedir. Klein'e göre kültür bozucuların bu eylemlerinin hedefi şirketlerin kendi iletişim metotlarının hacklenerek karşı bir mesaj oluşturulması ve bu yolla birer alıkoyma, önleme durumu yaratılmasıdır. Kültür bozumundaki ironi bunun gerçekleştirilirken şirketlerin kendi kaynaklarının kullanılıyor oluşudur. (Klein, 1999, s.281)

Şekil 1.3 BLF Think Different Kampanyası Bozumu Charles Manson Örneği

Kültür bozumunun bu tekniğini en iyi açıklayan işlerden biri TBWA/Chiat/Day ajanslarının Apple bilgisayar şirketi için hazırladıkları Think Different (Farklı Düşün) adlı kampanyadır. Kampanyanın basılı formlarında tarihe ve kitlelere mal olmuş Albert Einstein, Bob Dylan,

Martin Luther King, Muhammed Ali ve Alfred Hitchcock gibi figürler kullanılmış, küçük bir gökkuşağı ile Apple logosu ve Farklı Düşün sloganı bir köşeye yerleştirilmiş ve şirketin ürünlerine yönelik herhangi bir referans verilmemiştir. BLF'nin söz konusu kampanyayı kültür bozumuna uğrattığı örnekte tarihi figür olarak Atlantik Okyanusu'nu tek başına uçakla geçen ilk kadın pilot olan ve yine bir uçak kazasında hayatını kaybeden Amelia Earhart'ın fotoğrafı kullanılmış, slogan 'Think Doomed - Ölüme Mahkum Olduğunu Düşün' haline getirilmiş ve şirket logosu bir kurukafaya dönüştürülmüştür. Dalai Lama'nın kullanıldığı aynı kampanyaya ait farklı bir reklamda da bozum sloganının 'Think Disillusioned - Kandırılmadan Düşün' haline getirilmesi ve gökkuşağı renklerindeki Apple logosunun gökkuşağı renklerindeki bir kurukafaya dönüştürülmesiyle yapılmıştır. Bir diğer bozumda ise orijinal slogan tutulmuş ancak tarihi figürler olarak seri katil Charles Manson, diktatör Adolf Hitler ve Bill Gates gibi isimler kullanılmıştır (Brisman, 2010, s.208).

Genel anlamda kültür bozumunun özellikle medya - kapitalizm arasındaki işbirliğine karşıt bir olgu olduğu söylenebilir. Kültür bozumu kültür endüstrilerinin sunduğu renkli ve keyfe yönlendiren içeriklerin asıl amacının eksenine insanı değil parayı koyan sistemin sevimli ve korkunç yüzü olduğunun vurgusunu yapmanın bir yolu olarak değerlendirilebilir. Kısmen sanat teröristleri kısmen de günlük dilde konuşan eleştirmenler olarak nitelenebilecek kültür bozucular tıpkı Eco'nun iletişim gerillaları gibi kaynaktan alıcıya giden sinyalleri bozan, bunun için özgün yöntemleri ve beklenmedik anlamlandırmaları cesaretlendiren aktivistlerdir. İşgalcilerin işgallerini işgal eden, reklamları, haber bültenlerini, diğer medya ürünlerini yıkıcı anlamlarla yeniden yayan, aynı zamanda anlamlarını çözen ve ayartıcılıklarını ortadan kaldıran aktivistlerdir. Yeni iletişim teknolojileri sayesinde kültür bozucu aktivizm billboardlardan, sanat eserlerinden siber dünyaya doğru da yayılmaya başlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM DİJİTAL AKTİVİZM

2.1 Dijital Aktivizmin Zemini: Küreselleşme, Web 2.0 Evrimi, Sosyal Medya ve Ağ Toplumu

2.1.1 Küreselleşme ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Eş Güdümünde Yeni Toplumsal Katılım

Küreselleşme, yeni iletişim teknolojilerinin beraberinde gelişmesiyle birlikte bugün dijital aktivizmin gerçekleştiği, beslendiği ve yayıldığı siber alanların toplumsal dönüşüm ve katılım adına hangi işlevleri yerine getirdiklerine dair ipuçları içeren bir olgudur. Küreselleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkan bugünün ağ toplumunu irdelemeden sosyal ağları, sosyal medyayı ve dijital aktivizmi anlamak mümkün değildir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde küreselleşmenin etkileşimli iletişime verdiği yön ve ağ toplumunun yapısı üzerinde durulacaktır.

Küreselleşme olgusu dünyanın tek bir mekan olarak algılandığı bir düzlemde entegrasyonu, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel bağlamda elde edilen değerlerin ulus ötesi ölçekte yayılması şeklinde açıklanmaktadır (Erbay, 1998, s.18). Küreselleşmeyle birlikte gelişen tek dünya algısı yeni iletişim teknolojileri ve internet medyasıyla birlikte iletişim düzleminde de kendini göstermeye başlamıştır. Bu yeni teknolojiler sayesinde artık dünyanın herhangi bir yerindeki olaylar, durumlar veya süreçlerle ilgili hızlı, kimi zaman eşzamanlı bir şekilde haber edinmek, bu gelişmelerle ilgili fikir beyan edebilmek ve bu enformasyonu başkalarına aktarabilmek kolaylaşmaktadır. Tüm bu gelişmeler beraberinde toplumsal ve sosyal değişimler de getirmektedir.

Küreselleşmeyi Robertson (1998; akt. Taylan ve Arklan, 2008, s.86) Marshall tikelciliğin evrenselleşmesinin ve evrenselciliğin tikelleşmesinin iç içe geçmesini içeren derin, ikili bir süreç olarak tanımlanmaktadır. McLuhan ise süreci küresel köy kavramsallaşmasıyla analiz eder. McLuhan'a göre dünya artık küresel bir köy haline gelmiştir. İletişim teknolojisi insan iletişiminin doğasına hükmetmekte ve bu yolla tüm insani / kültürel süreçleri belirlemektedir. McLuhan'ın küresel köyü, teknolojinin yaygınlaşmasıyla evrensel bir ortak kültür inşası sürecinin başladığını belirten bir tanımlamadır (Binark ve Kılıçbay, 2005, s. 21).

Stuart Hall (1998; akt. Taylan ve Arklan, 2008, s.86) olguyu eklemlenmiş tikelliklerden meydana gelen bir süreç olarak nitelendirir. Hall'a göre yeni zamanlarda

eklemlenen tikellikler küresel ölçekte bir egemen tikel yaratıp kendilerini temsil ederler. Küreselleşme sürecinin karakteristiği enformasyon teknolojilerinin yeniden yapılanma süreçlerinin hızlanması, emek gücünün esnekleşen, uzmanlaşan, birey merkezileşen bir hale gelmesi ve buna bağlı olarak da yeni bir ekonomik yapının (değişim ekonomisi) küresel çapta ortaya çıkışına dayanmaktadır. Güzel ise (2007, s.181) küreselleşmeyi yaşam tarzlarının tüketildiği, ürünlerin mümkün olan en farklı şekilde farklılaştıkları, işçi sınıfından hizmet sektörü ve plaza çalışanlarına doğru toplumsal ağırlığın kaydığı ve makro ölçekte ulus devletlerin yerlerini uluslararası sermayeye bıraktığı bir süreç olarak tarif etmektedir.

Erol Mutlu (2005, s.207) küreselleşmenin iki ayrı noktadan değerlendirildiğini vurgular. Bir tarafta küreselleşmeni dünyayı ortak bir kültürel çerçeveye içine yerleştiren ve bunun insanlık adına mutluluk ve refah sağlayacağına inananlar bulunmaktadır. Diğer tarafta ise küreselleşmeyi kültürün değil sermayenin yayılması, bu yayılma sonucu gerçekleşen kültürel dalgalanmaların da sermayenin izinden giden dalgalanmaların gerçekleştiği, topluluk ve birey için yok edici özellikleri olan bir süreç olarak nitelendirenler vardır.

Dünyadaki farklı kültürlerin küresel ölçekte etkileşimlerini, karşı karşıya ya da bir araya gelmelerini ve bu etkileşimlerden yeni kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümler meydana getirmelerini ifade eden küreselleşme tarihsel olarak premodern (0 - 1500), modern (1500 - 1945) ve çağdaş (1945'ten günümüze) olmak üzere üç döneme ayrılır (Hooper, 2007; akt. Erkayhan, 2013, s.24). Tüm bu dönemlerde teknolojinin belirleyici rol oynadığı, küreselleşmenin çağdaş analizinde de iletişim ve ulaşım teknolojilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Fikirler, mallar, semboller ve imajlar yoluyla kültür el değiştirme ve etkileşim hız kazanmış, küresel bir karşılıklı bağlantılılık olgusu ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin gelişimine yön veren günümüzün en önemli etkenlerinden biri olan internet iletişimi bireylerin ve dolayısıyla toplulukların mekânlarından bağımsız bir şekilde siber dünyada bir araya gelmelerini mümkün kılmıştır.

Küreselleşme süreci içerisinde yeniden şekillenen toplumların bu yeniden şekillenmeye içkin etkileşimi en çok yaşadıkları alanlardan biri internet yani siber dünyadır. Özellikle 2000'li yıllarda Web 1.0'dan Web 2.0'a geçişle birlikte kitlesel bir sosyal ağ paylaşımları dönemi başlamıştır. Bu yoğun paylaşım yeni ve kolektif bir kültürel süreci de mümkün kılmıştır.

2.1.2 Web 2.0 Evrimi ve Kullanıcı Odaklı Siber Dünya

Bugün ağ toplumu ve bu toplumun sosyalleştiği sosyal ağların gerçekleştiği internet kullanım şekli Web 2.0 olarak adlandırılmaktadır. Dijital aktivizmin günümüzde kullandığı etkin siber alanların hemen hepsi Web 2.0 evriminin ardından ortaya çıkmıştır. Kavram ilk kez Darcy DiNucci tarafından ortaya atılmıştır. DiNucci (1992, s.32) *Fragmented Future - Parçalanmış Gelecek* adlı makalesinde Web 2.0 için şunları söylemektedir: *"Bugünün web'i aslında sadece bir prototiptir, bir konseptin kanıtıdır. Evrensel ölçekte standart bir ara yüzle ulaşılabilecek bu interaktif içerik anlayışının yeni bir endüstri şeklinde web'i dönüştüreceği ve ondan fayda sağlayacağı başarıyla kanıtlanmıştır. Bir tarayıcının içine yüklenen ve statik ekranlardan oluşan bildiğimiz web, sadece gelmekte olan web'in bir embriyosudur. Web 2.0'in ilk parıldamaları kendini göstermeye başlıyor, bakalım bu embriyo nasıl büyüyecek?"*

Web 2.0 internetin teknolojik bir dönüşümünü tarif etmekten çok internet kullanımının evrimini ifade etmek için başvurulan olan bir tabirdir. Web 2.0 internet kullanıcılarını sadece siber dünyada olanları izleyen ve tüketen birer edilgen izleyici olmaktan çıkarıp etkin birer üreticiye dönüştürmüştür. Web 2.0 ile birlikte sosyal ağlar / sosyal medya siber dünyada var olmaya başlamış ve konvansiyonel medyanın görmezden geldiği gruplar, fikirler ve görüşler için birer medya haline gelmişlerdir (Karagöz, 2013, s.147). Web 2.0 dönemi internet kullanıcılarının web siteleri üzerinden etkileşimlerini artırdıkları ve buna uygun yeni web sitelerinin geliştirilmeye başladığı bir dönemdir.

Web 2.0 yeniliğinin siber dünyayı dönüştürmesinin üzerine sosyal ağlar / sosyal medya karşımıza çıkmıştır. Bugün farklı sosyal ağ tipleri kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu ağların geneline verilen isim ise sosyal medyadır. Bu paylaşım sürecinin günümüzde en yoğun gerçekleştiği siber ortam sosyal paylaşım siteleri veya sosyal medyadır. Sosyal paylaşım siteleri genel anlamda kullanıcıların ortak bir platform üzerinde yer alarak, fikir ve görüşlerini karşılıklı paylaşabildikleri, multi-medya araçlarını da kullanarak çift yönlü olarak iletişim kurabildikleri ağlardır (Bulunmaz, 2013, s.19).

Web 2.0 anlayışında alıcı kaynak ve kaynak da alıcı olabilmektedir. Etkileşim ve paylaşım öğelerini buluşturan bu anlayış aktif kullanıcıların oluşmasına neden olmuştur. Web 2.0 bireysel odaklı ve pek çok farklı kullanıcı tipine hitap edebilen bir teknolojidir. Sosyal paylaşım ağları web 2.0 ile büyük gelişme göstermiştir. Bugün milyonlarca insan tarafından kullanılan Facebook, Twitter, LinkedIn ve Youtube gibi siteler web 2.0 anlayışıyla işleyen

sitelerdir. Web 2.0 teknolojisinin ve anlayışının sosyal ağlara ve dolayısıyla ağ toplumuna gelişme şansı tanıyan yeniliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

Topluluklar: Aynı veya ayrı düşünen bireylerin bir araya gelerek karşılıklı etkileşime girdikleri, tartıştıkları gruplardır.

Bloglar: Kullanıcıların bireysel olarak kendi hayatlarını, fikirlerini yazı, fotoğraf, video gibi formatlarda diğer kullanıcılara sundukları internet günlüklerine blog denir. Günlüklerden yayınlanan içerikler diğer kullanıcılardan gelecek yorumlara açıktır.

Wikiler: Kullanıcıların bilgi paylaşımı amaçlı olarak kurdukları platformlardır.

Etiketleme: Kullanıcıların siber dünyadaki yazı, video ya da fotoğrafları etiketlemelerini, böylece içeriklerin siber dünyada bulunmasını sağlayan bir bileşendir.

Dosya paylaşımı: Kullanıcılar web 2.0 teknolojiyle birlikte internet üzerinden farklı yöntemlerle görsel, işitsel ya da metinsel dosyaları paylaşabilmeye ve yayabilmeye başlamışlardır.

Birleştirme: İnternet üzerinde yeni bir uygulama oluşturmak için birden çok kaynaktan alınan hizmet toplamına birleştirme denir.

Web 2.0 kullanıcının sadece enformasyon ya da veri aldığı değil aynı zamanda enformasyon ve verinin akışına katkıda bulunduğu bir siber dönemin adıdır ve bu dönem bir önceki döneme göre internet kullanımını kolaylaştırmıştır. Web 2.0 üzerinde şekillenen tüm sosyal ağlara ve diğer kullanıcı katılımına açık alanlara kullanıcıların teknik bilgi birikimi olmadan da kolayca dahil olmaları mümkündür. Bu da sosyal medya olarak adlandırılan olgunun bugün anladığımız anlamda karşımıza çıkmasına neden olmuştur.

2.1.3 Yeni İletişimi Yeni Toplum: Ağ Toplumu

Manuel Castells bu yeni kültürel süreci ve yeniden şekillenen toplumsal yapıyı ağ toplumu adını vererek irdelemektedir. Castells'e göre (2008, s.89) teknolojik paradigma hayatın her alanını dönüştürmekte ve yeni algısallıklar üretmektedir. İçinde bulunulan enformasyon çağı algı dünyasının tümünü belirlemektedir. Ağ toplumu mikro elektronik tabanlı bilişim ve iletişim teknolojilerinin zemininde gelişen yepyeni bir sosyal örgüdür. Bu yeni sosyal örgüdeki zaman, uzam ve mekân önceki toplumsal süreçlerden tamamen farklıdır. Castells ağ toplumlarında çok yönden çok yöne doğru, eş zamanlı olan ya da olmayan, küresel ölçekte etkileşimli mesaj değişimini içeren yatay iletişim ağlarının söz konusu olduğu bir süreçten bahseder. Ağ toplumunda bireyler tarafından oluşturulan içerikler yine bireyler

tarafından siber dünyaya sunulmakta ve küresel bazda yaygınlaşmış yeni ortama salınmaktadır (Erkayhan, 2013, s.16).

Ağ toplumu aynı zamanda bir veya birden fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış ve bu yolla toplumsal bir bağ oluşturan bireylere gönderme yapmaktadır. Ağ toplumlari toplumsala dair tüm süreçleri siber dünyaya aktaran bir yapısalılık içindedirler. Ağ toplumu iletişimsel, ekonomik ve idari süreçlerini düzenlemek, takip etmek ve paylaşmak adına siber dünyadaki sosyal ağları kullanır (Anderson vd 2006; akt. Göker ve Doğan, s. 178- 179).

Castells'e (1996; akt. Bozkurt, 2014, s.1) göre toplumun enformasyonu bilgiye dönüştüreceği ortam olan ağların derinliği ve büyüklükleri toplumların kendi tekâmüllerinde aşacakları merhalelerin göstergesi olacaktır. Bilgi küreselleşen dünyanın ağ toplumlarında hayatta kalmanın tek yoludur. Castells ağ toplumunda zaman dışı zaman ve akışlar uzamı olduğunu belirtmektedir. Ağ toplumlarında geleneksel anlamda algılanan zaman süreci işlememektedir. Ağı oluşturan her bireyin ve ağda paylaşılan her nüvenin kendi zamanlaması içerisinde başlayan, döngülenen ve ağ toplumu iletişimdeki her yeni etkileşimde yeniden düzenlenen bir zamansal anlatıma sahip olduğu söylenebilir. Aynı şekilde ağ toplumlari coğrafi ve fiziksel koşulların sınırlarından bağımsız bir şekilde örgütlenirler. Siber dünyanın akıcılığı ağ toplumlarını bu sınırlardan kurtarmıştır. İnternet üzerinden yürüyen bu ağ toplumsallığı sosyal ve toplumsal ilişkilerin dönüşümünü de tetikler. Bu dönüşümün içinde insanlığın toplumların tarihinin başından beri içinde bulunduğu siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal süreçler kendini yeniden ağ toplumunun özgün tabanında yeniden var etmektedir. Bu nedenle ağ toplumu politik mücadelenin ve aktivizmin alanlarından biridir.

Castells (2012, s.14) kamusal alanda var olan sosyalleşmiş iletişimin, anlamın toplumsal üretimine destek sağladığını, insanın zihinsel savaşının büyük ölçüde iletişim sürecinde gerçekleştiğini söylemektedir. Bu durum çok - modlu hipermetinli iletişim ağlarının yaygınlığıyla karakterize edilen ağ toplumunda daha da geçerli olmaktadır.

Karagöz'e göre (2013, s.145) internet etkileşimli yapısı ve anlık akış özelliği sayesinde ağ toplumlari için bir agora işlevi yerine getirmektedir. Sosyal ağların ve sosyal medyanın en önemli rolü bugün küresel bir agora olarak işlev görmesi olarak ifade edilebilir. Bu agora siyasi süreçlere ve katılıma katkıda bulunmaktadır. İnternet aynı zamanda ağ toplumlarına merkezi olmayan, denetlenmesi zor yapısı sayesinde kolayca örgütlenme, eylem planlama gibi olanaklar sunmaktadır. Siber dünyanın ağ toplumlarına sunduğu bir diğer önemli fırsat ise küresel ve sınırsız yapısından dolayı enformasyonun engellenemez bir şekilde küresel ölçekte yayılabilmesini sağlamasıdır.

Castells (2005, s.14) ağ toplumunun endüstri çağının karakterini verdiği ana akım medyanın ötesinde gerçekleşen sosyalleşmiş iletişimin internetin liberal peygamberlerinin çığırkanlığını yaptığı özgürlük dünyasını temsil etmediğini söyler. Ağ toplumu hem hipermetinlerin içine giderek daha fazla sızan ticari mültimedya sisteminin kontrol ettiği hem de yerel/küresel iletişimin otonomsal ağlarında yatay ağ patlamaları halinde gerçekleşen alanlarda var olmaktadır. Bu iki sistemin etkileşimi farklı bağlamlarda kendini göstermektedir. Ağ toplumunun kültürel evrimi büyük oranda teknolojik olarak birbirine bağlanan farklı iletişim modlarına sahip ağların mesaj alışverişine girerek kompozit bir şekilde ortaya koyduğu hipermetinlere bağlıdır. Ağ toplumunda sanallık / görsellik gerçekliğin sosyalleşmiş iletişimin yeni formları boyunca gezinen temelidir.

Bu nedenle siyaset gerçek sanallığın kültürünün koşullarına bağlı olarak dönüşüme uğramış siyasi sürece; sosyalleşmiş iletişimin kamusal alanına doğrudan bağlıdır. Siyasi fikirler ve siyasi davranışlar iletişim alanı içerisinde şekillenir. Ağ toplumu çok çeşitlenmiş mesajların, elektronik hipermetinler içerisinde yeniden varyasyonlara girdiği ve bilginin (otonomsal) özerk kaynaklardan beslenen akıllarla işlendiği bir dünyadır. Yine de medya alanlarının başatlığı insanların aklında temel bir mekanizmayla çalışmaktadır; bir mesajın medya alanında olup olmadığı mekanizması. Bu alanda olmayan hiç kimse ve hiçbir şey kamusal akla erişemez, var olamaz. Bu nedenle siyasi hegemonya veya karşı siyasi hegemonya kurmak için medyanın (siber dünyanın) içinde var olmak şarttır. Castells (2005, s.15 - 16) ağ toplumunun teknolojik paradigma kapsamında ulaşılması gereken insan ilerlemesinin bir sonraki durağı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtir. Ağ toplumu ülkelere ve kültürlere göre farklı formlar altında ve farklı derecelerde var olan bizim toplumumuzdur. Tüm siyasi kararlar, tüm stratejiler ve tüm insanlık projeleri şu temel basit gerçekle birlikte başlamak zorundadır: Ağ toplumu bizim ulaşmak istediğimiz yer değil ancak gitmek istediğimiz yere yola çıktığımız bir noktadır.

2.1.4 Dijital Aktivizmin Ev Sahibi Sosyal Medya

Sosyal medya kullanıcıların diğer kullanıcılarla görsel, işitsel ve yazınsal içerik paylaşımı yapmalarını sağlayan internet sitelerine verilen genel isimdir. Geleneksel medyadan farklı olarak kullanıcıların kendi kontrollerinde fikir ve yorum paylaşabilmelerini sağlamaktadır. Sosyal medya kullanıcılarına etkileşimli bir iletişim ortamı sunar, bunu da küreselleşmenin gücü ve etkisiyle gerçekleştirir. Sosyal medya küresel köyün içinde ikinci medya gücünü oluşturarak kendisini gösterir. Çağımızda kendini ifade edebilmenin en güçlü yöntemlerinden biridir (Kuşay, 2010, s. 65).

Kimi zaman yeni medya olarak da adlandırılan sosyal medyanın katılımcı bir internet anlayışı üzerinden geliştiği için en önemli öğeleri arasında toplum ve iş birliği kavramlarının yer aldığı söylenebilir. İnternetin sosyal medyaya dönüştüğü an toplulukların bir araya gelip, iş birliğini gerçekleştirdikleri andır. Evans ve Benkler (2006; akt. Yegen, 2013, s.122) bu bağlamda sosyal medyayı müşterek üyeler yapımı olarak anmaktadırlar. Siber dünyanın üyeleri arasında doğal ve gerçek diyaloglar oluşmasını sağlayan sosyal medya, düşüncelerin etkinleşmesi adına farklı içeriklerin karşılıklı etkileşime girmesi ve aktarılması olarak tanımlanmaktadır.

Bugün sosyal hareketler ve aktivist protestolar kamuoyu ve medya için olağan hale gelmiştir. Yeni medya aktivist protestoların dijital olarak organize edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yeni medyanın en önemli rollerinden biri yeni temsiller yaratma ve muhalif politik sesleri duyurma kapasitesidir. 'Aktivizm ve Yeni Medya' adlı çalışmasında Morozov (2007; akt. Karagöz, 2013, s. 140) aktivistlerin yeni medyadan yararlanma stratejilerini sekiz ana başlık altında toplamıştır.

- 1 - Ulaşılabilirlik ve doğru bilgi,
- 2- Belirli bir soruna karşı kamuoyu ilgisi çekmek
- 3- Seçmenlere yardımcı olmak için verileri analiz etmek ve bir arada bulma kolaylığı sağlamak
- 4 - Politikacılar ve seçmenlerle doğrudan temas kurmak
- 5 - Yeni üyelere ulaşmak
- 6 - Eylemleri mobilize etmek ve lojistik destek sağlamaya yardımcı olmak
- 7 - Kolektif eylemler için yaratıcı yöntemler bulmak ve yenilikler üretmek
- 8 - Diğer sivil toplum örgütleri ve aktivistler arasında bilgi değişimi yapmak ve bu bilgilerin basılmasını sağlamak.

Sosyal medya zaman ve mekan sınırlaması olmadan, paylaşımın ve tartışmanın ana amaç olduğu bir iletişim ortamıdır. Sürekli güncellenen, çoklu kullanıma elverişli ve sanal paylaşımına açık olması var olan en ideal iletişim mecralarından biri olmasına neden olmaktadır. Sosyal medya ikinci medya çağı olarak adlandırılan gerçekliğin ve yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasına bağlı olarak var olan bir sürecin sonucudur. Enformasyonun

ve dolayısıyla bilginin önceye nazaran daha özgür olduğu, paylaşılabilirdiği kullanıcıların aktif olarak içerik üretebildiği bir mecra dır (Babacan vd. 2011, s.72).

Sosyal medya erişilebilir, ölçeklenebilir bir mecra dır. Kullanıcının aktif olduğu bir mecra olduğu için aynı zamanda kullanıcıların taleplerinin analiz edilebileceği verileri de sağlamaktadır. Eğilim, tutum ve davranışların kolayca tespit edilebileceği sosyal medya aynı zamanda kolayca erişilebilen bir mecra dır. Hem bireysel hem de kitlesel iletişime olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar sosyal medya üzerinden dünyanın her yerindeki diğ er kullanıcılarla iletişime geçebilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla tartışmalar ve toplu görüşmeler yapılabilmekte öte yandan bu tartışma ve görüşmelerin ulaşacağı hedef kitle sınırlanabilmektedir. Sosyal medya çift yönlü bir akışa sahiptir. Mecranın toplulukları kamuoyu yaratma ve bireyleri fikir / tutum edinme süreçlerinde yoğun bir şekilde etkilediğini söylemek mümkündür. Sosyal medya kullanıcılara aktif katılım şansı tanıdığı için aynı zamanda ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel fikirlerin de paylaşıldığı, bu bağlamda söz söylenen, gruplanılan ve çeşitli aksiyomlar alınan bir mecra haline gelmiştir.

Engin (2011, s.37) yeni gelişen medya türevlerinin bilginin yayılmasında, paylaşılmasında önemli bir yer tuttuğunu söylemektedir. Sosyal medya ismi verilen bu yeni alan, insanları bir araya getirirken aynı amaç doğrultusunda örgütlenmiş toplulukları da bir araya getirmektedir. Sosyal hareketleri birbirine bağlayan ve eylemselliklerine hız kazandıran bir ortam oluşturmuştur. Bu hareketlerin; kendi üretimlerini, eylemlerini ve haberlerini yayınlayacakları bir yayın mecrası oluşturmuştur.

Sosyal medya yarattığı devrimle çağının başka bir dünyayı kurma çabalarının etkin öğelerinden biridir. Sosyal medya ya da aktivist/alternatif yeni medya çağcıl toplumsal hareketlerden bağımsız düşünülemez. Çoban (2014, s.9-10) devrimci toplumsal hareketlerin duyurulması, örgütlenmesi, mobilizasyonu ve sürdürülmesinde sosyal medyanın diğ er medya araçlarının hiçbir zaman sahip olamadığı geniş olanaklar yarattığını ve merkezi bir hale geldiğini ifade etmektedir. Etkileşimli bir şekilde devrimci toplumsal hareketler sosyal medya sayesinde organize olma, dertlerini anlatma, harekete geçme ve uluslararası ölçekte kolektivizmi gerçekleştirme şansına erişmişlerdir. Sosyal medyanın devrimci toplumsal hareketlere yatay örgütlenme, kendi merkezlerini belirleme ve bu merkezler etrafında kendi ağlarını kurma imkânı sunan yapısı siber ve analog dünyayı bir araya getirerek hibrid bir ağ toplumunun oluşmasını sağlamıştır. Sosyal medya yataylığı, katılımcılığa katkısı ve çok sesliliğe açık yapısıyla bu hibrid ağ toplumunun yeni bir siyasi kültür ortaya çıkarmasında başat rollerden birini oynamaktadır. Toplumsalın dönüşümünde kültürel, siyasi ve sosyal yeni

var oluş biçimlerinin tasarlanmasında ve pratiğe dökülmesinde çok önemli bir katkı sağlamaktadır.

Sosyal medya toplumsal hareketlerin başlamasında etkin bir rol oynamamakla beraber hareketler başladıktan sonra eylemlerin yaygınlık kazanmasında ve bu eylemlere kitlesel destek bulunmasında çok etkili olmuştur. Eylemcilerin sosyal medyayı kullanma biçimleri çok çeşitlidir. Gerbaudo (2014, s.5) sosyal medyanın ağırlıklı olarak bir temsiliyet ihtiyacını karşıladığını ve toplumların sokağa yönelik dikkati artırdığını söylemektedir. Sosyal medya yurttaş gazeteciliğinin bir aracı olarak kullanılmakta ve kolektif bir hareketin insanları sokağa dökmeye kullandığı bir iletişim ortamı olarak kendini göstermektedir.

Sosyal medya toplumsal olayların etrafında ortaya çıkan, sınırları belli olmayan, sokak ile siberin etkileştiği, iç içe geçtiği ve birbirlerini tamamladıkları parçalı kamusal alanlar yaratmaktadır. Benkler, (2006; akt.Alexanyan vd., 2012, s.5) siber dünyadaki kamusal alanı kullanıcıların işbirliği içinde siyasi fikirlerini paylaştıkları, toplumun bekçiliğini yaparken aynı zamanda da iktidara karşı medyadan daha özgür bir şekilde çevrimiçi ve kolektif bir üretim modeli ürettikleri bir alan olarak tasvir etmektedir.

Sosyal medya aynı zamanda günümüzün toplumsal hareketlerini niteliksel bağlamda da dönüştürmektedir. Toplumsal hareketlerin geçmişiyle siber dünyanın taze tecrübeleri bir araya getirilmiş ve sosyal medya ağ toplumu ile onun gerçek hayattaki yansımaları kaynaştırmıştır. Bu nedenle sosyal medya toplumsal hareketlerde büyük kitleselliklere ulaşılmasını sağlayabilmektedir. Sosyal medya dijital aktivistlerin ve muhaliflerin alternatif medyası haline gelmiştir. *"Aktivistler sosyal medyayı, alternatif medyanın bir biçimi olarak görselleri, videoları ve hükümetin suiistimallerini ve yozlaşmışlığına dair anlatılarını paylaşmak için kullanmaktadırlar"* (Barrons, 2012; akt. Çoban, 2014, s.15).

Sosyal medya bugün konvansiyonel medyanın görmediğini, görmezden geldiğini duyurmaktadır. Özellikle sansürün ve oto sansürün yoğun olduğu ülkelerde bu işlevi ön plana çıkmaktadır. Sosyal medya böyle ülkelerde medyanın rakibi olarak sokağa daha yakın, yurttaş gazeteciliğinin üretimlerinin paylaşıldığı ve mobil aygıtlar sayesinde anlık paylaşımlarla sosyal hareketlerin mücadelelerini, haksızlıkları, şiddeti ve yozlaşmışlıkları siber dünyanın kamusal alanına aktarmaktadır. Sosyal medyanın tüm bunları yaparken kullandığı dil de konvansiyel medyaya oranla daha gerçek ve samimi görünmektedir. Editoryal filtrelerin ve medyanın alışıldık yapısal ve örgütlenmeye bağlı sorunlarının ötesinde bir medya işlevi söz konusudur.

Sosyal medya gündemi özgün, kendi kurallarıyla ilerleyen, geleneksel medyadan daha katılımcı ve akışkan bir medya türüdür. Bu nedenle baskı ve çıkar gruplarının etkisinden bağımsız yapısıyla bir sivil toplum hareketi ve sosyal sorumluluk gerçekleştirme alanı olarak kendini göstermektedir. Kişisel, beylik paylaşımların ötesinde siber kamuya, ağ toplumuna bilinç aşılamayı, yaşananların farklı açılarını göstermeyi ve dayatılan tutumlardan farklı tutumlar geliştirebilmeyi sağlayan bir medya olarak var olmaktadır (Gündüz, 2013, s.137). Velasquez (2014, s.2) sosyal medyanın kolektif aktivizmin de dominant alanlarından biri haline geldiğini ifade eder. Sosyal medyanın kolektif etkinliklere katılıma etkisi diğer katılımsal yapılara önemli bir alternatif olarak kendini göstermektedir.

2011 yılında yayınlanan Siyasi İslam ve İletişim Teknolojileri Projesi Raporu'nda sosyal medyanın toplumsal hareketlerle ve dijital aktivizmle ilişkisini üç ana maddede değerlendirmektedir: 1- Sosyal medya siyasi çekişmelerin/tartışmaların bütünleyicisi bir rol oynamaktadır, 2 - Çevrimiçi devrimsel tartışmalar genelde büyük sokak eylemlerinin öncesinde yapılmaktadır, 3 - Sosyal medya demokratik fikirlerin, ideallerin uluslararası ölçekte yayılmasını sağlamaktadır (Briones vd.,2013, s.209).

Sosyal medya siyasi bir sürecin olmazsa olmazları olan kişisel ve grupsal kimliklerin inşasında da işlevsel bir rol üstlenmektedir. Sosyal medya çoklu kanallardan kişilerarası geri dönüş alınmasına, yandaşların kabul edilmesine ve grupsal normların sağlamlaştırılmasına yönelik altyapıyı sunmaktadır. Sosyal medya siber dünyanın haber ağıdır (Valenzuela, 2013, s. 922). Tüm bu hizmetler kullanıcılara kişisel bağlantıları izleme ve gerçek dünyada olanlar hakkında güncel bilgileri ilk elden alma şansı vermektedir. Sosyal hareketlere ve siyasi gruplara katılan kullanıcılar mobilize oluşa dair bilgileri alarak siyasi süreçlere daha bilinçli katılabilmektedirler. Sosyal medya kullanıcılar arası güven ilişkilerini de sağlamlaştırarak protestolara ve diğer siyasi aksiyonlara katılımı artırmaktadır.

Sosyal medyanın ağ toplumunun sürekli güncellenen, değişen, kaybolup görünen, çatlaklı ve rizomatik yapısı üzerinde gerçekleşen ve sadece siyasi fikir, görüş belirtme ya da siber dünyanın dışına taşmayan dijital aktivist eylemlere ev sahipliği yapan bir mecra olduğunu söylemek de mümkündür. Sosyal medya çevrimiçi bir siyasi konuşmanın, ifadenin ve bu yolla siyasi katılımın olanaklı olduğu bir alandır. Siyasi katılımın eski formlarından farklı olarak sosyal medya, fikir savunuculuğu ile protest davranış arasında yakın bir ilişkinin mümkün kılmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen siyasi fikir savunuculuğu siyasi mücadelenin kurumsal anlamda muhalefete izin vermemesi nedeniyle değerli bir katılım süreci olarak değerlendirilebilmektedir. Sosyal

medya kolektif hareket için özel ve kamusal hayatın sınırlarının belirsizleştiği ideal bir mecradır.

2.2 Dijital Aktivizmin Kavramsal Arka Planı

Dijital aktivizm siber dünyada kullanıcıların genellikle sosyal ağlar üzerinden gelişkin bilgi teknolojileri kullanımıyla ifade özgürlüğü, insan hakları, çevre duyarlılığı, siyasi ve sosyal meseleler bağlamında kamuoyu yaratma, toplumsal dönüşüme katkıda bulunma, haber verme, bilgilendirme gibi amaçlarla gerçekleştirilen etkili hareketlerin tümü olarak ifade edilebilir. Kavram siber aktivizm, internet aktivizmi ve çevrimiçi aktivizm olarak da adlandırılmaktadır. Dijital aktivizm bireysel, grupsal ya da kitlesel bazda gerçekleşebilmektedir. Ancak bu farklılaşma her dijital aktivizm eylemi bağlamında özgündür. Dijital aktivizmin savunuculuk yapma, kampanyalar oluşturma, raporlama (haber verme), lobi faaliyetleri, izleyicilik, sokak eylemleri gibi belli başlı türleri bulunmaktadır. Dijital aktivizm içinde geliştiği siber dünyanın devingen, akışkan ve rizomatik yapısı nedeniyle sürekli form değiştirmekte ve yeni formlar üretmektedir.

Uçkan (2012) internetin aktivist kullanımını, belli bir amacın savunusu, bu amaç etrafında veya belirli bir eylemi gerçekleştirmek için örgütlenme, amaca yönelik mesajları bir iletişim kampanyası çerçevesinde kitlelere iletme, amaç doğrultusunda lobi faaliyetleri gerçekleştirme, internet üzerinde eylem gerçekleştirme, amaca yönelik kaynak toplama/fon oluşturma, hükümetler veya şirketlerin faaliyetlerini izleyerek düzenli olarak raporlama gibi temel aktivist faaliyetlerin, başta sosyal medya olmak üzere geniş kitlelere gerçek zamanlı bilgi akışı ile ulaşmaya imkân tanıyan alanlarda veya blog, video, fotoğraf paylaşım siteleri gibi alanlarda gerçekleştirilmesi olarak tanımlamaktadır.

Dijital aktivizm terimi genel ölçekte dijital ortamda yürütülen her türlü aktivist faaliyeti tanımlamak için kullanılmaktadır. Dijital aktivizm bireylerin çevrimiçi ağların, bilgi teknolojilerinin hızlı yayılım olanaklarını kullanarak genellikle kamuoyu yaratmak ve bu kamuoyunu toplumsal dönüşüme katkı adına yönlendirebilmek için eylemler ortaya koyması şeklinde tanımlanmaktadır. Genellikle insan hakları, özgürlükler, demokratik talepler, ifade özgürlüğü, çevre politikaları ve siyasi gündem hakkında doğrusal olmayan, mobilize ve tek merkezli bir organizasyonla yürüyen dijital aktivist pratik, muhalif bir karşı çıkışın veya tepkinin olgusallaşmasıdır. Pişkin'e (2010) göre dijital eylemlerin değiştirici ve uyarıcı etkisi, çoğaltılabilirliği ve üreme yetenekleriyle güç bulur. Bir dijital eylem diğer insanlara, diğer toplum ya da topluluklara ve diğer meselelere eklenilebilme yetenekleriyle katkısını pekiştirecektir.

Son yıllarda dijital teknolojilerin ve bu teknolojilerin kullanımının dünya çapında hızla yaygınlaşması, aynı zamanda bu teknolojinin sosyal ve politik değişim adına da kullanılabileceğinin farkına varılmasına yol açmıştır. Genel anlamda dijital aktivizm olarak adlandırabileceğimiz bu yöndeki çabalara özellikle gazeteciler, blog yazarları, bilim adamları, öğrenciler ve aktivistler yoğun olarak katılım göstermektedirler (Joyce, 2010, s.3).

Dijital aktivizm gün geçtikçe sosyal yeteneklere, teknolojik gelişmeye ve mobil cihazlara daha da bağımlı hale gelmektedir. Coğrafi koşullar dijital aktivizm için giderek önemini yitirmektedir. Siber dünyanın akışkan ve devingen yapısı nedeniyle dijital aktivizm de akışkan ve devingen olmak zorundadır. Boler (2008, s.363) bu noktada günümüzün aktivistlerinin sürekli beyin fırtınası yapmak, yeni fikirler üretmek, projeler geliştirmek ve internet üzerinden organize olmaya devam etmek durumunda olduklarını söyler. Dijital aktivist dijital cangıla giren ve dünyayı değiştirmeye çalışan kişidir.

Dijital aktivizmin toplumsal dinamikler ve bireyin demokratik süreçlere katılımı açısından önem arz eden bir diğer özelliği ise sıradan insana siyasal güç kazandırması veya sıradan insanı siyasal güç kazandığına/kazanabileceğine inandırmasıdır. Görsel - işitsel medya çağında demokratik diyalogun dışında bırakılmış çok sayıda birey ve grup yeniden siyasal güç kazanmıştır. Siber uzamın yeni kamusal alanlarında yeni bir tekno-politika yeşermekte ve kamusal tartışmanın yerine geçmeksizin onu tamamlayan bir unsur haline gelmektedir. (Kellner, 2004; akt. Göker, 2007, s. 245). Çağcıl sosyal hareketler teknolojinin ileri formlarını ve kitle iletişimini mobilize olma ve alternatif medya formları yaratmak amaçlı olarak kullanmaktadırlar. Bu gelişme özellikle protesto kültüründe kendini göstermektedir.

Langman (2005:47; akt. Carty ve Onyett, 2006, s.237) elektronik medya ve küresel ağların birer görsel kamusal alana dönüşürken yerine getirdikleri en önemli işlevleri şöyle sıralamaktadır: Elektronik medya ve küresel ağlar neo-liberal küreselleşmenin ekonomik, siyasi, kültürel ve ekolojik açıklardan etkilerini ve meşruluk sorununu ortaya koymakta, bu krizlerin kimlikler dünyasına, motivasyonlara ve toplumsalı değiştirmeyi amaçlayan süre giden kimlik projelerine aktarılmasını sağlamakta ve en sonunda da ağlar arası hareketleri, bilindik organizasyonlardan daha akışkan bir şekilde ancak önceki sosyal hareketlerden tamamen farklı bir yolla daha fazla etkinleştirmektedirler. İnternetle beraber kendine yüzeye sızacak çatlaklar bulan marjinal ve engellenmiş kesimler görmezden gelinmişliklerine son vermek adına ağ üzerinden bağlantıya geçmeyi ve karar verici kurumları etkilemek için işbirliği yapmayı seçmektedirler. Bu hareketler ülkeler arasında görünmez bağlar üzerinden aralarında kanallar kurarak, çatlakların arasından insani hedeflerini birer organizasyonel

anlama taşımaktadırlar (Carty ve Onyett, 2006, s.238). İnternet ve dijital aktivizm mobilizasyonun temelinden güç alarak bu çatlakların işe yararlıklarını tasvir etmektedir.

Yeni iletişim teknolojilerinin potansiyel avantajları hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Kellner (2004; akt. Cary ve Onyett, 2006, s.238) giderek daha yoğun bir şekilde elektronik ağlar üzerinden yürüyen neo liberal küreselleşmeye karşı hareketlerin, bilginin ana akım medya şirketlerinin kontrolünden kurtarılması adına daha önce emsali görülmemiş fırsatlar yarattığını ifade etmektedir. Sanal toplum ve sanal sosyal ilişkiler anti merkezîyetçi, demokratik, çok çeşitli, heterojen, açık, gayri resmi, akıcı / değişken ve birçok anlamda özerktir. İnternette bugün enformasyonun ana akım basına ihtiyacı yoktur ve bilgi alternatif kaynaklardan gelmektedir. İnternet sosyal ya da siyasi mücadele içindeki aktörler için de bu kaynakları açmaktadır. Bu olgu sosyal ya da coğrafi açıdan benzeşmeyen ancak ortak ilgi alanlarına, endişelere, amaçlara ve stratejilere sahip olan dijital aktivistler için hızlı, yaratıcı ve evrensel bir etkileşim sürecini mümkün kılmaktadır.

İnternet kamusal alanı yeniden canlandırmış, toplumlar için önem arz eden meselelerin tartışılabileceği sanal topluluklar için demokratik bir meca sağlamış, aktivizmin çeşitli formlarda gelişmesine, devingenlik kazanmasına neden olmuş, uluslararası etkileşimi, toplulukları yaygınlaştırmış ve kültürlerarası sosyal bariyerleri kaldırmıştır. Siber dünya aktivistlerin ve bağımsız kuruluşların organize olmaları için çok daha ucuz bir alan da sağlamıştır. İnternet bugün toplumsal direniş çabalarının, toplu dijital dilekçelerin, ideolojilere dair propagandaların gerçekleştiği bir dijital aktivizm alanı olarak işlevselleşmektedir. İnternet ana akım karşıtlığının ve demokratik amaçların mecrası haline gelmiştir. İnternet aynı zamanda akıcı ve belirgin mücadelecî kimlikleri yaratılmasına son derece elverişli siber kamusal alanlar yaratarak gerçek protestolar ve uluslararası hak savunuculuğu ağları kurulmasına hizmet etmektedir.

Wellman (2000) dijital aktivizmin organizasyonel, kişisel ve kültürel çeşitliliğini ağ tabanlı bireysellik olarak nitelemektedir. Ağ tabanlı bireysellik insanların gerçek dünyadakinden çok daha fazla sayıda ve çeşitte siyasi topluluğa katılmalarını sağlayan bir ortam yaratmaktadır. İnternet üzerinde sosyal hareket ağlarının birbirleriyle koordinasyonları, birbirlerini desteklemeleri ve ortak bir anlam çerçevesi kurmaları çok daha fazla mümkündür. Web tabanlı direniş aktivistlere büyük bir hareketin parçası olma hissini milli algılardan uzak bir şekilde hissetme şansı vermektedir. Kültür bozumu, dosya değiş tokuşu, yazılım paylaşımı ve hacktivizm dijital siyasetin ve siyasi mücadelenin yeni tezahürleridir.

Kapitalizm yaygınlaşmak, gelişmek ve yolunda devam etmek için iletişimsel teknolojilerin ve küreselleşmenin önünü açmak zorundadır. Kendisini gerçekleştirmek üzere ilerlediği bu yol aynı zamanda küresel çapta kendisine muhalif haber içeriklerinin, diyalogların, karşı duruşların ve sosyal hareketlerin internet üzerinden yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır (Dyer - Witheford, 1999; akt Wilson ve Hayhurst, 2009 s.146). Kapitalizm internet ve diğer yeni iletişim teknolojilerinin sayesinde küreselleşmesini sürdürürken daha görünür ve tanımlanabilir bir hale gelmiştir. Bu da ekonomik küreselleşmenin düşmanlarına kıtalar ve ülkeler arası bir işbirliği yapma olanağı sağlamıştır. Aktivistler ve sivil toplum kuruluşları internette uluslararası ağ etkileşimi ve bilgi paylaşımı konusunda faydalanmaktadırlar (Wilson ve Hayhurst, 2009, s.159).

Yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği yeni tür kişilerarası bağlar topluluk bilinci ve kimliği önünde güçlü engeller de yaratabilmektedir. Dijital aktivizmin bu bağlamdaki sorunsal çokluluğun parçalanmışlığa, çok farklı amaçlara sahip olan ve farklı oryantasyonlardan gelen aktivistlerin net, güçlü, tek parça bir direniş ortaya koymakta zorlanabilecekleri noktasında karşımıza çıkmaktadır. Güven, arkadaşlık, ün, tahmin edilebilirlik, ağ içindeki hiyerarşik pozisyon ve hatta karizma gibi öğelerin yeni iletişim teknolojileri söz konusu olduğunda da siyasi hareketleri etkileyen öğeler olmaya devam ettikleri görülmektedir. Dijital aktivizmin ideal tasavvurda olgusallaşmasını engelleyebilecek diğer unsurlar da küresel ticaretin, yeni oligopollerin, gözetimin, hedef alınan kişi veya şirketlerin karşı dijital aktivist mücadelelere girişmeleri olarak gösterilebilir. Bu bağlamda sansür ve bilgi yozlaşmasına yönelik paylaşımlar başı çekmektedir. Ribeiro (Ribeiro, 1998; akt. Wilson ve Hayhurst, 1998, s.239 - 240) dijital aktivizm ile ilgili olarak internet üzerinde belirli meseleler hakkında hareketlenen kişilerin ya da grupların zaten önceden bu farkındalığa sahip olan kişiler ya da gruplar oldukları tespitini yapmaktadır. Sosyal değişimin hareket kazanmasına ve enformasyonun yayılmasına uygun bir alan olan siber dünyanın sosyal hareketlere yeni insanlar kazanıp kazandırmadığı bugün hala tartışma halinde olan bir konudur.

Dijital aktivizm sosyal ve toplumsal hareketlere dair siber dünyada gerçekleştirilen eylemler olarak da adlandırılabilir. Dijital aktivizmin henüz üzerinde yeni yeni çalışılan ve kavramsallaştırılma süreci henüz tam anlamıyla tamamlanmamış bir alan olmasının yanı sıra sosyal hareketler de hala tartışma götürür bir alandır. Diani'ye (1992; akt. Carty ve Onyett, 2006, s.23) göre sosyal hareketler hakkında yapılan tüm çalışmaların ortaklaştığı ve olguyu tanımlayan üç özellik söz konusudur.

1- Sosyal hareketler çok çeşitli aktörlerin, bireylerin, organizasyonların ve grupların arasında kurulan gayri resmi etkileşimlerin gerçekleştiği ağlar üzerinden gelişirler.

2- Sosyal hareketler ortak inanç, destek ruhuyla farklı insanların aynı anlam çerçevesini paylaştıkları ve belirli bir etkinlik ya da olay etrafında beraber hareket ettikleri bir durumdur.

3 – Sosyal hareketler sosyal değişimin bir sonuç olarak ortaya çıktığı siyasi ve/veya kültürel çatışmalarda kendini gösterir.

Kolektif sosyal ve toplumsal hareketlerin dijital teknolojilerle ilişkisi karmaşık bir yapıya sahiptir. Teknolojiyle ilişkileri birbirinden bambaşka katılımcıları bir araya getiren sosyal hareketler aynı zamanda katılımcılarının çevrimiçi pratiklerinin de evrilmesine neden olmaktadır. Sosyal hareketler siber dünyanın seferber olma, koordine olma ve topluluk kurma gibi olanaklarından faydalanmaktadır. Dijital sosyal hareketler gerçek dünyaya nazaran daha gevşek, esnek ve merkezlessiz bir yapı sergilemektedirler. Siber dünyada sosyal hareketlere katılan gruplar birbirinden çok farklı organizasyonel formatlara sahip olabilirler. Sosyal hareketler birçok farklı küçük grubun bir araya gelmesiyle oluşurlar bu nedenle parçalı yapılara sahiptirler. Sosyal hareketler aynı zamanda çok merkezlidirler. Birden fazla merkezleri, liderleri bulunmaktadır ve bu odakların etkinlikleri genelde geçicidir. Sosyal hareketler entegrasyonla meydana gelmektedirler. Ortak bir kimliğe ya da inanca sahip kişilerin birbirleriyle bağlantıya geçtiği, birçok segmentin ve kanalın bir araya geldiği koşullarda var olmaktadır. Sosyal hareketlerin bu karakteristik özellikleri aynı şekilde internet üzerinden gerçekleşen dijital aktivizm sürecinde de göze çarpmaktadır. Öte yandan, dijital aktivistlerin gerçekleştirdikleri, katıldıkları sosyal hareketler geleneksel anlamda bir kitlelilik içermezler. Kavada (2010, s.104) dijital aktivistlerin siber dünyada bir araya gelme biçimlerini hiper – organizasyon adı verilen ve çok sayıda çevrimiçi kullanıcının internet siteleri aracılığıyla salkımlar halinde bir araya gelmesi olarak adlandırır. İnternetin düşük maliyetli bir mecra olması, interaktif ve çok farklı modlarda iletişime olanak sağlaması senkronizeden senkronize olmayana, kitleden bireyler arasına ve yerelden küresele bir iletişim akışı yaratmaktadır. Bu yapı dijital aktivistlerin herhangi resmi bir üyelik sistemine, fiziki merkez üslerine ya da tanımlanabilir örnek liderlere ihtiyaç duymadan ulus ötesi, çeşitlilik arz eden ve katı olmayan koşullarda sosyal hareketleri gerçekleştirebilmelerine olanak tanımaktadır.

Dijital aktivistlerin sosyal hareketlerde çevrimiçi teknolojileri ve aygıtları kullanım şekilleri o andaki stratejilerine ve siyasi kültürlerine göre değişim göstermektedir. Bu noktada mecranın yapısının sosyal hareketlerin örgütlenme biçimlerini belirlemediğini bu biçimlerin aktivistlerin önceliklerine, imkânlarına ve tavırlarına göre belirlendiğini söylemek mümkündür. Kitlesele anlamda harekete geçebilmek için ne kadar vazgeçilmez olursa olsun internet dijital aktivistler için değişken, geçici ve dengesiz ağ yapısı sunmaktadır. Dijital aktivistlerin enformasyon paylaşmak ve organize olmak adına spontane olarak çok kısa sürede çok fazla sayıda kişiyi bir araya getirebilme özelliği vardır. Ancak bu kalabalıklar ortaya çıktıkları hızla da kaybolmaktadırlar. Castells bu gibi topluluklara anlık asi topluluklar adını vermektedir. Burada Castells haksızlık karşısında duyulan öfkenin kitlesele protestolara dönüşmesinde mobil ve kablosuz iletişimin katkısını vurgular. Siber dünyada örgütlenen, gevşek ve esnek bir yapıya sahip olan bu yapılar protestolar sonlandığında biterler. Bir tık ile bir sosyal harekete katılabilen insanlar aynı şekilde bir tıkla da ondan ayrılabilirler. Dijital aktivizm üzerinden örgütlenen sosyal hareketler siber dünyada kalıcı alanlar (Facebook grupları, internet siteleri, elektronik posta listeleri gibi) yaratarak devamlılıklarını sağlamak yoluna gitmelidirler. Bu alanlar aynı zamanda bu akışkan ve esnek aktivist ağlarının sınırlarını çizmek, konumlandırmalarını yapmak için çözüm üretici olacaktır. Kalıcı alanlar hem var olan hem de yeni sosyal hareket katılımcıları için işlevsel olabilir. Çevrimiçi alanlar aynı zamanda toplumsal hafıza işlevi görmektedirler. Sosyal hareketlerin kayıt altına alınması ve arşivlenmesi tartışmaların, yeni farklı aktivitelerin bu kalıcı alanlar üzerinden yürütülebilmesine ve devamlılık duygusunun sağlanmasına neden olmaktadır. İnternet ve dijital aktivizm sosyal hareketlerin gerçekleşmesinde en önemli mecralardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kavada, 2010, s.113).

Mobil teknolojilerin ve akıllı telefonların taşınabilirliği ve yaygınlığı fikir savunuculuğu gruplarının ve bireysel aktivistlerin ilgisini çekmektedir. Mobil aygıt kullanıcıları kısa zaman içinde ellerindeki teknolojinin beklenmedik sosyal iktidarını anlamış ve toplumsal süreçlere ve iletişime katılımın yeni yollarını yaratmışlardır. Bu yeni yollar da bireylerin birbirleriyle ve hükümetleriyle ilişkilerini artırmıştır. Schultz ve Jungherr (2010, s.40) siber dünyada birey, grup ve iktidar ilişkilerinin yapısını değerlendirirken ağ toplumlarında sınırların çok daha geçirgen olduğunu ifade ederler. Ağ toplumlarında çok çeşitli kişilerle ve kurumlarla çoklu iletişim kurmak, farklı ağlarda bulunmak gibi durumlar sonucunda hiyerarşiler çok daha kompleks şekilde inşa edilmektedir.

Mobil aygıtlar ağ toplumlarının ve dijital aktivizmin doğasını son dönemde en çok etkileyen unsurlardır. Mobil aygıtların yaygınlaşmasıyla insanlar içinde buldukları coğrafyaya daha az bağımlı bir hale gelmişlerdir. Çevrimiçi iletişime birçok alternatif iletişim olasılığının eklenmesi ve birçok farklı kişiye dolaylı olarak ulaşabilme durumu insanların çok daha kolay bir şekilde gruplar oluşturmalarını ve koordine olmalarını sağlamıştır. Öte yandan mobil teknolojiler sosyal ağlar üzerinden bir şakanın, söylentinin veya politik mesajın aynı bir salgın gibi hızla yayılmasını sağlar hale gelmişlerdir (Schultz ve Jungherr, 2010, s.49 - 50).

Mobil aygıtlar dijital aktivizm için ideal yapıdadır. Çünkü ana akım medya yayın yapmasa dahi iletişimin devam etmesini sağlamaktadırlar. Birçok kişi önceleri bilgi edinmek ve paylaşmak için bel bağladıkları kitle medyası kanalları yerine artık mobil aygıtları aracılığıyla kamusal alana katılmaktadırlar. Bir zamanlar gazetecilerin, muhabirlerin yüklediği sorumluluğu artık mobil aygıta sahip sıradan insanlar yüklenmektedir. Dijital aktivistlerin siber dünyada kullandıkları belli başlı taktikler şunlardır:

Kısa mesajlar (SMS): Kısa mesajlar mobil dijital aktivizmin merkezinde yer alan ve birçok ülkede ucuz olduğu için bu bağlamda yoğun bir şekilde kullanılan bir platformdur. Birçok ülkede hala yüksek maliyetli, zaman kaybettirici olan sesli mesajlar yerine dijital aktivistler kısa metin mesajlarını kullanmayı tercih etmektedirler. Aktivistler kısa mesajları destekçi toplamak, bilgi paylaşmak, eylemler öncesinde ve sırasında kitleleri yönlendirmek için kullanılmaktadırlar.

Toplu kısa mesajlar (BULK): Kısa mesaj yazılımlarında kaydedilen gelişmeler sonucunda mobil aygıtlardan tek bir mesajı çok sayıda kullanıcıya göndermek mümkün hale gelmiştir. Toplu kısa mesajlar fikir savunucusu gruplar için destekleyicilerine haber ve bilgi ulaştırma adına son derece kullanışlı bir platformdur. Bu teknik çok sayıda kişiye ulaşmak adına elektronik posta listeleri gibi internete giriş gerektiren farklı uygulamalardan çok daha kullanışlıdır. Ancak toplu kısa mesaj kullanım kolaylıklarına rağmen limitleri olan bir uygulamadır. Toplu mesajları almak için mobil aygıtların onaylı olması ve kullanıcının kendi hesabını açması gerekmektedir. Bu nedenle pek çok dijital aktivist şahsi bilgilerini gözlerden uzak tutmak için toplu kısa mesajları kullanmamaktadır.

Video ve fotoğraflar: Dijital aktivistler ve protestocular için dikkat çekmenin en güçlü metotlarından biri mobil aygıtlarla elde edilmiş fotoğraf ve görüntülerin paylaşımıdır. Bugün bir mobil aygıt ve sosyal ağlar yardımıyla kısa süre içinde milyonlarca insana video ve fotoğraf ulaştırmak mümkündür.

Telefon melodileri: Fikir savunuculuğu yapan dijital aktivist grupların farkındalığı artırmak adına bir diğer taktiği de internet siteleri üzerinden indirilebilen telefon melodileridir. Belirli bir melodiye sahip olmak belli bir siyasi / sosyal kampanyanın destekçisi olmak olarak kodlanmaktadır ve bu yolla bireysel kullanıcılar desteklerini ifade etmektedirler.

*Mikro - bloglar:*Dünyanın en çok kullanıcıya sahip mikro - blog sitesi Twitter bilgi paylaşımı, eylem koordinasyonu ve eylemler sırasında organize gibi amaçlarla dijital aktivistler tarafından sıkça kullanılmaktadır. Twitter kullanıcılarına 140 karakterlik mesajlarla mesaj yayınlama imkânı sunan bir mikro - blog sitesidir. Kullanıcılar kendilerinin ve takipçilerinin mesajlarını bilgisayarları, mobil uygulamalar, kısa mesajlar aracılığıyla gönderebilir ya da alabilirler. Aynı zamanda platform kullanıcılara anahtar sözcükler ve hashtaglerle arama yapma imkânı da tanımaktadır. Aynı zamanda kullanıcılar mobil aygıtlarından Twitter'da paylaşımda bulduklarında diğer kullanıcılar gerçek zamanlı bir şekilde bu paylaşımları takip edebilmekte veya kendi takipçilerine ulaştırabilmektedirler. Dijital aktivistler Twitter'ı aynı zamanda kendi mücadelelerine dikkat çekmek içinde kullanmaktadırlar. Aktivist gruplar yine bu platformdan birbirlerini takip edebilmektedirler. Kullanımının hızla artışına rağmen Twitter'ın da belirli sınırları vardır. Öncelikle platform mobil servislerin olduğu yerlerde çalışmaktadır. Twitter haricinde farklı mikro - bloglar da bulunmaktadır. Ancak dijital aktivistler ağırlıklı olarak en fazla kullanıcıya hitap eden Twitter'ı kullanmayı tercih etmektedirler (Cullum, 2010, s.50 - 54).

Lokasyon odaklı uygulamalar ve ağlar: Siber dünyadaki Foursquare, Brightkite, Loopt ve Google Latitude gibi yeni nesil lokasyon odaklı uygulamalar akıllı telefonların ve mobil aygıtların yurttaş gazeteciliği, kriz raporlama ve seçim gözetleme gibi alanlarda büyük başarı sağlamışlardır ve etkin bir şekilde kullanılmaktadırlar. Uygulamalar aygıtların küresel konumlama sistemine uyumlulukları üzerine geliştirilmiştir. Bu teknoloji sayesinde bu tür uygulamalar mobil aygıt kullanıcılarına dünya üzerindeki konumlarını kesin bir şekilde tespit edebilme ve sosyal hareketler gerçekleştiği esnada bu yolla izlerini sürebilme olanağı tanımaktadırlar. Ancak bu uygulamaların çoğunluğu yeni nesil yüksek fiyatlı aygıtlarda çalıştıkları için dijital aktivistler arasında çok yaygın değildir (Cullum, 2010, s.57).

Dijital aktivistler mobil teknolojiyi kullanırken pek çok farklı taktik uygulamaktadırlar. Bunlar arasında smart mob, seçim izleme, habercilik ve sousveillance öne çıkan taktiklerdendir.

Smart mob: Mobil dijital aktivizmin en yaygın taktiklerinden biri smart mob olarak adlandırılan taktiktir. Bir grup aktivistin eylemlerine dair tüm işbirliği ve koordinasyonu mobil aygıtlar ve kısa mesajlar üzerinden gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Smart mob eylemleri genellikle merkezi kontrolden uzak gerçekleşmektedir. Çünkü genelde bir smart mob'u oluşturanlar birbirlerini hiç tanımayan insanlar olmaktadır (Cullum, 2010, s.58).

Seçim izleme ve gözetim: Mobil aygıtlar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde oy sahtekârlığı takibinde bulunmak, seçimlerin her aşamasını gözlemlemek ve aslı olmayan iddiaları aydınlığa kavuşturmak için sıkça kullanılmaktadırlar. Bu eylemler hem sistematik, gönüllülerden oluşan ve genellikle siyasi partiler üzerinden örgütlenilerek hem de tamamen vatandaşlık bilinciyle bireysel olarak gerçekleştirilerek yapılabilmektedirler. Dijital aktivistler bu yolla hem seçmenlere bilgi vermeyi hem de demokrasinin işleyişini güven altına almayı hedeflemektedirler.

Yurttaş haberciliği ve dökümantasyon: Mobil dijital aktivizmde kullanılan bir diğer taktik ise insan hakları ihlallerine, şiddet içeren olaylara ve yetki ya da görevlerin kötüye kullanıldığı durumlarda yaşananlarla ilgili haber verici nitelikte paylaşımlarda bulunmaktır. Söz konusu taktiğin kimi zaman dezenformasyona yol açabildiği de görülmektedir.

Sousveillance: Sousveillance dijital aktivistlerin katıldıkları eylemleri eylemci gözünden belgeleyip verileri (görsel, işitsel ya da metinsel olarak) bir süreci tarif eden bir taktiktir. Mobil ve akıllı aygıtlar sıradan insanı yönetim kademelerindeki yozlaşmaya, polis şiddetine ve şirket suçlarına karşı tetikte bir bekçi haline getirmiştir (Cullum, 2010, s. 59 - 60).

2.3 Dijital Aktivizmin Kısa Tarihi

Dijital aktivizm dünya üzerinde internetin var olduğu her yerde aynı şekilde kullanılan, 1 ve 0 rakamlarından oluşan bir dizi kodun üzerinden gerçekleştirilen bilgi aktarımının mecrası internet üzerinden var olmaktadır. Dijital kodlar dijital aktivizmin evrensel medyasıdır. Bu evrensellik sayesinde dünyanın bir ucundaki bir aktivist internete bir metin, fotoğraf veya video yüklediğinde dijital kodlar bu bilgiyi internet dünyasının tüm sokaklarına götürmüş olmaktadır. İnternete giriş imkânı olan herkes dijital kodun dilinden konuşabilir.

İnternet bugün aktivistlerin mücadele alanlarına gerçek zamanlı bir şekilde dikkat çekebilecekleri tek bir küresel platform haline gelmiştir. İnternet bundan yaklaşık 45 yıl önce askeri - bilimsel bir projenin parçası olarak sadece dört üniversitenin katıldığı ve adı 'Net' olan

bir ağ olarak doğmuştur. 1990'lı yıllarda ticari kullanıma da açılan Net kısa zamanda hızla büyüyerek uluslararası bir iletişim ağı haline gelmiştir. İnternetin tarihi kültürel deneyler, sermaye güçlerinden bağımsızlığını ilan eden deklarasyonlar ve yetkilerle ilgili hikâyelerle doludur. Tüm bu tarih sadece aktivistlerin ve özgürlük mücadelesi verenlerin değil diktatörlerin ve onların izinden gidenlerin de tarihidir.

2.3.1 1969 - 1994: ARPANET - Kapalı Bir Araştırma Ağı

İnternetin ilk geliştiricisi ARPANET adlı şirketin 1969'da ilk ağını çalıştırmaya başlamasından bu yana siber dünyada sayısız değişiklik yaşanmıştır. Askeri bir savunma sistemi projesi olarak hayata geçirilen bu ilk ağ sadece bilim adamlarının sınırlı sürelerle giriş yapabildiği bir yapıdadır. ARPANET'in geliştirdiği ve bugün kullanılan elektronik posta sisteminin atası olan 'ağ postası' uygulaması sonucunda siber uzam ilk kez siyasi meselelerin tartışıldığı bir meca haline gelmiştir. Ağ postasını kullananların Vietnam Savaşı, Watergate Skandalı ve ABD Başkanı Richard Nixon'ın istifası gibi pek çok konuda çeşitli tartışmaları bu yolla yaptıkları gözlemlenmiştir. Siber uzam daha yeni doğduğu ilk günlerde dahi kullanıcılarına sunulan ilk fırsatta politik meselelerin görüşüldüğü bir tür agora olarak şekillenmeye başlamıştır.

ARPANET'in geliştirdiği elektronik posta sistemi ağ postası zamanın ABD hükümeti tarafından da keşfedilmiş ve Pentagon'un gizli siyasi aktivistlerine yardım amaçlı kullanılmıştır. Amerikan toplumunun var olduğundan iki yıl sonra haberdar olduğu sistem, 60'lı yılların sonunda askeri istihbarat toplamak adına da kullanılmıştır (Scholz, 2010, s.18). Görüldüğü gibi siber dünya var olduğu ilk andan itibaren hem bireylerin ya da daha doğru bir deyişle vatandaşların siyasi gündem ile ilgili görüş bildirip paylaştıkları, diğer yandan da siyasi iktidarı elinde bulunduranların da vakit kaybetmeden kontrol ve istihbarat amaçlı kullanmaya başladıkları bir alan haline gelmiştir.

Yıllar geçtikçe ARPANET'e diğer dünya ülkeleri de katılmış, uluslararası bir çevrimiçi iletişim dili olan TCP/IP kabul edilmiş ve 1990'ların başında da internet insanların evlerinde dahi kolayca ulaşabildikleri bir alan olmuştur. 1990'ların başında ABD'de pek çok yazar ve akademisyen internetin ekonomik elitlere daha da güç kazandıracağı ve hükümetlerin geleneksel yapılarının yeniden değerlendirilmesine olanak sağlayacağı öngörüsünde bulunmuşlardır. Birkaç yıl sonra ise birbiriyle bağlantılı, İnternet üzerinde çalışan ve "www" ile başlayan adreslerdeki sayfaların görüntülenmesini sağlayan servis olan world wide web'in mucitlerinden Tim Berners - Lee sürecin aktivizm açısından da kayda değer bir analizini yapmıştır. Lee internet kullanan tüm kullanıcılara çevrimiçi yazışmalarında ahlaki ve etik

kurallara dikkat etmeleri çağrısında bulunmuştur. Çünkü web'i yaratanlar kullanıcılarıdır. (Turner, 2006; akt. Scholz, 2010, s.19). Bu noktada Lee'nin yaptığı çağrı siber dünyadaki yayılım, etkileşim, haberleşme ve paylaşımın potansiyeline dair farkındalığın ilk ibarelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Çağrıda kullanıcıların var ettiği web , dolayısıyla kullanıcıların var ettikleri oranda ve yönde evrilecek bir yeni medium olarak gözler önüne serilmektedir. Bu çıkarım dijital aktivizmin var olma ve var etme süreçlerinin irdelenmesi bağlamında temel öğelerden biri olarak görülebilir.

2.3.2 1995 - 2000: Ticari ve Merkezi İnternet Dönemi

1995 yılında ABD interneti ticari kullanıma açmıştır. 1990'lı yılların sonunda internet ticari ilişkilerin son derece yoğun kurulduğu, dijital aktivizmin ve ticari olmayan bağımsız girişimlerin medyanın ilgisini çekemeyecek kadar cılız olduğu bir dönemdir. 90'lı yıllar boyunca şirketler interneti hızla kolonileştirmişlerdir. Bugün tıpkı 19'uncu ve 20'inci yüzyıldaki medya sahiplikleri gibi internet de tirajın /trafiğin en fazla olduğu mecralar şirketlerin sahip olduğu mecralardır. İnternet üzerinde paylaşılacak bir videonun fazla sayıda kullanıcıya ulaşması isteniyorsa Youtube, eğer bir mikro- blog içeriğinin fazla sayıda kişi tarafından okunması isteniyorsa Twitter kullanılmak zorundadır. Aktivistlerin kurdukları ve ticari olmayan İdenti.ca gibi çevrimiçi paylaşım alanları aynı çoklukla kullanılmamaktadır (Scholz, 2010, s. 20).

1990'lı yıllarda sanatçılar ve aktivistler ticaret ve otonomi gibi meseleler üzerine yoğun bir şekilde projeler üretmişlerdir. Birçok aktivist için Net, o yıllarda alternatifin ve otonominin yükselebileceği bir ütopya alanıdır. 1994 yılında sanatçı Marleen Sticker elektronik bir belediye binası yaratma amacıyla harekete geçmiş ve kentte yaşayanların bir araya gelip, yerel siyaseti tartışacakları, siyasetçiler hakkında bilgi edinecekleri Digital Stad adında bir proje hayata gerçekleştirmiştir. Proje yerel yönetim tarafından da desteklenmiştir. Projenin amacı çevrimiçi olmayan dünyada kırılğan olan göçmenler, mülteciler ve çocuklar gibi grupların eşit bir şekilde kendilerini ifade edebilmelerini sağlamaktır. Proje kapsamında müzelere, kütüphanelere ve kafelere bilgisayarlar konmuştur. 1990'lı yılların en önemli bağımsız, şirketler tarafından desteklenmeyen dijital projelerinden biri olan Digital Stad kendisine sağlanan maddi destek kesilene dek yaşamaya devam etmiştir.

1990'lı yılların şüphesiz en önemli ticari olmayan internet deneyimlerinden biri 1999 yılı Kasım ayında ABD'nin Seattle şehrinde Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı yapılan eylemlerdir. Aktivistler internet üzerinden haberleşip örgütlenerek Seattle caddelerinde bir araya gelmiş, bu caddeleri kapatmış ve karnavala benzer sokak performanslarıyla çok uluslu

şirketlerin ekonomik olarak henüz gelişmekte olan küçük ülkelere zarar verdikleri iddiasıyla protestolarda bulunmuşlardır. Ana akım gazetelerin ve televizyon kanallarının ise aktivistlerin mesajlarını kamuoyuna aktarmakta ihmalkar ve göz ardı edici davrandıkları gözlemlenmiştir. Örneğin eylemlere katılan kişi sayısı sürekli olduğundan çok daha az olarak dünyaya aktarılmıştır. Süreç içerisinde medyanın gizlediği gerçekleri duyurmak isteyen aktivistler Indymedia adıyla kendi bağımsız medya merkezlerini ve internet üzerinden yayın yapan televizyon kanallarını kurmuşlardır. Bu gelişme bazı çevreler tarafından enformasyon bekçilerinin sonunu hazırlayan ve otonomsal medyayı başlatan bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Indymedia yurttaş gazeteciliğın yapıldığı, ana akım medyada sesini duyuramayanların kendilerine yer bulduğu bir medya kanalı olarak bugün hala yayın hayatına devam etmektedir.

1990'lı yılların sonunda dijital aktivistler ve hükümetler uluslararası askeri çatışmalar konusunda da interneti kullanmaya başlamışlardır. 1999 yılında NATO Kosova Savaşı'nı durdurmak için müdahale ettiğinde Sırp lider Milosevic bölgedeki tüm medyayı susturmuştur. Ancak Seattle'da kurulan Indymedia yaşananları tüm dünyaya duyurmuştur. Savaş insanlığın ilk internet savaşı olarak tarihe geçmiştir. Kosova'da savaş sırasında gerçekleştirilen tüm katliam ve yıkımın ayrıntıları bir Sırp tarafından nettime üzerinden elektronik posta aracılığıyla dünyaya aktarılmıştır. Kosovalılar o günlerde internet girişleri olmadığı için yaşananlardan çok az haberdar olabilmişler, oysa internet erişimi olan dünyadaki herkes gerçek zamanlı bilgi takibi yapabilmıştır. Bugün nettime da Facebook gibi bir sosyal ağ olarak varlığını sürdürmektedir (Scholz, 2010. s.22-24).

2.3.3 2001'den Günümüze: Sosyal Medya ve Kullanıcı Odaklı İnternet

Genel kanının aksine Web 2.0 bireylerin internet üzerinden kendi hikayelerini anlatabildikleri ilk siber platform değildir. İnternetin ilk günlerinden bu yana mecra insanlara kamusal bir alan yaratmıştır. Ancak geçen yıllar içinde bu kullanım hem nicelik hem de nitelik olarak artış göstermiştir. 2000'li yıllarda internet erişimi kolaylaşmış ve sosyal ağ kavramı ortaya çıkmıştır. ARPANET'in ilk elektronik posta sistemini geliştirmesi, www sisteminin geliştirilmesi gibi internetin tarihsel dönüşümünü belirleyen çok önemli iki gelişmenin ardından üçüncüsü ve dördüncüsü bu yıllarda karşımıza çıkmıştır.

İnternetin teknoloji geliştiren şirketlerin de katkısıyla daha katılımcı bir yapıya kavuşması aktivistler için son derece pozitif bir gelişme olmuştur. 2002 yılında Scott Heiferman bireylerin internet üzerinden toplantılar ve mitingler düzenleyebileceği Meetup.com adlı bir site kurmuştur. Site ABD 2004 yılında bazı adayların seçim

çalışmalarında etkin olarak kullanılmış ve yüz binlerce seçmenin organize olmasını sağlamıştır. Sosyal ağların aktivizm açısından 2000'li yıllarda yükselen bir trend haline gelmesine uygun bir örnek olarak gösterilebilir.

Bunun dışında ABD'nin Irak'a askeri müdahalesi sırasında gerçekleşen bazı dijital aktivist eylemler de sürecin tarihsel gelişimini ortaya koymak açısından önemli görülmektedir. Riverbend adıyla genç bir Iraklı kadın blogunda savaşın kendisi ve ailesi üzerindeki etkilerini ve ülkedeki siyasi değişimleri anlatmaya başlamıştır . Aynı dönemde yine Irak'ta 29 yaşındaki bir mimar Salam Pax adlı blogunda savaş koşullarını anlatmaya başlamıştır. Savaşa dair dijital dünyadaki paylaşımların gerçek zamanlı etkisi ve birebir aktarım dili oldukça çarpıcıdır. Salam Pax'ta savaşı anlatan paylaşımlar dünyanın dört bir yanındaki takipçilerden gelen yüzlerce yorumla takip edilmiştir (Pax,2003; akt. Scholz, 2010, s.25).

Dijital aktivizmin kullanıcı katılımına ağırlık veren sosyal ağlar sayesinde yükselişine 2000'li yıllarda pek çok farklı örnek verilebilir. Özellikle savaşlar ve askeri çatışmalara karşı hareketlenen dijital aktivizm her ne kadar önleyici güçte etkinlik sağlayamasa da dünyanın dikkatini buralara çekmeyi başarmıştır.

2000'li yıllarda Malezya ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi baskıcı rejimlere sahip ülkelerde bloggerlar seslerini dijital aktivizm aracılığıyla yükseltmeye başlamışlardır. Baskıcı rejimlere karşı gerçekleştirilen dijital aktivist eylemlere iyi bir örnek Çin'den verilebilir. Çin Bilgi Endüstrisi Bakanlığı vatandaşları vatandaşlarını internetin zararlı içeriğinden korumak için bazı web sitelerine erişimi engellemiştir. Ancak internetin merkezi olmayan yapısı nedeniyle sansür girişimleri tam olarak hedefine ulaşamamaktadır. 2005 yılında Guangzhou kentindeki iki sanat öğrencisi küçük web kameralarıyla kendilerini bir pop müzik şarkısına eşlik ederken kaydedip ülkede erişimi yasak olan Youtube adlı siteye yüklemişlerdir. Video milyonlarca kişi tarafından izlenmiştir. Gerçekleştirilen eylemde gizli bir aktivist mesaj dahi bulunmamaktadır. İki gencin videoları kontrol mekanizmasını kırmıştır (Scholz, 2010. s.26).

2011 yılında yaşanan Arap Baharı da özellikle Tunus ve Mısır'da yaşanan isyanların sosyal medya ve internet ile ayrılmaz bir bütün olarak ilerlediği bir süreç olmuştur. Yine aynı yıl Yunanistan, İspanya, İngiltere, İtalya ve İsrail'de yaşanan isyan hareketleri (Öfkeli Hareketi) interneti güçlü bir şekilde kullanmıştır. Uçkan (2010) bu hareketlerin Twitter isyanı veya Facebook devrimi diye adlandırılmasının batılı gazetecilerin medyatik umursamazlığına bağlamakta ve toplumsal hareketlerin sadece sosyal medya sayesinde mümkün

olamayacaklarını belirtmektedir. Uçkan öte yandan bu hareketler için sosyal medyanın etkisinin çok yoğun olduğu gerçeğini de kabul etmektedir.

Türkiye'de dijital aktivizmin yükselişi dünyayla paralel seyretmektedir. Bu anlamdaki ilk ciddi girişim 19 Mayıs 2006'da yayınlanan Kürt sorunu üzerine yazılmış bir bildiriye kamuoyuyla paylaşan Genç Siviller oluşumuna aittir. Ortadoğu Teknik Üniversitesi İletişim Topluluğu'nun öncülüğünde kurulan ve farklı üniversiteden toplulukların katılımıyla büyüyen Genç Siviller hareketi 2000 yılından bu yana Türkiye'deki farklı kentlerde aydınlarla bir araya gelmekte ve yeni, demokratik ve Türkiye'ye özgü bir muhalefetin nasıl kurulabileceğini tartışan toplantılar gerçekleştirmişlerdir. Genç Siviller gencisiviller.net adresli web sitelerinden ve sosyal medya hesaplarından eylemlerini sürekli duyurmaktadırlar. Bunun dışında grup Türkiye'nin sosyal medyadaki ilk eylemini gerçekleştirmiştir. 'Yassıada Demokrasi Adası Olsun' başlıklı girişimlerinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün twitter hesabına doğrudan mesaj yoluyla “@cbabdullahgul Sayın Cumhurbaşkanım 27 Mayıs’ın 50. Yılında Yassıada Demokrasi Adası Olsun” çağrıda bulunmayı takipçilerine önermişlerdir. Sosyal medyadan da eylemi kitleleştiiren grup süreç sonunda gerçekten de demokrasi adası olarak kabul edilen Yassıada'nın bu statü değişikliğine katkıda bulunmuştur (Karagöz, 2013, s.146).

Hiç şüphesiz 2010'lu yılların hem küresel ölçekte hem de Türkiye ölçeğinde dijital aktivizm adına en önemli eylemleri 2013 Mayıs - Haziran aylarında gerçekleşen Gezi Parkı protestoları sırasında gerçekleşen eylemlerdir. Gezi Parkı protestoları ve direnişi sürecinde özellikle sosyal medya yaşananları kayıt altına alma, haber verme görevini yerine getirmeyen geleneksel medyanın vermediği haberleri verme, sokakta eylemcilerin güvenliği adına enformasyon akışı sağlama, protestoların haklılığını ispata çalışan paylaşımların yapma gibi amaçlarla yoğun olarak kullanılmıştır. Protestolar sırasında eylemlerin düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesi adına Facebook ve Twitter yoğun olarak kullanılmış, Türkiye'de adeta bir sosyal medya devrimi yaşanmıştır. 28 Mayıs – 15 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleşen Gezi Parkı işgali ve protestoları süresince Türkiye'deki sosyal medya kullanımına dair istatistikler bu tespiti destekler niteliktedir. Gezi Parkı protestocularının haberleşme, propaganda ve fikir savunuculuğu için özellikle Twitter adlı sosyal ağ sitesini dijital aktivist bağlamda yoğun olarak kullandıkları gözlemlenmiştir. Eylemlerin henüz başladığı 29 Mayıs 2013 tarihinde Twitter'daki aktif kullanıcı sayısı 1 milyon 819 bin 403 iken bu sayı 10 Haziran 2013 tarihinde 9 milyon 548 bin 503'e çıkmıştır. Yine aynı iki tarih arasında Türkiye'den protesto ve direniş sürecine dair toplam 143 milyon 795 bin 432 tweet atılmış, düşünceler paylaşılmış ve gündem yaratılmaya çalışılmıştır (insanhaber.com, 2013).

Gezi Parkı eylemleri sırasında Türkiye'de medya adeta ikiye ayrılmıştır. Bu ikiye ayrılma sosyal medyanın devrimci nitelik taşıyan toplumsal hareketlerle ilişkisi açısından önem arz etmektedir. Medya direnişçilerin / eylemcilerin medyası ve ana akım medya olarak ikiye ayrılmıştır. Sosyal ağlar ve sosyal medya üzerinden örgütlenen direniş medyası yaşananları duyurma gayreti içindeyken ana akım medya sansür ya da kısmi sansüre başvurarak kamuoyunun yaşanan süreçle ilgili algısını manipüle etmeye çalışmıştır. Gezi Parkı olayları sonrasında sosyal ağlar üzerinden yayın hayatına devam etmekte olan Çapul TV, Faiz Lobisi ve Çapulcu Halk Partisi gibi farklı yurttaş gazeteciliği sayfaları kurulmuştur. Türkiye'de muhalif / devrimci toplumsal hareketlerin ağ toplumu ile ilişkisine en taze örnek olarak gösterilebilecek bu süreç dijital aktivizmin de kendine yer bulduğu bir hibrid toplumsal gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni sosyal medya altyapısının aktivizmin ancak ticari ağlar üzerinden kitlelere ulaşabilmesi gerçeği hala tartışılır bir konudur. Dijital aktivizmin 'click aktivizm - tıklamacılık' veya 'slacktivism - tembel aktivizmi' olduğu yönünde eleştiriler de vardır. Bu eleştirilerin temelinde sadece birkaç dakikalık bir farkındalık ya da paylaşım sonucu sorunların çözümüne katkıda bulunmuşluk hissiyle aktivistlerin bir katarsis yaşamalarına ve buna bağlı olarak da gerçekleştirdikleri çevrimiçi eylemin gerçek hayatta bir karşılığının olmadığı iddiaları bulunmaktadır. Bu eleştiri bazı dijital aktivizm örneklerinde geçerli olmakla birlikte Seattle'da yaşanan örnekte olduğu gibi toplumsal yaşantıya dair somut sonuçlar elde edildiği durumlar da mevcuttur. Bu nedenle her dijital aktivist eylemin ayrı değerlendirilmesi en sağlıklı yöntem olarak görülmelidir.

Günümüzde dijital aktivist eylemlerin çoğu Facebook ve Twitter adlı sosyal ağlar üzerinden gerçekleşmektedir. Ancak bu ağların kendi yapısallıklar nedeniyle özellikle totaliter rejimlerde dijital aktivistler için çok da verimli birer mecra olamamaktadırlar. Örneğin 2008 yılında Mısır'daki eylemlerde dijital aktivistler Facebook üzerinden örgütlenmiş ve ciddi bir eylem momentumu elde etmişlerdir. Ancak sürecin hemen ardından Facebook üzerinden örgütlenme sağlayan belli başlı kişiler tutuklanmıştır. Bu nedenle dijital aktivistlerin açık kaynaklı sosyal ağlara ve ticari olmayan mecralara yönelmeleri daha doğru olacaktır. Scholz'a göre (2010, s.30.) günümüzde internet ve üzerindeki ağlar yüksek oranda merkezileşmiş, ticarileşmiş ve kazananın her şeyi aldığı bir çevre haline gelmiştir. Aktivistler için ise sorunlu yanlarına rağmen an itibarıyla daha iyisi düşünemeyecek ve geniş kitlelerden mücadelelerini haberdar edebilmek ve bu kitlelerden destek bulabilmek için internette olmaya devam etmek zorundadırlar. Sosyal medya dijital aktivistlerin repertuarına eklenmiş ve baskıcı rejimlerle mücadelelerinde en güçlü alanları haline gelmiştir.

Dijital aktivizm, geç kapitalist dönemin kendini var etmek için 'izin verdiği' veya 'var ettiği' küreselleşme, yeni iletişim teknolojileri ve siber dünya gibi olguların üzerinde yükselen, ancak sisteme muhalefet ettiği açıkça görülen bir etkinsilik çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber dünyanın çoklu, merkezsiz, yaratıcı, devingen ve akışkan yapısı itibarıyla dönüşümsel bir varoluş yapısına sahip olan dijital aktivizm olay olay, ülke ülke, bölge bölge ve hatta saat saat farklı tezahürleriyle karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle sosyal medya üzerinden sosyal hareketlerin kitleselleşmesi, sosyal hareketlere destek verenlerin haberleşmesi, organize ve koordine olması gibi durumlarda işlevsellik kazanan dijital aktivizm siber dünya içerisine sızarak kapitalizmin veya farklı baskıcı rejimlerin kontrol mekanizmalarını idame ettiren kültürel öğelerle de mücadele etmektedir.

2.4 Türkiye’de Dijital Aktivizmin Özgün Paylaşım Mecrası: Capsler

Caps adı İngilizce’deki 'capture - yakalama' kelimesinden gelmektedir ve bir bilgisayar ekranındaki görüntünün fotoğrafının çekilerek 'yakalanması' anlamında kullanılmaktadır. İnternetin günümüze nazaran daha sınırlı kotalarla kullanıldığı yakın geçmişte özellikle büyük hafıza alanı kaplayan filmlerin indirilmeden önce karar aşamasında incelenmesine olanak tanıyan bir işlevi olan 'caps'ler zaman içerisinde görsel/metinsel bir paylaşım mecrası, yeni bir ileti çeşidi haline gelmiştir. Capsler sosyal medya hesapları üzerinden bireysel hesaplardan veya topluluk hesaplarından paylaşılmaktadır. Aynı zamanda sadece caps paylaşımı üzerinden şekillenmiş incicaps.com gibi sosyal ağ siteleri de mevcuttur.

Bir ya da birden fazla metinsel ve görsel öğrenin belirli bir mesajı, tavra, espriye veya tespite yönelik vurgu yapmak amacıyla bir araya getirilmesi ve yeniden bir anlam yapılandırılması şeklinde oluşturulan capsler mizahi, toplumsal veya siyasi kaygılarla üretilebilmektedir. Yaygın kullanımıyla capsler içerdikleri görsel metinlerde kitleler tarafından tanınan kişi, olay ya da olguların fotoğraflarını kullanmakta metinsel öğelerle de yaratılmak istenen anlama yönelik kurgu sağlanmaktadır. Bu noktada capslerin yan anlamları ortaya çıkarmak, yeni yan anlamlar yaratmak veya düz anlamları yan anlam gibi göstermek gibi farklılaşan işlevlere sahip olduğunu da söylemek mümkündür.

Capsler kendi yarattıkları dünya içinde tıpkı karikatürler gibi absürt olandan, fantastik olandan, gerçekdışı olandan sıkça yararlanmaktadırlar. Konu edilen ve çoğunlukla görsel öğeler aracılığıyla ele alınan şöhret sahibi, gündem yaratan veya popüler kişi ya da durumlardır. Capslerde kullanılan metinsel öğelerin çoğunluğunda da internet Türkçesi olarak adlandırılabilir bir Türkçe kullanılmaktadır.

Özellikle toplumsal hareketlerin ivme kazandığı dönemlerde Türkiye’de siber dünyaya salınan capslerin de siyasileştiği görülmektedir. Gezi Parkı eylemlerinden bu yana hızla politize olan Türkiye gündeminin koşulları altında aynı süreç içerisinde sosyal medya aracılığıyla paylaşılan capslerin ağırlıklı olarak siyasi capsler oldukları görülmektedir.

Türkiye’de özellikle sosyal medyada çokça paylaşılan 'caps'lerin ülkenin ekonomik, siyasi gündemine gündelik yaşam pratiklerine mizahi ve eleştirel bir bakış açısıyla üretildiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda araştırmada sosyal medyada adlandırıldığı gibi adlandırılan 'caps'ler çalışmanın kuramsal tabanını oluşturan kültür bozumu ve dijital aktivizm açısından incelenmeye değer bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR BOZUMU ve DİJİTAL AKTİVİZM PERSPEKTİFİNDEN ÖRNEK CAPSLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

3.1 Araştırma

Araştırmanın problemi Türkiye’de sosyal medya üzerinden yaygın olarak toplumsal ve siyasi meselelerle alakalı olarak paylaşılan siyasi casplerin birer kültür bozumu ve dijital aktivizm mecrası olup olmadığı sorusudur.

3.1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma dünyanın en yoğun sosyal medya kullanımına sahip ülkelerinden biri olan Türkiye’de sosyal medya üzerinden sıkça paylaşılan caps adı verilen iletilerin toplumsal dönüşüm, ağ toplumunun kamusalılığı, toplumsal hareketler dijital aktivizmle ve kültür bozumuyla ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın amaçları arasında Türkiye’ye özgü bir paylaşım şekli olarak ortaya çıkan capslerin ağırlıklı olarak hangi gündemlerle ilgili olarak üretilip paylaşıldığının açıklanması, siyasi ve toplumsal meselelerle ilgili nasıl konumlandırıldıklarının anlaşılması ve bu paylaşım süreci sırasında kullanıcılar tarafından verilmek istenen mesajların çözümlenmesi de yer almaktadır.

3.1.2 Araştırma Soruları

- Capsler siyasi ve toplumsal gelişmeleri hangi açılardan irdeliyor? Capsler sisteme muhalif ve eleştirel bir bakış açısı içeriyor mu?
- Capsler mesajlarını güçlü bir şekilde kullanıcılarla paylaşmak için popüler kültür öğelerini, güncel gündemin dikkat çekiciliğini ve ortak kültürel kodları kullanıyorlar mı?
- Capsler aracılığı ile ağ toplumuna ve siber dünyaya salınan mesajların niteliği nelerdir?
- Capsleri oluşturan görsel ve metinsel öğelerin ortak ve ayrışan özellikleri nelerdir?

3.1.3 Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamında 1 Haziran 2013 – 1 Mayıs 2014 tarihleri arasında çeşitli sosyal medya sitelerinde paylaşılmış capslerden rassal olarak seçilmiş 29 caps örneği incelenmiştir. Siber dünya ve sosyal medyanın devingen ve akışkan yapısı nedeniyle çok yönlü bir yayılım gösteren capslerin paylaşımları dönemsel ve dönemsel olmayan bir şekilde artış ya da düşüş

gösterebilmekte yine aynı yapısallık nedeniyle ilk kaynaktan çıktıktan dakikalar sonrasında anonimleşebilmektedir. Bu nedenle araştırma kapsamında rassal örnekleme yapılmıştır.

3.1.4 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmaya dâhil edilen ‘caps’lerin analizi için Roland Bhartes’in göstergebilimsel analiz yöntemi uygulanmıştır. Göstergebilim Aktulum’a (Aktulum, 2004: 2- 5) göre anlamlı bütünleri veya gösterge dizgelerini bunların aralarındaki bağıntılarını ve işleyişlerini anlamaya, bu anlayışla bir inceleme yöntemi geliştirmeye ve son kertede anlamlı bütünleri açıklamaya çalışmaktadır. Göstergebilimsel yöntem özetle anlamla ve nasıl yaratıldığıyla ilgilenmektedir. Göstergebilimcilere göre göstergeler, göstergeyi alanlar tarafından farklı yorumlanabilmektedir. Ayrıca göstergelerin yorumlanması, içinde yaratıldığı toplumun özellikleri ve değerleriyle doğrudan ilişkilidir. Göstergebilim, anlamlı bütünleri ya da gösterge dizgelerini, yani göstergeleri belirleyen yasaları, aralarında kurdukları bağıntıları, onların işleyişi kurallarını saptamaya, böylelikle inceleme yöntemlerini oluşturmaya, betimleyip açıklamaya çalışmaktadır. Göstergebilim anlamı, açıkça olanın çağrıştırdığı, işaret ettiği bazen de gizlediği diğer boyutlarıyla tamamlanan bir evren içinde tespit etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda anlamla ilgili her şey göstergebilimin konusudur.

Bhartes’in göstergebilimsel anlamlandırmayla ortaya koyduğu yöntem iletişim ve medya çalışmalarının birçoğunda başvurulan bir yöntemdir. Bhartes göstergebilimsel yönteminin temeline anlamlandırmanın iki farklı düzeyini yerleştirmektedir. (Fiske, 2003, s.63) Düzanlam ve yananlam olarak adlandırılan bu ikili yapı anlamın toplumsal ilişkiler içinde var olduğunu kabul eden bir bakış açısı ile ortaya konmaktadır. Anlam kodlar, düzanlamlar, yananlamlar ve mitler ile oluşmaktadır. Ancak bu öğeler incelendiğinde, irdelendiğinde anlamın nasıl bir toplumsallaşma içinde var olduğunu anlamak mümkün olabilmektedir. Düzanlam ibarenin ya da sözcenin ilk anlamı, yananlam ise ibarenin ya da sözcenin çağırıldığı diğer anlamlar olarak açıklanabilir. Bhartes Çağdaş Söylenler’de (1957) toplumu göstergeleri üzerinden anlamaya çalışır. Bunun için imgeleri, mitleri ve söylemleri kullanır. Yananlamı göstergebilimsel bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlı öğelerin tamamı olarak görür ve bu bütünlüğün bir düzanlam göstergesi ile gösterildiğini söyler. (Aktulum, 2004, s.5)

Göstergebilimsel çözümlene yapılırken hem yazılı hem de görsel boyut dikkate alınmaktadır. Görsel öğeler birer gösterge olarak değerlendirilerek analiz edilmektedirler. Bu gösterge içerisinde yer alan objelerin görüntüleri, insanlar, mekânlar, sözcükler birer gösterendir ve belli zihinsel konseptleri göstermektedirler. Bu bağlamda araştırma

kapsamında rassal olarak seçilen capsler birer gösterge olarak ele alınmış, analiz edilmiş ve anlamsal evrenleri tüm boyutlarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

3. 2. Analiz

3.2.1 Yes We Ban

Şekil 3.1 Yes We Ban

Türkiye'de internet erişimine belli koşullarda kısıtlama getirilmesine yönelik yasal düzenlemenin kamuoyu gündemine düşmesi üzerine sosyal medyada yoğun olarak paylaşılan bu caps, 2008 yılında ABD Başkanı Barack Obama'nın 'Yes, we can - Evet, yapabiliriz' adlı seçim kampanyası sırasında kullanılan bir ilanın bozuma uğratılarak yeniden üretilmiş halidir. Caps'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 'Yes, we ban - Evet, yasaklayabiliriz' sloganıyla gösterilmektedir. Barack Obama'nın 2008 yılında sürdürdüğü kampanyanın görseli, metin olarak 'biz' ve 'yapabiliriz' ifadeleriyle bütünleştirici bir çağrı yaparken bu çağrıyı ABD bayrağına ait renklerin belirgin kullanımıyla hem bütünlüğün hem de farklılıkların bir arada sunulmaya çalışıldığı bir yapıyla gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Örnek caps'in metninde ise 'biz ' ifadesi yasaklayanlara atfedilmiştir. Bu kez 'Evet, yasaklayabiliriz' sözü ilanda görünen kişiye yani Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a söylenmiştir. Yasaklamak sözü yapmak sözüne göre çok farklı, negatif çağrışımlar içeren bir sözdür. Örnekte yasaklayan ve yasaklamayan üzerinden ben - öteki ilişkisi kurulmuştur. Sloganların kafiyeli uyumu görselin renk ve grafik öğelerinde de tutturulmaya çalışılmış ve ABD Başkanı Barack Obama'nın siyasi kimliğine paralel bir şekilde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tek adam olarak

gösterilmiş ve sloganın sahibi olarak lanse edilmiştir. İnternet erişimi düzenlemesinin yasakçı bir zihniyetin ürünü olduğu ve bu zihniyetin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından sahiplenildiği bağlamında bir algı yaratma adına çaba sarf edilmiştir. Caps'in bozum sonucu iktidarın yasakçı olduğuna dair bir iddiayı gündem üzerinden ortaya koymaya çalıştığı ve bu nedenle de muhalif, eleştirel bir tavra sahip olduğu söylenebilir.

3.2.2 Tramvay TOMA

Şekil 3.2 Tramvay TOMA

Örnek capste 28 Mayıs 2013 tarihinde patlak veren, Türkiye siyasetini ve toplumsal hayatını derinden etkileyen Gezi Parkı eylemleri sürecinde yaşanan orantısız polis müdahalelerine dair bir vurgu yapılmaktadır. İstanbul'un sembollerinden İstiklal Caddesi'ndeki bir tramvay toplumsal olaylara müdahale aracı şeklinde gösterilmiştir. Aynı zamanda TOMA kılığındaki bu tramvay etrafta göstericiler olmamasına rağmen iki taraftan su sıkılmaktadır. İstanbul'daki gündelik hayatın sevilen, nostaljik bir unsuru olan tarihi tramvayın bir kolluk kuvveti aracına dönüştürülmesi Türkiye'nin bir polis devleti haline gelmeye başladığı iddiasını ortaya koymaktadır. Gezi Parkı'na son derece yakın olan İstiklal Caddesi'nin mekânsallığı üzerinden gündelik hayatın sıkça siyasi çatışmalarla, kolluk kuvvetlerinin ve protestocuların karşı karşıya gelmesiyle sekteye uğramasına yönelik bir tespit görülmektedir. Klasik bir İstanbul görüntüsünün bozuma uğratıldığı bu capste kullanılan metin de yaratılmak istenen etkiyi güçlü bir şekilde pekiştirmektedir. '2023'de İstiklal Caddesi' ifadesiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü kuruluş yıldönümüne vurgu

yapılmakta ve ülkenin gidişatı hakkında sivil bir endişe ortaya konmaktadır. Ayrıca iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Hedef 2023 sloganına da muhalif bir gönderme yapılmakta, ülkenin içinde bulunduğu çatışma halinin müsebbibi olarak hükümet gösterilmeye çalışılmaktadır. Capsin bozum sonucu iktidarın toplumsal olaylara ve gösterilere fiziksel şiddet / cezalandırma şeklinde sıkça müdahale etmesi eleştiren ve bu müdahalelerin çok sık yaşanması nedeniyle gündelik hayatın sekteye uğradığı anlatan bir işlev yüklediği, muhalif eleştirel bir tavra sahip olduğu söylenebilir.

3.2.3 Anonymous Teyze

Şekil 3.3 Anonymous Teyze

Örnek caps Gezi Parkı eylemleri sırasında çekilmiş bir fotoğrafın sanal bozuma uğratılmış halidir. Eylemler sırasında paylaşılmış ve dünyaca tanınan dijital aktivist - hacktivist grup Anonymous ile özdeşleşmiş bir maske takan yaşlıca bir kadına ait bu fotoğraf, özellikle sosyal medyada çokça paylaşılmış ve üzerine çokça konuşulmuştur. Sosyal medyada takılan adıyla Anonymous Teyze'nin bu fotoğrafının "SİS ATMA YİVRİM" metniyle birlikte eyleme katılanların temsil ettiği toplumsal gruplara dair analizlere bir katkı yapmaya çalışıldığı görülmektedir. Capse göre eylemler her kesimden insanın katıldığı eylemlerdir. Göstericilere o dönem yöneltilen marjinal gruplar eleştirisinin yersizliğinin gösterilmeye çalışılmıştır. Örnek capsteki yan anlamlardan biri de muhalif kesime yönelik sokağa çağrı yapıldığıdır. Çünkü artık teyzeler bile sokaktadır. Capste fotoğrafın güncel popülerliği ve akıllarda uyandırdığı güçlü etki kullanılarak yine toplumsal bir olaya dair muhalefete hizmet

eden bir algı yaratma çabası vardır. Çünkü eylemler iktidara muhaliftir. Yaşlılar genel geçer toplumsal değerlere göre saygı duyulması gereken, çoğu zaman en baştan haklı görülen kişilerdir. Ayrıca metin de artık teyzelerin dahi protestoculara polis müdahalelerinde kullanılan biber gazını onaylamadıklarına dair bir vurguya sahiptir. Bu noktada görsel bozum sürecinin yanı sıra kültürel kodların da gereken etkiyi yaratmak için bozuma uğratılmış olduğunu görülmektedir.

3.2.4 Veto

Şekil 3.4 Veto

Söz konusu capsde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün grafik anlamda hiçbir müdahaleye uğramamış bir yakalanmış görüntüsü karşımıza çıkmaktadır. Caps Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün internet erişimini düzenleyici ve toplumun bazı kesimleri tarafından sansür yasası olarak adlandırılan yasayı onaması üzerine üretilmiş ve paylaşılmıştır. Bu örnekte bozum iki yoldan yapılmıştır. Birincisi ve ön planda olan metindir. 'Ne İmzalayayım Abime' metinsel ögesiyle Cumhurbaşkanı'nın TBMM'de yapılan yasal düzenlemeleri onama yetkisine gönderme yapılmaktadır. Metinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün hükümetin Köşk'e gönderdiği her yasayı tereddütsüz onayladığına dair bir gönderme vardır. İkinci olarak Gül, pozitif bir ruh hali içinde gösterilmiştir. Bu yolla örnekte ortaya konan Cumhurbaşkanı'nın görev tanımına dair tarafsızlık ilkesini ihlal ettiği iddiası, kendi durumdan memnun görüntüsüyle kanıtlanır hale getirilmeye çalışılmaktadır. Capsde devletin en üst seviyedeki görevlisi olan Cumhurbaşkanı'nın bazı yetkilerini sorgulamadan, hükümetle olan ortak siyasi geçmişine bağlı kalarak ve halkın demokratik taleplerini göz ardı ederek kullandığına dair bir iddia söz konusudur. Bu bağlamda caps, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün icraatlarına

muhalefet eden, aynı zamanda da bu durum hakkında toplumda bir farkındalık yaratmayı amaçlayan bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda metindeki ağabey göndermesiyle hem yasa tasarılarını Cumhurbaşkanı'na ileten yasama organının işleyiş şekli hem de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile konu edilen makam arasındaki güç dengesinin durumu irdelenmiştir. Bu noktada ağabey kelimesi ile onanması için gönderilen yasa tasarılarının direkt Başbakan'ın tasarrufunda iletildiği, meclisin diğer üyelerinin belirleyici olmadığı ve Başbakan'ın yürütmenin önemli paydaşı, cumhurun başı Cumhurbaşkanı'ndan siyasi anlamda daha güçlü olduğu anlatılmak istenmektedir. Bu caps, gerçekleştirdiği bozumla sistem işleyişini eleştirmeyi hedefleyen, siyasi, muhalif bir caps olarak nitelenebilir.

3.2.5 Zam

Şekil 3.5 Zam

Türkiye'de üretilen ve siber dünyada paylaşılan capsler konularını sadece siyasi liderler veya olaylardan almamaktadırlar. Capslerin çokça üretildikleri bir diğer alan da gündelik hayata dair geçim sıkıntısı, işsizlik, ulaşım gibi konulardır. Söz konusu caps gündelik hayatı direkt olarak etkileyen bir zam haberine istinaden oluşturulmuştur. 'benzin zammından önce' ve 'zamdan sonra' metinlerinin yer aldığı capste Hollywood yıldızı Mark Sinclair Vincent'in iki ayrı fotoğrafı kullanılmıştır. Genellikle güçlü, maço ve eninde sonunda kazanan aksiyon filmi karakterlerini canlandıran Vincent'in ikinci fotoğrafta bir çocuk bisikletine biner halde gösterilmesi vatandaşın zamdan sonra düştüğü durumla örtüştürülmüştür. Burada çocuk bisikletine binmiş aktörün durumu alegori ile vatandaşın benzin zammından sonra düşen yaşam kalitesini gösteren bir görsele dönüştürülmüştür.

Benzin zammıyla hiçbir alakası olmayan bu iki fotoğraf bozuma uğratarak sanatçının popülerliğinin de dikkat çekiciliğe yaptığı katkı gözetilerek benzine yapılan zam eleştirilmektedir. Caps hayat pahalılığına, zamlara karşı eleştirel bir içeriktedir. Aynı zamanda caps, benzin zammı kararı veren hükümete karşı da vatandaşın halini popüler bir ikon üzerinden göstererek çarpıcılığın gücüne başvurmakta ve hükümete muhalefet etmektedir.

3.2.6 Havasız İnsan Aracı

Şekil 3.6 Havasız İnsan Aracı

Örnek caps Türkiye'nin insansız hava araçlarını yoğun olarak tartıştığı bir dönemde sosyal ağlarda çokça paylaşılmıştır. Metinsel öğeler “İNSANSIZ HAVA ARACI” ve “HAVASIZ İNSAN ARACI” ifadelerini taşımaktadırlar. Capste anlam insansız hava aracı adının değiştirilerek bir söz oyunu ile havasız insan aracı şeklinde kurgulanmasıyla örülmüş ve İstanbul'un kalabalıklığıyla ünlü toplu taşıma aracı metrobüslere atfedilmiştir. İnsansız hava araçlarına dair temsili bir fotoğraf ve metrobüslerin kalabalıklığına dair çarpıcı bir fotoğraf yan yana getirilmiştir. Bu noktada caps, hem halkın yaşadığı ulaşım sıkıntısını gündeme getirmeyi amaçlamakta hem de insansız hava uçaklarının ülkenin gündeminde bu kadar yer almasının eleştirisini yapmaya çalışmaktadır. Vatandaşın daha öncelikli sorunları vardır ve bu sorunlar yeterince dillendirilmemektedir. Caps'in güncelin etkinlik gücünü kullanarak göz ardı edilen ya da üzerine yeterince eğilinmeyen somut yaşamsal sorunlara dikkat çekmeye çalışan bir yapıda olduğu değerlendirilebilir. Aynı zamanda caps, iktidarın askeri harcamalara sosyal devletin gerçekleştirmesi gereken hizmetlerden biri olan

ulaşım güvenliğinden daha çok önem ve bütçe ayırdığına dair bir gönderme de yapmaktadır. Bu bağlamda caps, muhalif yapıda bir dijital aktivizm rneği olarak değerlendirilebilir.

3.2.7 Makam Bankı

şekil 3.7 Makam Bankı

Örnekteki capste tramvay/toplumsal olaylara müdahale aracı örneğindeki gibi benzer bir teknikle bir park bankı makam koltuğu dokusunda gösterilmiştir. Sıradan insanın oturduğu bank, sıradan olmayan siyasetçinin oturduğu makam koltuğuyla i içe geçirilmiştir. Metinsel ge ‘‘Seçim ncesi belediye çalışmaları’’ ifadesini taşımaktadır. Capste seçim öncesi süreçlerde siyasilerin halka asla gerçek olmayacak vaatlerde bulduklarına dair bir gönderme yapılmaktadır. nk bir park bankının bir makam koltuğu şeklinde gerçek hayata görülmesi imknsızdır. Görselde bozumla oluşturulan absürt durum, gerçek hayatta da siyasilerin halkla yan yana olmasının absürt olacağına bir gönderme yapmaktadır. Parkta görülen makam koltuğu şeklindeki bir bank ne kadar samaysa siyasilerin halkın yanında olması da o derece saçma olacaktır. Böyle bir beklenti yersizdir, nk siyasiler siyasi rant elde etmek için park bankının makam koltuğu gibi gösterildiği duruma benzer bir şekilde kendilerini halktan gibi göstermektedirler. Aynı zamanda örnek capste seçim öncesi yerel lkte belediyelerin oy toplamak için göstermelik hizmetlerde bulunduğuna dair bir okuma da yapmak mümkündür. Belediyeler seçimlerden önceki dönemlerde hizmetlerini artırıp bu şekilde sempati ve oy kazanmaya çalışmaktadırlar. Her iki eleştiri de makam koltuğu kadar rahat bir park bankının imknsızlığı ile desteklenmektedir. Bu caps için de siyasilerin halka

yaklaşımı konusunda muhalif bir tavır sergilendiğini, bunun grafik bir bozumla gerçekleştirildiğini ve elde edilen alt üst edilmiş gerçekliğin metinle desteklendiğini söylemek mümkündür.

3.2.8 Kararsız Seçmenler

Şekil 3.8 Kararsız Seçmenler

Örnek capste sanal bozum yoluyla medya - iktidar ilişkisine dair muhalif bir eleştiri yapılmaktadır. Habertürk Gazetesi Genel Yayın Müdürü Fatih Altaylı'ya ait bir ekran yakalama görüntüsüne yer verilen capste, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kanalın yönetim kurulu üyesi Fatih Saraç ile yaptığı iddia edilen telefon görüşmesine dair ses kayıtlarına yönelik bir gösterim yapılmaktadır. İddiaya kaynaklık eden ses kaydında Başbakan'ın Fatih Saraç'a seçimlere dair anket sonuçlarında manipülasyon yapmasına dair istekte bulunduğu öne sürülmektedir. Kanalın yöneticilerinden Fatih Saraç da ses kaydına dayandırılan iddiaya göre Habertürk Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Fatih Altaylı'yı arayarak seçim anketlerindeki sonucun iktidarın istediği şekilde bir algı yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için değiştirilerek yayınlanmasını istemektedir. Örnek capste toplum ile iktidar arasında bir denge unsuru olması gereken, kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için nesnel bilgi ve haber vermekle yükümlü medyanın iktidar baskısıyla hakim siyasi söyleme angaje olduğu ve buna yönelik haberler yaptığı eleştirisi yapılmaktadır. Caps'te kullanılan “BİRLİKTE KARARSIZ SEÇMENLERİ DAĞITALIM MI TATLI KIS ;))” metniyle Altaylı'nın, Saraç'ın ve Habertürk'ün basının tarafsızlık ilkesini hiçe saydığı,

iktidarın emrinde demokrasinin en önemli unsurlarından biri olan seçimlere dair kamuoyu araştırmalarının sonuçlarını üzerlerinde oynama yaparak sunduğu fikri öne sürölmektedir. Aynı zamanda metin bir internet Türkçesi yapısında sunulmuş ve birincil insan ilişkilerinin samimiyetinde kurgulanmış, bu şekilde de capse mizahi bir yön kazandırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu caps, medyanın devletin ideolojik bir aygıtı olarak topluma taraflı ve yanlış bilgi verdiğini ortaya koymaya çalışan, bu bağlamda Fatih Altaylı simgesiyle hem medyayı hem de hükümeti eleştiren muhalif bir yapıdadır.

3.2.9 Oyunuzu Sakince Bana Verin

Şekil 3.9 Oyunuzu Sakince Bana Verin

Söz konusu capste yine seçim sürecinde siyasetçilerin seçmenlere yaklaşımı ve seçim yarışı sırasında sürdürölen hoyrat söylem diline dair bir eleştiri yapılmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkan Adayı Mustafa Sarıgül'ün bir miting sırasında çekilen görüntülerinden yakalanan karede, siyasetçi ve seçmen yan yanadır. Siyasetçinin seçmene sarılarak kitleye hitap ettiği görölmektedir. Örnek capste yakalanan ve bir seçmenle siyasetçinin yan yana, birlik içinde göröldüğu bir fotoğrafın bozum yoluyla perde arkası gösterilmeye çalışılmıştır. Siyasetçi bozum yoluyla seçmenin sandığının aksine sadece onun dostuymuş gibi görünen, asıl amacı sadece oy almak olan bir figür olarak gösterilemeye çalışılmıştır. Örnekteki bozum metinsel bir yolla gerçekleştirilmiştir. “Teyzeye bir şey olsun istemiyorsanız, oyunuzu sakince bana verin.” ifadesi özellikle Hollywood sinemasının polisiye örneklerinde sıkça kullanılan “Silahını sakince yere bırak ve teslim ol”

klişe cümlesinin bozuma uğratılmış halidir. Capste bu klişenin aşinalığından, popülerliğinden faydalanarak siyasetçinin aslında oy peşinde olduğuna, halkın ihtiyaçlarını ve beklentilerini önemsemediğine, oy elde etmek için her yolu deneyeceğine dair bir gönderme yapılmaktadır. Capsin kurduğu bozum sonucunda hem Sarıgül'ün siyasi kimliği özelinde hem de genel siyasetçi - seçmen ilişkisine dair aynı çıkarımı yapmak mümkündür. Bu capsin de yine toplumsal bir olguya eleştirel, muhalif bir bakış sergilediği söylenebilir.

3.2.10 Yarışma

Şekil 3.10 Yarışma

Örnek capste 17 Aralık 2013 rüşvet ve yolsuzluk operasyonu ile başlayan ve kamuoyuna Gülen Cemaati - Adalet ve Kalkınma Partisi çatışması perspektifinde yansıyan sürece dair bir gösterim söz konusudur. Capste yüksek reytinge sahip Survivor adlı yarışma programının bir ekran yakalaması kullanılmış, orijinal yarışmacının görüntüsüne Fethullah Gülen'e ait bir fotoğraf eklenmiştir. Fotoğraf yarışmanın yarışmacılarının birbirlerini elediği bir bölümüne aittir. Bu bölümde yarışmacılar ellerindeki kâğıtlara elenmesini istedikleri takım arkadaşlarından birinin adını yazmakta ve bu kararlarını izleyiciyle paylaşmaktadırlar. Capste yarışmacı Gülen'in elindeki kağıtta Tayyip yazmaktadır. Örnekte sanal bozumun çok katmanlı bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Popüler kültüre ait bir medya içeriğinin oldukça tanıdık bir anı bozuma uğratılmış, kullanılan metinle de içeriğin kendi kurallar dünyasına vurgu yapılarak yaşanan siyasi çatışmanın iç yüzü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Caps bir zamanlar aynı takımında olduğu Başbakan'ı oyunun dışına itmek isteyen bir Fethullah Gülen

algısı yaratma hedefindedir. Aynı zamanda caps, Türkiye'nin 17 Aralık rüşvet ve yolsuzluk operasyonunun aslında gerçekten yolsuzluk yapanların adalete teslim edileceği bir araştırma, soruşturma süreci değil ülkeye dair iki başat siyasi gücün ters düşmesi sonucu ortaya çıkmış bir siyasi koz paylaşımının sonucu olduğu iddiasındadır. Oynanan oyunun sadece bir başka bölümüdür. Rüşvet ve yolsuzluklar siyasi anlaşmazlıklar ortaya çıktığı için ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda örnek caps Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi çalkantıların adaletin ne şekilde tecelli edeceğini belirlediğini göstermeye çalışmakta ve bu durumu eleştirmektedir.

3.2.11 Simit

Şekil 3.11 Simit

Örnek caps'te yine vatandaşın güncel sorunlarına dair bir bozum görülmektedir. Türkiye'de yaygın olarak tüketilen ve özellikle dar gelirli kesime dair bir kültürel hinterlanda sahip olan simide yapılan yüzde 40 oranında zammın sosyal medyada sıkça tartışıldığı günlerde siber dünyada paylaşılan bu capste bozum, grafik anlatım üzerinden kurgulanmaktadır. “Simit 1 Lira 40 Kuruş olunca” yazısıyla ikiye bölünen capsin üst kısmında simidin martılara verilebildiği zamdan önceki dönem anlatılırken ikinci bölümde zamdan sonra simidi kapabilmek için adeta martılarla yarışmaya başlayan vatandaşın hali anlatılmaktadır. Zammın dar gelirli vatandaş için vazgeçilmez olan simidi artık zorla elde edilen bir besin kaynağı haline getirdiğini anlatan caps'teki bozum, makro ölçekte de geçim derdinin çözümsüz hale geldiğini, zamların vatandaşın, ekonomik durumun gerçek hali göz ardı edilerek yapıldığını vurgulamaktadır. Bu yolla hükümetin ekonomi politikasına yapılan eleştiri muhalif bir amaçla ortaya konmuştur. Örnek caps aynı zamanda capslerde grafik

estetikten çok mesaja önem verildiğine dair en çarpıcı örneklerden birini oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil edilen çoğu capste olduğu gibi bu örnekte de grafik dil son derece amatördür. Bu amatörlük capslerin yoğun olarak başvurduğu mizahi söyleme altyapı hazırlayan absürtlüğü mümkün kılan bir yapıyı gerçekleştirmekte aynı zamanda da dijital aktivist bir eylemselliğe sahip olduğunu iddia ettiğimiz mecranın daha fazla kişinin eylemselleşebileceği, minimum bilgisayar bilgisi gerekliliği sonucu kolay katılım sağlanabilecek bir mecra olarak nitelenebileceğini göstermektedir.

3.2.12 Gözyaşları

Şekil 3.12 Gözyaşları

Örnek capste iki farklı görselden ve metinden oluşan bir yapı görmekteyiz. Birinci görselde Kanal D televizyonu ana haber bülteninde 18 Şubat 2014 tarihinde yayınlanmış, sosyal medyada o dönem büyük tepki toplayan ve bir erkek çocuğunun ailesinin onun için satın aldığı pahalı bir tekneyi görünce ağlamasını gösteren görüntülü haberden yakalanmış bir görüntü "Ailesi Tekne Aldığı İçin Mutluluktan Ağlayan Çocuğun Göz Yaşları" metniyle birlikte verilmiştir. İkinci görselde ise simit satan benzer yaşlarda bir erkek çocuğunun simitleri devrildiği için ağlarken çekilmiş bir fotoğrafı gösterilmektedir. İkinci görsele dair metinde "SİMİTLERİ DEVRİLEN ÇOCUĞUN GÖZ YAŞLARI" denmektedir. Capste bozum bir ana akım medya kuruluşunun yayınladığı haber üzerinden oluşturulmaya çalışılmış ve Türkiye'deki gelir dağılımı eşitsizliğine dikkat çekmek istemektedir. Yayınlandığı dönemde sosyal medyada yoğun bir şekilde tenkit edilen tekne sahibi olduğu için ağlayan çocuk haberinin dönemsel popülerliğinin gücü yapılan eleştirinin daha çok kişiye ulaşması amacıyla

kullanılmaya çalışılmıştır. Caps aynı zamanda Türkiye'nin önemli problemlerinden çalışan çocuklar ve çocuk hakları konularına da değinmektedir. Caps Türkiye'nin sosyal devlet olma yolunda henüz olgunlaşmış bir ilerleme kaydedemediğini göstermeye çalışmakta ve popüler haber üzerinden hem bir tespit yapmaya hem de farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Örnek caps'te yine toplumsal yaşamın önemli sorunlarından birinin, eleştirel bir anlatımla ve yayınlanmış medya içeriklerinin bozuma uğratarak bir muhalif paylaşım yapıldığı tespitini yapmak mümkündür.

3.2.13 Emekli

Şekil 3.13 Emekli

Örnek capste jenerik iki görsel kullanımı yoluyla Türkiye'nin sosyal bir sorununa yönelik eleştirel bir mesaj verilmeye çalışılmaktadır. Birinci görselde emeklilik çağında olabilecek iki batılının mutlu bir şekilde deniz kenarında yürüdükleri görülmektedir. Çift tatil yaparken gösterilmekte ve metin olarak da "ONLARDA EMEKLİ" ifadesi kullanılmaktadır. Capsi oluşturan ikinci görselde ise Türkiye'den pek de yabancı olmadığımız bir durumu anlatan bir fotoğraf kullanılmıştır. İlk görseldeki emekli çiftle aynı yaşta pek çok insan bir bankanın önünde maaş kuyruğunda beklemektedir. Bu bölümde kullanılan metinsel öge de "BİZDE EMEKLİ"dir. Capste Türkiye'deki emeklilerle batılı emekliler arasındaki ekonomik statü farklılığına ve Türkiye'nin sosyal devlet olarak vatandaşlarına emekliliklerinde gereken refahı sağlayamadığına dair bir tespit yapılmaktadır. Batılı emekliler tatil yaparken Türkiye'dekiler maaş kuyruğunda beklemektedirler. Örnek capste verilmek istenen mesaj iki birbirinden bağımsız fotoğrafın metinsel bağlamda birbirlerine zıtlık inşa edecek şekilde bir

araya getirilmesiyle oluşmuştur. Capsin yine bir vatandaş halini gözler önüne serme, Türkiye'nin sosyal refah konusunda batılı ülkelere göre geri kaldığını belirtme amaçları taşıdığını söylemek mümkündür. Caps eleştirel ve muhalif bir amaçla üretilmiştir.

3.2.14 Tabi Ki De

Şekil 3.14 Tabi Ki De

Örnek Capste tek bir görsel ve metin üzerinden bir bozum gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Capsin üretildiği dönemde Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı olan Prof. Dr. Mustafa Akaydın bir belediye otobüsünün şoför mahallinde görülmektedir. Metinsel öge konuşma diliyle "HAYIR, TABİ Kİ DE SİZİN ORDAN GEÇMİYO" şeklinde gerçekleştirilmiştir. Örneğe öge olan fotoğraf Akaydın'ın belediye tarafından yeni satın alınan otobüsleri tanıttığı bir kampanya sırasında çekilmiştir. Ancak metin ile birlikte sunulduğunda Antalya'nın toplu taşıma alanındaki yetersizliği gösterilmek istenmiştir. Aynı zamanda metinle birlikte Antalya Belediye Başkanı Prof. Dr. Mustafa Akaydın'ın şehirde yaşanan ulaşım problemlerini umursamadığı yönünde de bir algı yaratılmaya çalışılmıştır. Capste belediye başkanının halka hizmet eden, halk için çalışan biri olarak gösterilmesi amacıyla çekilmiş bir fotoğrafın bozuma uğratılarak amacından saptırıldığını ve aksi istikamette bir mesajla kamuoyuna yeniden sunulduğunu söylemek mümkündür. Burada gerçekleştirilen bozum tamamen metinsel ögeyle gerçekleştirilmiştir. Capsin yine vatandaşların gündelik hayatta yaşadığı ulaşım sorunlarıyla ilgili bir tespit yaptığını ve bu tespiti eleştirel, muhalif bir

anlatımla sorunun yaşanmasının sorumlularının da gösterildiği bir çerçeveye gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür.

3.2.15 Ayakkabı Kutusu

Şekil 3.15 Ayakkabı Kutusu

Örnek caps 17 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonu'nun Türkiye gündemini meşgul ettiği günlerde üretilen ve paylaşılan bir capstir. Burada bozum dünyaca ünlü televizyon dizisi Breaking Bad'in başkarakteri Walter White'in diziden yakalanmış bir görüntüsü üzerinden kurgulanmıştır. Walter White özetle para kazanmak ve güç elde etmek için tüm insani değerlerini kaybetmeyi göze almış bir karakter olarak tanınmaktadır. Capste karakter yine dizideki baş karakterlerden olan yardımcısı Jesse'ye seslenmektedir. Ancak bu sesleniş Türkiye'nin gündemindeki 17 Aralık operasyonuna dair bir gönderme içermektedir. Caps'teki metinsel öge operasyon sırasında Halk Bankası Genel Müdürü Süleyman Aslan'ın evinde polis tarafından bulunan ayakkabı kutularına saklanmış paralara dair bir gönderme yaparak "MÜHİM OLAN PARA DEĞİL JESSE, ASIL MESELE ONU KOYACAĞIN AYAKKABI KUTUSU" demektedir. Örnekteki bozum dünya çapında milyonlarca kişi tarafından izlenen bir televizyon işinin başkarakterinin tanınırlığı ve imajı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Metinsel öge de eleştirel bağlamı tamamlamaktadır. Türkiye'deki rüşvet ve yolsuzluk operasyonuna yönelik bir durum tespiti ve eleştiri gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda capsin Türkiye'nin gündemine ilişkin yaşanan ve siyasi tabanı da olan bir sürece eleştirel bir bakışla değindiği söylenebilir.

3.2.16 Çılgın Proje

Şekil 3.16 Çılgın Proje

Örnek capste bozum ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun bir fotoğrafı, jenerik bir lego ev görseli, bir nazar boncuğu görseli ve metinsel öge ile dört katmanın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Capste muhalefet partisi ve onun genel başkanına yönelik bir siyasi eleştiri yapılmaktadır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın açıkladığı ve çılgın projelerim olarak adlandırdığı Marmaray ve Kanal İstanbul projelerine karşılık olarak CHP liderinin pasif ve üretimsiz kaldığına dair bir tespitin yapıldığı capste Kemal Kılıçdaroğlu'nun çılgın projesi olarak lego'dan bir ev gösterilmektedir. Ayrıca sanki Kemal Kılıçdaroğlu'nun ağzından sarf edilmişçesine 'Açıklamaya kıyamadığım Çılgın Projem' sözü yerleştirilmiştir. Metinsel ögenin sonuna da sarkastik bir şekilde bir nazar boncuğu yerleştirilmiştir. Capste kullanılan CHP lideri fotoğrafı farklı bir amaçla çekilmiş çılgın projeler gündemiyle tamamıyla alakasız bir fotoğraftır. Lego görseli de tamamen ayrı bir kaynaktan elde edilmiştir. Capste birbirinden alakasız üç farklı görsel bir araya getirilmiş ve metinsel ögeyle belirli bir anlama hizmet etmek için bağlanmıştır. Örnekte muhalefetin iktidar karşısında yeterince güçlü projeler üretmediği, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun da bu anlamda pasif kaldığına yönelik bir eleştiri yapılmaktadır. Aynı zamanda ikincil ölçekte bir iktidar propagandası yapıldığını söylemek de mümkündür. Örnek capsin siyasi ve eleştirel olduğu söylenebilir.

3.2.17 Pıst Pıssst

Şekil 3.17 Pıst Pıssst

Örnek capste bozum ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun çekilmiş tek bir fotoğrafının iki farklı kadrada kullanılmasıyla ve metinsel öğeyle verilmiştir. Örnekte kullanılan fotoğraf seçim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen mitinglerden birinde çekilmiştir. Örnekteki metinsel öğede Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu'nun ağzından "PIST PISSST, HÜKÜMETİ YIKALIM MI?" sözü verilmektedir. Fotoğrafın capsin bağlamından uzak, alakasız bir anlama sahip olmasına rağmen metinle mizahi bir muhalefet eleştirisi ögesi haline getirildiği görülmektedir. Caps'teki eleştiri iki farklı yönde okunabilir. Birincisi CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun muhalefet yapmak, iktidara olgun, kapsamlı bir alternatif oluşturarak başarılı olmak yerine direkt yıkıcı bir tavır ve söylem sürdürmekte olduğu yönündedir. İkincisi ise Kılıçdaroğlu'nun capsteki gayrı ciddi sanal gerçeklikle paralel gayrı ciddi bir muhalefet tarzını benimsediği yönündedir. Capste CHP Genel Başkanı'nın sürece bir oyun gibi baktığı yönünde bir eleştiri yapılmaya çalışılmıştır. Söz konusu örneğin eleştirel, siyasi bir amaçla üretildiği tespitini yapmak mümkündür.

3.2.18 Bizim Salon

Şekil 3.18 Bizim Salon

Örnek capste bozum siyasal gündeme yönelik üç katmanlı bir şekilde elde edilmektedir. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri öncesi gerçekleştirdiği mitinglerdeki fotoğrafların dijital manipülasyona uğratıldığına ve mitinglerde toplanan insanların gerçekten daha kalabalık gösterildiğine dair medyada yer alan iddialar üzerine üretilmiş capste, mitinglerden elde edilmiş bir yakalanmış görüntü, bir oda görseli ve metinsel öge kullanılmıştır. Capste Adalet ve Kalkınma Partisi mitinglerinden alınmış bir görüntü, anonim bir oda fotoğrafının üzerine bindirilmiş ve "AKP BİZİM SALON MİTİNGİ" metnine yer verilmiştir. Bu yolla iktidar partisinin medya tarafından servis edilen miting fotoğraflarının manipülasyona uğratıldığı ve kamuoyunun yanıltıldığı anlatılmak istenmiştir. Bozumda absürtlüğün dikkat çekici gücü ve gündemin dikkat çekiciliği kullanılarak bariz bir şekilde gerçek olamayacak bir temsili miting görseli elde edilmiştir. Aynı absürtlük metindeki 'BİZİM SALON' ifadesiyle de pekiştirilmiştir. Örnek cap'te hem kamuoyunu doğru bilgilendirmekle yükümlü medyaya yönelik bir eleştiri hem de söz konusu manipülasyona neden olan iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yönelik muhalif bir tavır gözlemlenmektedir. Capsin siyasi, eleştirel ve muhalif bir amaçla üretildiği söylenebilir.

3.2.19 Meslek

Şekil 3.19 Meslek

Örnek capste bozum iki katmanlı bir görsel çalışma ve metinsel öğeyle yapılmıştır. Caps 17 Aralık yolsuzluk ve rüşvet operasyonu başladıktan sonra ortaya çıkan ve gerçek olduğu iddia edilen ses kayıtlarına dair bir durum tespiti yapmaya çalışmaktadır. Kamuoyunda operasyonun perde arkasında Gülen Cemaati - Adalet ve Kalkınma Partisi çatışmasının olduğu yönündeki eğilime uygun bir gerçekliğin kurgulandığı bu örnekte bir kapının arkasını dinleyen birinin gösterildiği bir fotoğrafa Gülen Cemaati Lideri Fethullah Gülen'in başı yüzü yerleştirilmiş ve metinsel öğede de "Mesleğe başladığımda şimdiki teknoloji yoktu" denmiştir. Capste Fethullah Gülen'in mesleğinin yasadışı dinleme yapmak olduğuna ve bu yolla güç elde ettiğine dair bir tespit yapılmaktadır. Bu bağlamda rüşvet ve yolsuzluk operasyonu sonrasında ortaya çıkan ve gerçek oldukları iddia edilen ses kayıtlarının bizzat Fethullah Gülen'in emriyle siber dünyaya salındığı ve Fethullah Gülen Cemaati'nin uzun zamandır gizli / yasadışı dinleme yaptığına dair bir sanal gerçeklik caps yoluyla siber dünyayla paylaşılmıştır. Örnek capsin güncel siyasete dair bir tavır ortaya koyduğu ve gerçekliği iddia edilen ses kayıtlarının elde edilme yöntemini demokratik haklar çerçevesinde eleştirdiği söylenebilir. Caps, eleştirel ve siyasidir.

3.2.20 Gerçekte Olan

Şekil 3. 20 Gerçekte Olan

Örnek capste biri diğerinin manipülasyonu olarak sunulmuş iki ayrı fotoğraf ve her fotoğraf için betimleyici olan iki ayrı metinsel öge kullanılmıştır. İlk bölümde Gezi Parkı eylemleri sırasında eylemcileri desteklediklerini göstermek için ellerinde 'Diren Gezi Parkı Hakkari Askeri Seninle' cümlesini oluşturan dövizler tutan bir grup asker görülmektedir. Askeri personel eylemler sırasında çektikleri bu fotoğrafı sosyal medya aracılığıyla paylaşmışlardır. İlk bölümdeki fotoğrafın altına capsin oluşturulması sırasında 'GERÇEKTE OLAN' ifadesi yazılmıştır. Capsi oluşturan ikinci görselde de aynı fotoğraf bulunmaktadır. Ancak bu kez askerlerin ellerindeki dövizlerde 'Diren Türk Polisi Hakkari Askeri Seninle' yazmaktadır. Bu fotoğrafta bir öncekinin aksine askerlerin Gezi Parkı eylemcilerini değil polisi destekledikleri görülmektedir.

İkinci bölümün altında da 'TRT'NİN YAYINLADIĞI' yazılmıştır. Bu yolla capste Hakkari'de görev yapmakta olan bir grup askerin Gezi Parkı eylemcilerine destek olduklarına, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun da ilgili fotoğraftaki yazıları değiştirerek yayınladığına ve kamuoyunu yanılttığına dair bir algı yönetimi yapılmaktadır. Cap'te iddia edildiği gibi askerlerin gerçekte hangi kesime destek verir nitelikte bir paylaşım yaptıkları bilinmemektedir. Caps bu bağlamda Gezi Parkı eylemcilerine ordu mensuplarının bir kısmının da destek verdiğiğine dair bir iddiayı ortaya koymaya çalışmaktadır. Aynı zamanda çeşitli medya kuruluşlarının Gezi Parkı eylemlerine farklı kesimlerden gelen desteği de

kamuoyundan gizlediklerine dair bir vurgu da yapılmaktadır. Sonuç itibarıyla caps siyasi bir amaçla oluşturulmuş ve Gezi Parkı eylemlerinin meşruluğunun tartışıldığı bir dönemde pozitif manada sanal bir kanıt olarak siber dünyaya salınmıştır.

3.2.21 Perşembe - Cuma

Şekil 3.21 Perşembe - Cuma

Örnek capste iki ayrı görselden üretilmiş ve iki ayrı metinsel öğeyle tamamlanmış bir bozum görmekteyiz. Capsin ilk bölümünde Türkiye'de çok büyük bir hayran kitlesi olan Kurtlar Vadisi Pusu dizisinin bir afişi yer almakta ve ilgili metinde "perşembe kurtlar vadisi pusu" yazmaktadır.

Capsin ikinci bölümünde ise liseli gençlerin ellerinde sopalarla birbirlerini kovaladıkları bir anın fotoğrafı yer almakta ve ilgili metinde "cuma günü endüstri meslek lisesi" yazmaktadır. Capsin sanallığı içerisinde ardışık gün isimleri kullanılarak bir nedensellik örgüsü ortaya konmaktadır. Capse göre Kurtlar Vadisi Pusu dizisi liseli gençleri etkilemekte ve onları birbirlerine şiddet uygulamaya itmektedir. Bu bağlamda capsin şiddet içeren televizyon yapımlarının özellikle genç kesimlerde şiddet içeren eylemlerde bulunmaya

sevk ettiğine dair bir tespit yaptığını söylemek mümkündür. Caps medyanın toplum üzerinde doğrudan yönlendirici bir etkisi olduğu iddiasıyla yayın politikalarını eleştirmektedir.

3.2.22 Kedi

Şekil 3.22 Kedi

Örnek capste Hürriyet Gazetesi yazarı İsmet Berkan'ın bir yakalanmış ekran görüntüsü ve metinsel öge kullanılmıştır. Söz konusu capste yapıyı kuran öge sayısı az olmakla beraber anlamsal aralan çok katmanlıdır. 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri sonrasında oy sayımı sırasında yaşanan ve bazı bölgelerde oyların mum ışığında sayılmasına neden olan elektrik kesintileri ile alakalı olarak üretilen caps, aynı zamanda İsmet Berkan'ın Gezi Parkı eylemleri sırasında İstanbul Kabataş'ta belden yukarıları çıplak, ellerinde deri eldivenler, başlarında siyah bandanalar bulunan 80-100 kişilik bir grubun, bebeğiyle birlikte durakta bekleyen bir genç kadını dövdüğü ve üzerine idrarlarını yaptıkları iddiaları üzerine olaya dair mobese kameralarının kayıtlarını izlediğini ve iddiaların gerçek olduğunu söylemesini de eleştirmektedir.

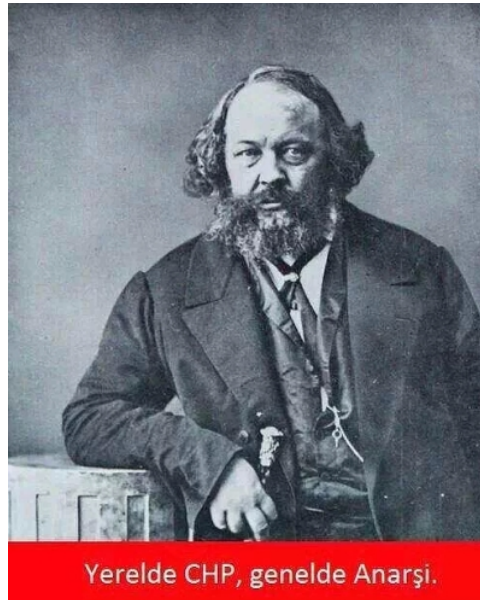
Gazeteci Berkan izlediğini söylediği görüntülerle ilgili "Evet izledim, korkunç görüntüler, savunulur yanı yok" demiştir. Ancak 23 Şubat 2014'te ortaya çıkan olaya dair mobese kayıtları İsmet Berkan'ın izlediğini söylediği olayın gerçekte yaşanmadığını ispatlamıştır. Capste kullanılan görsel Berkan'ın yaptığı talihsiz açıklamayı izah etmeye çalıştığı, yani o konuyla alakalı bir demeç verdiği sırada çıktığı bir televizyon programından alınmıştır. Bu anlamda da manidardır.

Capsin eleştirdiği bir diğer isim de kurulan bozum içerisinde hiç yer almamasına rağmen anlamsal bağlamda orada olan Enerji Bakanı Taner Yıldız'dır. Taner Yıldız yerel seçimler sonrası oy sayımı sürecinde yaşanan çoklu elektrik kesintileri üzerine oy sayımında hile yapıldığına dair artan muhalif kesim iddialarına cevap olarak 2 Nisan 2014'te yaptığı açıklamada 'Espri yapmıyorum trafoya kedi girdi. Bu ilk kez yaşanmadı. Bunu seçime bağlamak yanlış' açıklamasını yapmıştır.

Örnek capste İsmet Berkan'ın ağzından verilen "EVET İZLEDİM, KEDİ TRAFUYA GİRİYOR, KORKUNÇ GÖRÜNTÜLER... SAVUNULUR YANI YOK..." ifadesi tüm bu sürecin üst üste getirilmesiyle oluşmuş bir anlatıma sahiptir. İsmet Berkan'ın Kabataş olayıyla ilgili açıklamasının yalan olmasıyla Taner Yıldız'ın trafo açıklamasının da yalan olabileceği vurgusu yapılmak istenmiştir. Bu bağlamda oy sayımı sırasında yaşanan elektrik kesintilerine dair iktidarın yaptığı açıklamanın yetersiz ve ciddiyetsiz olduğuna yönelik bir eleştiri ortaya konmaktadır. Aynı zamanda muhalefetin ortaya koyduğu iddiaların alttan alta desteklendiği bir anlam üretilmeye de çalışılmıştır.

Caps, örnek bir gazeteci olayından medyaya, seçim sürecine ve iktidara yönelik katmanlı bir eleştirel bakış ortaya koymakta ve muhalif bir tavır sergilemekte olan siyasi bir capstir.

3.2.23 Genelde Anarşi

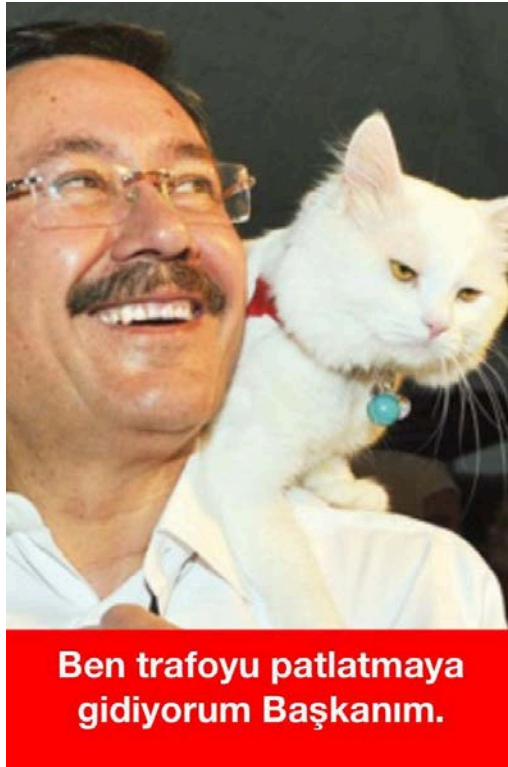
Şekil 3. 23 Genelde Anarşi

Örnek capste Rus devrimci ve kolektivist anarşizmin kurucusu Mihail Bakunin'in bir fotoğrafı ile metinsel bir öge bir araya getirilerek bozum ortaya konmaya çalışılmıştır. 30 Mart Yerel Seçimleri öncesi özellikle sosyal medyada iktidar karşıtı kesimleri aynı cephede

toplamak ve muhalefet oylarının bölünmesini engellemek için başlatılan 'Tatava yapma, bas geç' adlı sivil kampanyaya bir gönderme söz konusudur. Kampanya hangi seçim bölgesinde iktidara karşı en güçlü parti kimse oyların o partiye verilmesini sağlamayı ve bu yolla iktidar partisinin kayıp yaşamasını hedeflemektedir. Kampanya sürecinde kimi kesimler de özellikle muhalefetin en güçlü iki partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin aynı tarafta olarak gösterilmesini bu iki partinin ideolojik kökenlerinin farklılığı nedeniyle eleştirmiş, Türk siyasetinde pragmatizmin idealleri yok ettiğini dile getirmişlerdir.

Söz konusu gündemi özetleyen ve seçime dair kazanımlar adına bir süreliğine ideolojilerin bir yana bırakılabileceğini anlatmaya çalışan örnek capste kolektivist anarşizmin kurucusu Mihail Bakunin "Yerelde CHP, genelde Anarşi." sloganıyla birlikte görülmektedir. Caps düşüncesi ne kadar farklı olursa olsun anarşistleri ve diğer görüşlerdeki kişileri CHP'ye oy vermeye çağırmaktadır. Capsin siyasi kanaat oluşumuna, seçim sürecine direkt etki etmeye çalışan, bir seçim stratejisini doğrulayan bir tavra sahip olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.24 Trafo

Şekil 3.24 Trafo

Örnek capste bozum tek bir görsel ve tek bir metinsel öge üzerinden oluşturulmuştur. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in omzunda bir Ankara kedisi ile çekilmiş bir fotoğrafının ve "Ben trafoyu patlatmaya gidiyorum Başkanım" ifadesi ile metinsel ögenin yer aldığı caps, 30 Mart Yerel Seçimleri sonrası Taner Yıldız'ın yaptığı

"Espri yapmıyorum trafoya kedi girdi. Bu ilk kez yaşanmadı. Bunu seçime bağlamak yanlış" açıklaması üzerine üretilen bir başka capstir. Örnekte Melih Gökçek'in bir kediyle çekilmiş fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğrafın seçim süreciyle ya da oy sayımıyla herhangi bir bağlantısı yoktur. Ancak Enerji Bakanı Yıldız'ın oy sayımı sürecinde yaşanan elektrik kesintilerinin sebebini kediler olarak göstermesi üzerine capste absürt bir şekilde metinsel öge yardımıyla elektrik kesintilerinin yaşanması ve oy sayım sürecinin şaibeli hale gelmesini sağlayan kedilerin Melih Gökçek tarafından azmettirildiğini anlatan bir sanal gerçeklik yaratılmıştır. Mizahi bir yolla Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in oy sayımı sırasında yaşanan elektrik kesintilerinden ve ortaya çıkan oylar hileli sayılıyor iddialarından sorumlu olduğu vurgusu yapılmaya çalışılmaktadır. Caps, siyasi bir olguyu mizahi bir yolla ortaya koymakta ve açık bir dile eleştirel bir tavır sergilemektedir.

3.2.25 Basın Özgürlüğünün Yuvası

Şekil 3.25 Basın Özgürlüğünün Yuvası

Örnek capste tek bir görsel öge ve üç farklı metinsel öge kullanılmıştır. Capste 13 Şubat 2014 tarihinde Ankara'da Türkiye Gençlik Birliği tarafından düzenlenen bir eylemde çekilen bir fotoğraf kullanılmıştır. Özel yetkili mahkemelerin kaldırılmasını öngören yasanın getirdiği tutukluluk sürelerinin beş yıla indirilmesi uygulamasının Ergenekon ve Balyoz

davaları sanıklarını kapsamaması kararına karşı protesto yürüyüşü sırasında çekilen fotoğrafta basın mensubu bir kadının toplumsal olaylara müdahale aracı tarafından tazyikli suyla vurulduğu an görünmektedir. Bu fotoğraf 2014 yılı Türkiye tanıtımları için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiş tanıtım kampanyasının afişlerinde kullanılan "Home of..." kalıbı kullanılarak ve yine afişlere ait goturkey.com ve TURKISH AIRLINES reklam ibarelerine de yer verilerek caps haline getirilmiştir. Eylemler sırasında gazetecilik görevini yapmaya çalışan bir basın mensubunun polis şiddetine maruz kaldığı an Türkiye'nin tanıtım afişi gibi yeniden tasarlanmıştır. Tanıtım kampanyası kapsamında kullanılan "Home of hospitality – Misafirperverliğin evi" gibi Türkiye'nin değerlerinin turistik tanıtım amacıyla üretilmiş dair söz kalıbı "HOME OF PRESS FREEDOM - BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN EVİ" şeklinde kullanılmıştır. Bu yolla caps te aşağı yukarı aynı dönemde başlayan kampanyanın popülerliği ve anlatım dilinden yararlanılarak kolluk kuvvetlerinin protesto yürüyüşlerine müdahale şekli eleştirilmiştir. Aynı zamanda caps te Türkiye'nin demokratik dünyaya yakışmayan uygulamalara sahne olduğu ve bu nedenle küresel anlamda itibar kaybettiği vurgusu yapıldığı da söylenebilir. Caps, siyasi, eleştirel ve muhalif bir yapıdadır.

3.2.26 Olimpiyat

Şekil 3.26 Olimpiyat

Örnek caps te bir görsel bir de metinsel öğeyle bozum ortaya konmuştur. 7 Eylül 2013 tarihinde sonucu açıklanan ve İstanbul'un da aday olduğu 2020 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapacak şehrin belirlendiği oylamaya dair bir fotoğraf görsel öğeyi oluşturmaktadır. Caps teki metinsel öğe ise Taksim Gezi Parkı protestolarına destek amacıyla 2 Haziran 2013 tarihinde katıldığı yürüyüşe müdahale eden polis ve karşıt görüşlü gruplar tarafından darp

edilmesi sonucu 10 Temmuz 2013 tarihinde hayatını kaybeden üniversite öğrencisi Ali İsmail Korkmaz'ın adından oluşmaktadır. Capste kullanılan fotoğraf İstanbul ile yarışan ve oylama sonucu olimpiyatlara ev sahipliği yapma hakkını kazanan Tokyo'nun adının açıklandığı anın fotoğrafıdır. Ancak kağıtta Tokyo yerine Ali İsmail Korkmaz yazmaktadır. Capste insanlar ve ülkeler arası barışın sağlanması amacıyla düzenlenen olimpiyat oyunlarının İstanbul tarafından neden kazanılmadığına dair bir yorum yapılmaktadır. Ali İsmail Korkmaz'ın demokratik ve anayasal bir hak olan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanırken polis ve karşıt görüşlü grupların uyguladığı şiddetle hayatını kaybetmiş olması İstanbul'un yarışı kaybetmesinin ya da yarışı kaybetmesi gerektiğinin göstergesi olarak sunulmuştur. Barış adına küresel çapta düzenlenen bir spor olayı olan olimpiyatların ruhuna Türkiye'de yaşananların uymadığı vurgusu yapılmaktadır. Capse göre Türkiye dünya barışı adına en büyük organizasyonlardan biri olan olimpiyatlara ev sahipliği yapmaya kalkışmadan önce kendi iç barışını ve demokrasisini geliştirmelidir. Caps siyasi bir tavra sahiptir ve eleştirel muhalif bir tespit yapmaktadır.

3.2.27 Destan

Şekil 3.27 Destan

Örnek caps bir adet görsel ve bir adet de metinsel öğeden oluşmaktadır. Gezi Parkı eylemleri sırasında bir grup çevik kuvvet polisinin eylemcilere müdahale ederken çekilmiş fotoğrafı ve "DESTAN YAZIYORMUŞUM GİBİ ÇEK, PANPA..." ifadesine taşıyan bir metinden oluşmaktadır. Capste eylemler sonrasında 24 Haziran 2013'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın polisin eylemcilere müdahale ederken takındığı tutumla ilgili olarak

“Polisimiz demokrasi testinden başarıyla geçmiştir. Adeta bir kahramanlık destanı yazmıştır” şeklindeki açıklamasına bir gönderme vardır. Fotoğrafta bir polisin eylemcilere gaz fişegi attığı görülmektedir. Ancak polis memuru gaz fişegini gerektiği gibi yere kırk beş derecelik açıyla değil doğrudan eylemcilere doğru atmaktadır. Polisin gaz fişegini kullanım talimatına uygun olmayan ve karşı tarafa direkt zarar verebilecek şekilde kullandığını gösteren fotoğraf yine polisin ağzından Başbakan'ın sarf ettiği destan yazma durumuna gönderme yaparak verilmiştir. Caps eylemlere müdahale sırasında polisin destan yazmadığını aksine elindeki gücü yanlış ve umursamaz bir şekilde kullandığını iddia etmektedir. Polis destan yazmamakta yazıyormuş gibi yapmaktadır. Fotoğrafın tamamen grafik hiçbir dönüşüme uğratılmaması da iddianın gerçekliğinin desteklenmesine yöneliktir. Caps Başbakan'ın konuya dair açıklamalarını yalanlamakta ve 'gerçeği' anlatmaya çalışmaktadır. Capsin açıkça muhalif, eleştirel, siyasi ve farkındalık yaratmayı amaçlayıcı olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.28 Twitter

Şekil 3.28 Twitter

Örnek capste tek bir görsel öge ve tek bir metinsel öge kullanılmıştır. Görsel öge Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obama ve yakın çalışma arkadaşlarının seçim galibiyeti sonrası çektiikleri bir fotoğraftan oluşmaktadır. Metinsel ögede ise "Sonra bu dedi ki: 'Ben kapatıyorum Twitter'ı, sen de kapat'" ifadesi yer almaktadır. Caps 21 Mart 2014'te Twitter adlı sosyal ağa erişimin Türkiye'de mahkeme kararıyla engellenmesi üzerine üretilmiş ve erişilebilen sosyal ağlarda sıkça paylaşılmıştır. Barack Obama ve çalışma arkadaşlarının gülerken görüldüğü fotoğraf gerçekte hiçbir alakası olmamasına rağmen Türkiye'deki Twitter

yasağı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın tutumuna metin yoluyla anlamsal olarak bağlanmıştır. Capsin kurgusunda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın aynı yasağı ABD Başkanı'nın da uygulamasını istediği ancak Başkan Obama'nın bunu komik bulduğu şeklinde sanal bir gerçeklik yaratılmıştır. Üstyapıda caps uygulanan erişim yasağının ABD gibi batılı ülkelerde komik olarak nitelendirilebilecek bir yasak olduğunu ve hükümetin bu yasağı hayata geçirmekle komik duruma düştüğü iddia etmektedir. Capsin muhalif ve eleştirel bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.29 İlk Hedef Akdeniz

Şekil 3.29 İlk Hedef Akdeniz

Örnek caps tek bir görsel öge ve tek bir metinsel ögeden oluşmaktadır. Görsel öge Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı ve ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşma esnasında çekilen bir fotoğraftan oluşmaktadır. Metinsel ögede ise "BENCEDE İLK HEDEF AKDENİZ" ifadesine yer verilmiştir. Capste Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Taarruz'un başlangıcında, 26 Ağustos 1922'de Türk ordusuna verdiği "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri" emrine bir gönderme yapılmaktadır. Bu göndermeyle Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında Cumhuriyet'in iki numaralı adamı olarak yer alan İsmet İnönü'nün bu gölgede kalma durumuna dair bir tespit yapılmaktadır. Caps'in metinsel ögesi ile Milli Şef'in Atatürk'ün ardından Türkiye'yi yönettiği dönemde onun kadar güçlü ve eşsiz bir liderliği ortaya koyamadığına dair bir anlam kurulmak istenmektedir. İsmet İnönü'nün Mustafa Kemal Atatürk'e kıyasla daha pasif ve onun bıraktığı mirası sadece onaylayan ancak geliştiremeyen

bir devlet adamı olduğuna dair bir iddianın bu yeni anlam içerisine yerleştirildiği yorumu yapılabilir. Capsler güncel siyasi ve toplumsal konular dışında tarihsel süreçlerle ilgili de üretilmektedirler. Söz konusu capsin siyasi bir bakış taşıdığı ve İsmet İnönü'nün yönetsel vasıflarını eleştiren bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Bu çalışmada yapısal ve işlevsel açılardan Türkiye'ye özgü bir sosyal medya paylaşım türü olan capsler, kültür bozumu ve dijital aktivizm penceresinden incelenmiştir. Ağ toplumu olgusu perspektifinden bakıldığında toplumsal süreç ve merhalelerin siber dünyadaki ev sahiplerinden sosyal medyanın popüler sosyalleşmiş iletişim araçlarından biri olan capsler, göstergebilimsel analiz yardımıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Geç kapitalizmin taşıyıcısı küresel sermaye ve bu sermayenin devşirdiği neo – liberal politikalar gereğince kültürel, siyasi ve teknolojik açılardan her geçen dönem daha da fazla yaygınlaştırmaya çalıştığı küreselleşme, bugün salt coğrafik, mekânsal kopuş, bir araya gelme, universal köyleşme tariflerinden öte insanlığı tüketime, metalaşmaya ve atomizasyona doğru iten bir gösteriler silsilesinin bütünleştirici bir süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm kendisine yeni pazarlar yaratmak adına küreselleşmeye, küreselleşmenin yoluna devam edebilmesi adına da teknolojiye, özellikle de iletişim teknolojilerine ihtiyaç duymaktadır. Haberleşme, lojistik, askeri ihtiyaçların ötesinde sistemin idamesine toplumsal tabanda katkı sağlayacak kültürel kodların önemi çok büyüktür ve bu kodlar iletişim ile meşruiyet ve yaygınlık sağlarlar. Popüler kültür içeriklerinin büyük bir kısmı, ikonlar, imajlar ve sanatsal metalar üzerinden sürekli yeniden üretilen sistemin kültürü kitleleri sarmakta, kendisinden başkasının var olabileceği ihtimalinden uzak koşullarda da kendisini kitleleri kullanarak var etmektedir. Bu koşullar altında ortaya çıkan içerikleri kullanıcının belirlediği Web 2.0 anlayışı ve ağ toplumu tüm bu tahakküm koşullarına rağmen aynı zamanda sisteme muhaliflerinin hareket alanı olarak da kullanılmaktadır. Deleuze ve Guattari'nin ortaya koyduğu rizom kavramı ağ toplumunun kılcal damarlara benzeyen yapısallığının anlaşılmasında önem arz etmektedir. Birbirinden bağımsız ancak kısa sürede anonimleşmeye müsait, köksüz, akışkan, devingen, ince tabakalar halinde katmanlanan, eş zamanlı olabilen, eş zamanlı olmayabilen, merkezsiz, merkezli ya da çok merkezli ve tıpkı bir ağacın kökleri gibi 'yeraltında' yatay bir şekilde gelişen bir olgu olarak rizom, günümüzün sosyal ağlar üzerinden gerçekleşen sosyalleşmiş iletişimini doğru nitelemek için uygun bir kavramdır. Uygun çatlakları bulduğunda yeraltından kendini her çatlağa içkin farklı bir formatta gösterebilen yeni dijital muhalefeti ve aktivizmi anlamak için rizom bakışı oldukça uygundur.

Köklerini büyük anlatıyı alaşağı eden postmodernist düşünürlerden, gözlerimize indirilen gösteri perdesini aralayabilecek durumlar yaratılmasını bir reçete olarak sunan durumsalcı enternasyondan alan kültür bozumu, muhalefet adına yer altından çatlaklar

bulup ana akım olarak adlandırabileceğimiz üst yapıya sızmak ve kapitalizmin kendini gerçekleştirmek adına ürettiği kültürel kodları gerçek yüzünlerini göstermek için yine kendilerine karşı kullanmaya dair bir öneri ve eylem tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır. Popüler kültür ve kitle kültürünün oluşabilmesi için ortaya konan ortak referans çerçevelerinin etki gücünü kullanan kültür bozumu bize anlatılan ve yaşama dair bakışımızı oluşturan binlerce küçük hikâyenin doğru analizini yapmamız için çalışır. Kültür bozumu siber dünyada da sanal bir bozum süreci olarak kendini göstermekte ve ağırlıklı olarak demokratik haklar, muhalefet ve sistem eleştirisi adına gerçekleştirilen dijital aktivizm eylemlerinin bir parçası haline gelmektedir.

Türkiye'de son yıllarda sıkça kullanılan bir dijital ileti türü olan capsler nitelik, amaç ve etki açısından incelendiğinde birer kültür bozumu örneği olarak görülebilir. Capslerde tıpkı kültür bozucuların reklam panoları, televizyon reklamları ve benzeri mecralar üzerinden gerçekleştirdikleri gibi sistemin yarattığı ikonik birey, durum ya da değerlere bir müdahale, onların yarattığı anlamlar dünyasında bir araya girme söz konusudur. Gösteri toplumunun kendini gerçekleştirdiği sahneye izinsiz adım atarak replikleri tersine çevirmek olarak görülebilecek kültür bozumuna uygun bir şekilde çoğu capste ana akım medya tarafından belirlenmiş gündeme, kitlelerin tanıdığı kişilerin imajlarına dair eleştirel bir yeniden anlam üretimi söz konusudur. Ayrıca Türkiye'de capslerin artık görme, bakış, izleme ve gösterme üzerinden yoğun bir şekilde çevresini algılamaya alışmış ağ toplumunun dilini çok iyi bilen, nabzını çok iyi tutan ve siber dünyanın imkânlarını çok iyi kullanan bir mecra olduğunu söylemek mümkündür. Teknolojik paradigma doğrultusunda yazıdan çok görsele bağımlı hale gelmiş ve sadece birkaç saniyelik algısallaşma süreçlerine uygun bir şekilde üretilen capsler, etkinlik ve işlevselliklerini bir oranda da bu kısa vuruculuklarından ve kullandıkları 'İnternet Türkçesi'nden almaktadırlar.

Çalışma kapsamında çoğunlukla muhalif, eleştirel bir bakışla mizahı da kullanarak bozucu yeni anlamını yaymaya çalışan bir mecra olduğu görülen capslerin üretim aşamasının 1970'lerde Avrupa'da etkili olan Punk kültürü ile bir bağının olduğu söylenebilir. Müzik alanındaki elit bakışı yıkmak adına herkesin müzik yapabileceğini savunan bu akımda enstrüman kullanımı yetkinliklerinden çok müziğin basitliği, çığılığı ve vermek istediği mesaj ön plandadır. Capslerde de üretimleri sırasında gelişmiş tasarım teknikleri, grafik estetik aranmamaktadır. Özellikle ağ toplumunun içine doğmuş nesil için caps üretmek son derece kolaydır. Sınırlı bir program bilgisi yeterlidir. Bu bağlamda capsler herkesin kendi paylaşımını kolaylıkla yapabileceği bir mecra olarak değerlendirilebilir. Üstelik bu çığ grafik

dil, absürtlük ve 'kitsch' hal kurulmak istenen anlama, verilmek istenen mesaja çarpıcılık katmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen capsler üzerinden mecranın kullanımının özellikle Gezi Parkı eylemleri sırasında ve sonrasında Türkiye'nin siyasi gündeminin hareketliliğine de bağlı olarak sosyal medya kullanımı arttıkça arttığı gözlemlenmiştir. Çalışmada üretilen capslerin çoğunluğunun iktidar karşıtı, siyaseten muhalif olduğu görülmüştür. 17 Aralık operasyonu, 30 Mart yerel seçimleri ya da Gezi Parkı eylemleri gibi büyük yankı uyandıran gelişmelerde capslerin daha sık üretildiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda üretilen capslerin birer dijital aktivizm etkinliği olduğu söylenebilir.

İncelenen capslerin bir diğer özelliği de üretildikten sonra orijinal ilk çıktının hızla anonimleşmesi ve adeta dijital olarak kamusallaştırılmasıdır. Bir capsin ilk olarak kim tarafından üretildiği çoğu zaman bilinmemektedir. Bazı capslerde dijital imzalara rastlanmaktadır ancak aynı caps için birçok farklı dijital imza ile karşılaşmak da mümkündür. Bu noktada capslerin ağ toplumunun diplerinden rizomatik bir şekilde yayıldığı tespiti yapılabilir.

İncelenen capslerin bir kısmının aynı zamanda birer haber bülteni olarak nitelendirilmesi de mümkündür. Çoğu zaman yanlı olmakla beraber capsler ana akım medyada gösterilmeyen görüntülerin, iktidara ve bürokrasiye angaje kitle iletişim araçları tarafından anlatılmayan durumların çağrısını da yapmaktadırlar. Capslerin özellikle 'beklenen' şekilde habercilik yapmayan medyanın hali hakkında sık sık 'haber verdiği' gözlemlenmiştir.

Özetle capsler siyasi, toplumsal sorunlara ve gündelik vatandaş hallerine dair tespit ve çağrı yapan, farkındalık yaratmaya, bu farkındalığın yaygınlaşmasında katkı sağlamaya, hibrid ağ toplumu gerçekliğinde siber ve analog dünyada hak savunuculuğuna, demokratik taleplere, iktidar karşıtlığına, siyaset kurumlarının eleştirisine, muhalefete dair bir sosyalleşmiş iletişim alanı olarak nitelendirilebilir. Elbette alanın bu şekilde kullanılmadığı salt toplumsal tabanı olmayan mizah ya da boş zamanın tüketilmesi gibi amaçlarla üretilen capsler de vardır. Capsler de siber dünyadaki her iletişimsel alan gibi tek bir tarif ya da modelle açıklanamaz bir durumdadır. Tavır, amaç ve niyetler mecranın tüm niteliğini değiştirebilmektedir. Çalışmada incelenen capslerin siber dünya içindeki edimleriyle dijital aktivist, anlam dünyası ile kültür bozucu olduğunu söylemek mümkündür. Capslerin genel olarak da kültür bozumunun dijital aktivist bir mecrası olma adına gerekli imkânlarla sahip olduğu tespiti yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K., "Göstergebilim", Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, No: 5 (7), 2004, 1-12..
- Alexanyan, K., Barash, V., Etling, B., Faris, R., Gasser, U., Kelly, J., Palfrey, J., Roberts, H., "Exploring Russian Cyberspace: Digitally-Mediated Collective Action and the Networked Public Sphere", Berkman Center Research Publications, No: 2012-2, (2012).
- Babacan, M., Haşlak, İ., Hira, İ., "Sosyal Medya ve Arap Baharı", Akademik İncelemeler Dergisi, No:2, (2011), 63 - 92.
- Bakır, U., Çelik, M. "Tüketim Toplumuna Eleştirel Bir Yaklaşım: Kültür Bozumu ve Yıkıcı Reklamlar". Selçuk İletişim Dergisi, No: 7 (4), (2013) 46-63.
- Baudrillard, J., *Anahtar Sözcükler*, çev. Adanır, O., Yıldırım, L., Paragraf Yayınevi, Ankara, 2000.
- Binark, M., Kılıçbay, B., *İnternet, Toplum, Kültür*, Epos Yayınları, Ankara, 2004.
- Boler, M., *Digital Media and Democracy*, The MIT Press, Londra, 2008.
- Bozkurt A., "Ağ Toplumu ve Öğrenme: Bağlantıcılık", Akademik Bilişim Dergisi, (2014).
- Briones, R., Madden, S., Janoske, M., "Kony 2012: Invisible Children and the Challenges of Social Media Campaigning and Dijital Activism", Journal of Current Issues in Media and Telecommunications, No: 3, (2012), 205 - 234.
- Brisman, A., "Creative Crime and the Psychological Analogy", Crime Media Culture, No:6, (2010), 205 - 225.
- Bulunmaz, B., Postmodern Dünyanın Gerçeküstü Mekanları: Sosyal Paylaşım Siteleri, Küresel Yerel Ölçekte Ağ Kültürü ve Sosyal Medya, Sosyal Medya ve Ağ Toplumu - 1: Kitle İletişiminde Yaşanan Değişimler, 13 – 38, der. Bilgili, C., Şener, G., Fikir Kitaplığı ve Beslenme Saati Kitapları, İstanbul, 2013.
- Büyüktuncay, M., "Demokratik İdealden Gösteri Toplumu: Don Delilo'nun Mao Lu Adlı Eserinde Birey, Yazar ve Terörist İlişkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, No:1, (2009), 33 - 67.
- Carducci, V., "Culture Jamming A Sociological Perspective", Journal of Consumer Culture, No: 6(1), (2006), 116 - 138.
- Carty, V. ve Onyett, J., "Protest, Cyberactivism and New Social Movements: The Reemergence of the Peace Movement Post 9/11", Social Movement Studies, No: 5, (2006), 229 - 249.
- Castells, M., Ağ Toplumunda İletişim, İktidar ve Karşı – İktidar, Yeni Medya Üzerine Kavramlar, Yaklaşımlar ve Uygulamalar, çev. Sepetçi, T., Akdeniz Üniversitesi İletişim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Antalya, 2012.
- Castells, M., Cardoso, G., *The Network Society From Knowledge to Policy*, Transatlantic Relations, Washington, 2005.

- Castells, M., Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi, çev. Kılıç, E., Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Çoban, B., Sosyal Medya Devrimi, Sosyal Medya Devrimi, 9 – 21, der. Çoban, B., Su Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Deleuze, G., *İssiz Ada ve Diğer Metinler*, çev. Taylan, F., Yücefer, H., Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Debord, G., *Gösteri Toplumu*, çev. Ekmekçi, A., Taşkent, O., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
- DiNucci, D., "Fragmented Future", *Print*, No:32, (1992), 220 - 222.
- Engin, B., Yeni Medya ve Sosyal Hareketler, Cesur Yeni Medya – Wikileaks ve 2011 Arap İsyanları Üzerine Tartışmalar, 33 - 37, der. Binark, M., Fidaner, B., Alternatif Bilişim Derneği, İstanbul, 2011.
- Erbay, Y., "Kavram Olarak Küreselleşme", *Yeni Türkiye*, No: 19, (1998), 168 – 174.
- Erdoğan, Ş., *Situasyonist Enternasyonal*, Altıkkırkbeş Yayın, İstanbul, 2008.
- Erkayhan, Ş., Küresel Yerel Ölçekte Ağ Kültürü ve Sosyal Medya, Sosyal Medya ve Ağ Toplumu - 2: Kültür, Kimlik, Siyaset, 15 – 38, der. Bilgili, C., Şener, G., Fikir Kitaplığı ve Beslenme Saati Kitapları, İstanbul, 2013.
- Fırat, B. ve Kuryel, A., "Cultural Activism: Practices, Dilemmas and Possibilities", *Thamyris/Intersecting*, No: 21, (2010), 9-20.
- Fiske, J., İletişim Çalışmalarına Giriş, çev. İrvan, S., Pharmakon Kitap, İstanbul, 2014.
- Foucault, M., *Güncelliğin Bir Ontolojisi*, çev. Atakay, Otonom Yayınları, İstanbul, 2006.
- Gerbaudo, P., *Twitler ve Sokaklar – Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*, çev. Akınhay, O., Agora Kitaplığı, İstanbul, 2014.
- Gilman – Opalsky, R., "Unjamming the Insurrectionary Imagination: Rescuing Detournement from the Liberal Complacencies of Culture Jamming", *Theory in Action*, No:3, (2013), 1 -34.
- Göker, G., Doğan, A., "Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook'ta Çevrimiçi Tekel Eylemi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No. 25, (2011), 175-203.
- Gündüz, U., Toplumsal Hareketler, Sivil İtaatsizlik ve Sosyal Medya Yansımaları, Sosyal Medya Araştırmaları 1 - Sosyalleşen Birey, 133 – 154, der. Büyükaslan, A., Kırık, A., Çizgi Kitabevi, Konya, 2013
- Güzel, M., Küreselleşme, Tüketim Kültürü ve İnternetteki Gençlik Siteleri, Yeni Medya Çalışmaları, 177 – 203, der. Binark, M., Dipnot Yayınları, Ankara, 2007.
- Harold, C., "Pranking Rhetoric: 'Culture Jamming' as Media Activism", *Critical Studies in Media Communication*, No: 3, (2004), 189 -211.
- Irzık, E., "Proposal for Grounded Cultural Activism: Communication Strategies, Adbusters and Social Change", *Thamyris/ Intersecting*, No:21, (2010), 137 - 156.

- Joyce, M., How to Think About Digital Activism, *Digital Activism Decoded – The New Mechanics of Change*, 1 – 15, der. Joyce, M., International Debate Education Association, New York, 2010.
- Karagöz, K., "Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri", *İletişim ve Diploması Dergisi*, No:1,(2013), 131 -157.
- Klein, N., *No Logo*, çev. Uysal, N., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.
- Kuşay, Y., *Sosyal Medyanın Gücü ve Uygulama Örnekleri, İkinci Medya Çağında İnternet*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010.
- Lambert - Beatty C., "Fill in the Blank: Culture Jamming and the Advertising of Agency", *New Directions for Youth Development*, No: 125, (2010), 99 - 112.
- Lasn, K., *Kültür Bozumu*, çev. Pekman, C., Ilgaz, A., Bağımsız Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Mutlu ,E., *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005.
- Pişkin, M., "Dijital Aktivizm ", Özet Metni, 15. Türkiye’de İnternet Konferansı, 2010.
- Scholz, T., *Infrastructure: Its Transformations and Effect on Digital Activism*, *Digital Activism Decoded – The New Mechanics of Change*, 17 – 33, der. Joyce, M., International Debate Education Association, New York, 2010.
- Taylan, H. ve Arkan, Ü., "Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, No:1, (2008), 85 - 97.
- Uçan, H. , "Modernizm /Postmodernizm ve J. Derrida'nın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi", *Turkish Studies*, No: 4/8, (2009) 2283 - 2306.
- Valenzuela, S. "Unpacking the Use of Social Media for Protest Behaviour: The Roles of Information, Poinion Expression and Activism", *American Behavioral Scientist*, No: 57, (2013), 920 - 942.
- Velasquez, A. ve LaRose, R. "Youth Collective Activism Through Social Media: The Role of Collective Efficacy", *New Media Society*, No: 20(10), (2014), 1-20.
- Wilson, B. ve Hayhurst, L. , "Digital Activism: Neoliberalism, the Internet and Sport for Youth Development", *Sociology of Sport Journal*, No: 26, (2009), 155 - 181.
- Woodside, S., *Every Joke is a Tiny Revolution: Culture Jamming and the Role of Homuor*, Yüksek Lisans Tezi, University of Amsterdam, 2001.
- Yegen C., "Demokratik ve Yeni Bir Kamusal Alan Olarak Sosyal Medya", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 2, (2013), 119- 135.
- Zourabichvili, Z., *Deleuze Sözlüğü*, çev. Kılıç, A., Say Yayınları, İstanbul, 2011.

İnternet Kaynakları

- Blisset, L., Bruenzels, S., "What About Communication Guerilla?", http://www.lutherblisset.net/archive/373_en.html, 21.02.1998, Erişim Tarihi:01.04.2014.
- Çetin, S., "Gezi'de Sosyal Medya İstatistikleri", <http://www.insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyal-medya-istatistikleri-h19098.html>, 01.08.2013, Erişim Tarihi: 19.04.2014.

- Samsector.com, “Sosyal Medya, İnternet ve Mobil Kullanımı 2014”, <http://semsector.com/sosyal-medya-internet-ve-mobil-kullanimi-2014-sunum>, 08.05.2014, Erişim Tarihi: 17.05.2014.
- Uçkan, Ö., “Dijital Aktivizm mi, Aktivizm mi?”, <http://spotdergi.wordpress.com/2012/05/30/dijital-aktivizm-mi-aktivizm-mi>, 30.05.2012, Erişim Tarihi: 05.04.2014.
- Uçkan, Ö., “Dijital Aktivizm Ne Kadar Etkili?”, <http://www.gennaration.com.tr/yazarlar/dijital-aktivizm-ne-kadar-etkili>, 05.05.2010, Erişim Tarihi:05.04.2014.
- Wellman, B., “Changing Connectivity”, <http://www.socresonline.org.uk/4/4/wellman>, 01.04.2000, Erişim Tarihi: 01.03.2014.
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9tournament>, Erişim Tarihi:26.04.2014.
- <http://www.dezeen.com/2007/09/09/the-bubble-project-by-ji-lee/>, Erişim Tarihi: 26.04.2014.
- <http://www.startup-book.com/2012/09/20/the-apple-revolution/>, Erişim Tarihi: 26.04.2014.
- <http://www.itusozluk.com/gorseller/yes+we+ban/237878>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.
- <http://www.network54.com/Forum/248068/thread/1390777530/last-1391072819/MHP+office+raided+by+kekos+in+Istanbul+1+sehit>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.
- <http://www.halkizbiz.com/gundem/direnis-mizahi-h3470.html>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.
- <http://www.muhalifbaski.com/caps-lobisi-devrede-47g-p12.htm>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.
- <http://www.ohadiyorumm.com/tag/benzin-zammi/>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.
- <http://turkcaps.com/capslar/insansiz-hava-araci-ve-havasiz-insan-araci/>, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- <http://ibretliktespitlercaps.blogspot.com.tr/2013/12/belediyelerin-secim-oncesi-calsmalar-d.html>, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- <http://www.haberartibir.com.tr/gundem/anket-tapelerini-de-sizdirdilar-h6571.html>, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- https://www.facebook.com/AynstaynWasHere/photos_stream, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- <http://teknolojidefteri.com/akp-ve-gulen-cemaati-rekabetinden-sosyal-medyaya-yansiyenler.html>, Erişim Tarihi: 05.01.2014.
- <http://incicaps.com/e/685105/>, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- <http://www.bisikletforum.com/showthread.php?t=129737>, Erişim Tarihi: 05.01.2014.
- <http://www.ohadiyorumm.com/onlarda-emekli/>, Erişim Tarihi:12.04.2014.
- <http://www.hurakdeniz.com/sosyal-medyada-akayadin-caps-ve-selfieleri/>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.
- <http://monologaholic.blogspot.com.tr/2013/12/yi-yavrm-yi.html>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.
- <http://incicaps.com/e/699537/>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.
- <http://i.imgur.com/vc1ja31.jpg>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.
- <https://pbs.twimg.com/media/Bh96-enCcAABFEd.jpg:large>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.

<http://galeri.uludagsozluk.com/r/fethullah-g%C3%BClen-590928/>, Erişim Tarihi: 10.05.2014.

<http://galeri.uludagsozluk.com/r/trt-nin-gezi-park%C4%B1-direni%C5%9Fi-yalan-haberleri-463319/>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://incicaps.com/e/848868/>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://siminya.tumblr.com/post/81514438492>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.uludagsozluk.com/k/yerelde-chp-genelde-anar%C5%9Fi/>, Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://www.sosyalkedi.co/user/mehmetakar>, Erişim Tarihi:12.04.2014.

https://www.facebook.com/FaizLobi/photos_stream,

<http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/78816/2/55/turkiye-nin-2014-tanitim-afisleri>, Erişim Tarihi:12.04.2014.

<https://lh6.ggpht.com>, Erişim Tarihi:12.04.2014.

https://www.facebook.com/FaizLobi/photos_stream, Erişim tarihi: 17.01.2014.

<http://twitteruzmani.blogspot.com.tr/2014/03/twitter-geyikleri.html>, Erişim Tarihi:12.04.2014.

<http://imgim.com/ismet-inonu-8090.jpg>, Erişim tarihi: 12.04.2014.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Yiğit ÜNSAY
Doğum Tarihi ve Yeri : 03.11.1981. – Şişli / İstanbul
Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : İstanbul Hayrullah Kefoğlu Lisesi, 1998
Lisans Diploması Bölümü : Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın Yayın Bölümü, 2006
Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, 2014

Tez Konusu : Türkiye'de Kültür Bozumu ve Dijital Aktivizmin Yeni Mecrası
 Capsler

Yabancı Dil/Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Ünsay, Y., Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Perspektifinden Bir Anti-Medya İncelemesi: Fanzinler, Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın, der. Dağtaş E., Ütopya Yayınevi, Ankara, 2008, 114 – 149.

Ünsay Y., Ügümü P., "Türkiye’de Dijital Aktivizmin Mizahi Yüzü: Caps'ler", 1. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, Kocaeli, 2014, vol.2, 249-268.

İş Deneyimi

: Araştırma Görevlisi – Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi / Ekim 2013 – Devam ediyor

: Editör – TurizmGüncel / Mart 2010 – Eylül 2013

: Dublaj Çevirmeni – Aton production / Mart 2009 – Aralık 2012

: Junior Reklam Yazarı – Kendi Ajansı / Mart 2009 – Şubat 2010

: Kültür Sanat Editörü – Gaste / Nisan 2008 – Şubat 2009

: Editör – Midas Gazetesi / Ocak 2007 – Mart 2008

: Sayfa Tasarımcısı – Anadolu Haber / Ağustos 2006 – Ocak 2007

E-Posta

:yigitunsay@akdeniz.edu.tr